POLITIEKUNDE nr. 30

Burgerparticipatie in de opsporing

Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten

POLITIE & Wetenschap

Bureau Beke

Burgerparticipatie in de opsporing

Burgerparticipatie in de opsporing

Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten

A. Cornelissens
H. Ferwerda

Met medewerking van
I. van Leiden
N. Arts
T. van Ham

POLITIE & Wetenschap

Bureau Beke

In opdracht van:
Programma Politie & Wetenschap

Foto omslag: Peter Hilz/Hollandse Hoogte

Ontwerp: Vantilt-producties & Martien Frijns

ISBN: 978 90 3524 449 8
NUR: 800, 624

Realisatie:
Reed Business, Amsterdam

© 2010 Politie & Wetenschap, Apeldoorn; Bureau Beke, Arnhem

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors

Inhoud

Voorwoord 9

1 *Een onderzoek naar burgerparticipatie bij de politie* 11
- 1.1 Aanleiding onderzoek 11
- 1.2 Onderzoek naar burgerparticipatie in de opsporing 13
- 1.2.1 De onderzoeksvragen 13
- 1.2.2 Methoden van onderzoek 14
- 1.3 Leeswijzer 16

2 *Wat is burgerparticipatie in de opsporing?* 17
- 2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen en de rol van de burger 17
- 2.1.1 Digitalisering van de maatschappij 18
- 2.1.2 Commercialisering van de maatschappij 19
- 2.1.3 Individualisering van de maatschappij 21
- 2.1.4 Gevolgen en mogelijkheden voor de politie 23
- 2.2 Een blik over de grens 27
- 2.2.1 Crime Stoppers International 27
- 2.2.2 Crowdsourcing 29
- 2.2.3 Amber-alert 29
- 2.3 De werkdefinitie 30
- 2.4 Resumé 33

3 *Een landelijk beeld van burgerparticipatie in de optiek van de politie* 35
- 3.1 Een landelijke inventarisatie 35
- 3.2 Burgerparticipatie via audiovisuele media 37
- 3.3 Burgerparticipatie via geschreven media 38
- 3.4 Burgerparticipatie via (mobiele) telefonie 39
- 3.5 Burgerparticipatie via internet 40
- 3.6 Overige vormen van burgerparticipatie 42
- 3.7 Tussen burgerparticipatie en preventie 43
- 3.8 Resumé 46

4 Vernieuwende vormen van burgerparticipatie in de opsporing 47
4.1 De vormen ingedeeld 47
4.2 Getuigenoproepen bij heterdaad 48
4.2.1 Burgernet 49
4.2.2 Sms-alert 56
4.2.3 Amber-alert 61
4.2.4 Twitter 66
4.3 Getuigenoproepen buiten heterdaad 68
4.3.1 Billboards, posters en flyers 68
4.3.2 Site met dringend gezochte personen 75
4.3.3 Videowebsites 82
4.3.4 Mail-Alert 87
4.3.5 Sms-bom 91
4.4 Oproepen voor (beeld)materiaal van delicten 97
4.4.1 Mms- en uploadservice politie 98
4.5 Inzet van burgers bij opsporingsactiviteiten 101
4.5.1 Opsporingsonderzoeken online 102
4.5.2 Burgerpseudokoop 109
4.6 Resumé 112

5 De burger centraal 113
5.1 Deelname aan burgerparticipatieprojecten 114
5.1.1 Bereidheid 114
5.1.2 Overwegingen 115
5.2 Verwachtingen 117
5.3 Ervaringen 118
5.3.1 Positieve bevindingen van burgers 118
5.3.2 Negatieve bevindingen van burgers 123
5.4 Aandachtspunten 127
5.5 Resumé 128

6 Conclusies en aanbevelingen 131
6.1 Wat is burgerparticipatie in de opsporing? 132
6.2 Een rondgang langs de korpsen: veel initiatieven 133
6.3 Burgerparticipatie in de opsporing: de burger als getuige of 'rechercheur' 134
6.4 Over kosten en baten... is het de moeite waard? 135
6.5 De randvoorwaarden: do's & don'ts 136
6.6 Positieve en negatieve neveneffecten 137
6.7 De toekomst van burgerparticipatie in de opsporing 138

Nawoord 141

Literatuur en mediaberichten 147

Bijlagen 151

1 Onderzoeksprotocol 151
2 Zaakformulier 155
3 Interviewformat politie-interviews 158
4 Interviewformat burgerinterviews 162
5 Geraadpleegde deskundigen 164
6 Respondenten 165

Voorwoord

Met alle mogelijke middelen vraagt de politie burgers informatie te verstrekken die verband zou kunnen houden met een misdrijf. Het televisieprogramma *Opsporing Verzocht* kennen we van oudsher, maar naast televisie en schrijvende pers worden media als internet en telefonie steeds vaker benut ter verkrijging van relevante informatie. Zo wordt geprobeerd de opsporingskans te vergroten.

De afgelopen vijf jaar heeft de politie verschillende initiatieven ontplooid om burgers bij opsporingsactiviteiten te betrekken en nog steeds komen daar nieuwe bij. De overduidelijke toename van vormen van burgerparticipatie in de opsporing vraagt om een structurering daarvan. Welke vernieuwende vormen gebruikt de Nederlandse politie, wat is de werkwijze en, bovenal, wat leveren ze op? Een andere interessante vraag is wat burgers ervan vinden dat zij via steeds meer kanalen worden benaderd met een verzoek om informatie.

In opdracht van het Onderzoekspogramma Politie & Wetenschap heeft Bureau Beke een onderzoek naar burgerparticipatie in de opsporing uitgevoerd. Dit boek geeft een overzicht van innovaties in de opsporing waarbij de politie een beroep doet op burgers. Omdat veel vormen van burgerparticipatie waarvan de politie gebruikmaakt, voortvloeien uit technologische innovaties, en er steeds weer nieuwe initiatieven zullen komen, moet dit boek worden beschouwd als tijdsdocument.

In de eerste fase van het onderzoek zijn we aan de hand van literatuur en een expertmeeting gekomen tot een afbakening van het onderzoek en tot een definiëring van burgerparticipatie in de opsporing. Ons eerste dankwoord gaat dan ook uit naar de deskundigen die daar een belangrijke bijdrage aan hebben geleverd: Ybo Buruma (Radboud Universiteit Nijmegen), Lodewijk Gunther Moor (Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie) en Aidan van Veen (Arrondissementsparket Arnhem).

Het onderzoek is gericht op innovatieve vormen van burgerparticipatie in de opsporing, waarbij het initiatief bij de politie ligt. Onze bevindingen zijn gebaseerd op informatie van de verschillende politiekorpsen. Alle politieregio's hebben medewerking verleend aan de landelijke inventarisatie, hebben informatie verstrekt en interviews gegeven. Wij bedanken alle korpschefs dan ook hartelijk. Wij mochten steeds een kijkje in het korps nemen en een beroep doen op poli-

tiefunctionarissen. Alle rechercheurs, teamleiders, communicatieadviseurs en andere functionarissen die ons enthousiast en uitgebreid te woord hebben gestaan, willen wij bedanken voor hun tijd en inbreng. Het waren voor ons inspirerende gesprekken. Zij worden in bijlage 6 genoemd.

Daarnaast hebben ook enkele burgers ons te woord gestaan over hun ervaringen met een burgerparticipatieproject. Ook hen bedanken we voor de medewerking.

Tot slot gaat een woord van dank uit naar de leden van de leescommissie: de voorzitter Frits Posthumus (officier van justitie, Amsterdam), Wendy Dekker (teamchef recherche, Regiopolitie Noord- en Oost-Gelderland), Reinier van Eck (projectleider Burgernet, Regiopolitie Utrecht), Bernhard Jens (politiewoordvoerder en bestuurslid Landelijke Commissie Opsporingsberichtgeving en een van de initiators van politieonderzoeken.nl, Regiopolitie Utrecht), Jan Otten (projectleider sms-alert en Mail-Alert, Regiopolitie Midden en West Brabant), Daan van de Staaij (redacteur en editor, EenVandaag) en Annemieke Venderbosch (Onderzoeksprogramma Politie & Wetenschap).

Het projectteam,

Agnes Cornelissens
Henk Ferwerda
Ilse van Leiden
Nicole Arts
Tom van Ham

1

Een onderzoek naar burgerparticipatie bij de politie

De samenwerking tussen politie en burger is al zo oud als de weg naar Rome. Voor de opsporing van strafbare feiten is de politie meestal afhankelijk van de medewerking van de burger. Een historisch voorbeeld is de afgebeelde burgerwacht op *De nachtwacht* van Rembrandt, waaraan de heer Brouwer, voorzitter van het College van procureurs-generaal, in een toespraak memoreert: 'Ten tijde van Rembrandt', zo stelt hij, 'waren schuttersverenigingen als die van Rembrandt burgerwachten met een belangrijke taak bij het beteugelen van oproer en criminaliteit.' Ook in de huidige tijd speelt de burger vaak een cruciale rol in de opsporing: de meeste opsporingsonderzoeken starten na een melding van een burger die getuige of slachtoffer is. Maar ook tijdens het ophelderen van zaken is de informatie van burgers, die bijvoorbeeld getuige zijn geweest, vaak doorslaggevend. Hoewel burgerparticipatie in de opsporing dus van alle tijden is, is de manier waarop de burger bij het opsporingsproces wordt betrokken aan verandering onderhevig. Nieuwe (digitale) technieken en mediakanalen hebben het mogelijk gemaakt opsporingsboodschappen en masse over te brengen. Het grote publiek mag meedenken over en een inbreng hebben in een opsporingszaak. Zodoende raakt de burger meer betrokken bij het politiewerk en kan hij daardoor een bijdrage leveren aan het bestrijden van misdaad en het verbeteren van de veiligheid.

1.1 *Aanleiding onderzoek*

In een aantal gevallen kan de inzet van burgerparticipatie van doorslaggevende betekenis zijn, zowel voor lopende zaken als voor '(k)oude' onopgehelderde zaken. Zo leverde burgerparticipatie via internet in 2006 nieuwe aanknopingspunten op in een vastgelopen onderzoek naar de moord op Sjaak Gerwig in 1995. Politieblad *Blauw* meldt dat 10% van de acties via het burgerparticipatiemedium Burgernet resulteerde in een aanhouding of de opsporing versnelde (Straatman, 2007).

Ondanks deze successen zijn er discussiepunten en bezwaren. Vanuit de politiehoek wordt een aantal pragmatische en principiële bezwaren en punten van discussie opgetekend: opsporing is primair een politietaak die om vakkennis en

deskundigheid vraagt waarover een burger simpelweg niet beschikt. Bovendien kosten zowel de voorbereiding en het verzamelen van informatie als het kanaliseren van de reacties, tijd, personeel en geld. Daarnaast loopt de politie door de burger meer en beter te informeren het risico dat de betrokkenheid van de burger omslaat in bemoeienis. Dit laatste is echter ook goed mogelijk wanneer de politie de burger te weinig informeert of wanneer de burger de indruk heeft dat de politie haar taak niet naar behoren uitvoert. Hierbij valt te denken aan burgers die zich ongevraagd mengen in een opsporingsonderzoek of op eigen gelegenheid gaan rechercheren. Een voorbeeld van 'doorgeslagen' burgerparticipatie is de campagne van Maurice de Hond in de Deventer moordzaak: het Amsterdamse gerechtshof veroordeelde De Hond onlangs tot een schadevergoeding wegens het herhaaldelijk beschuldigen van 'de klusjesman' als de moordenaar van de weduwe Wittenberg. Het gerechtshof oordeelde dat deze uitlatingen onrechtmatig zijn.[1] Dergelijke bemoeienissen kunnen niet alleen een belemmering vormen voor het wellicht nog lopende opsporings- of rechtsproces, maar ondermijnen ook het aanzien van politie en justitie op dit gebied.

Ook in morele zin zijn er bij de burger en de verdachte bezwaren denkbaar. Toenemende betrokkenheid door middel van burgerparticipatie kan voor de burger zowel positief als negatief uitpakken. Enerzijds kan hij zich juist veiliger voelen, doordat hij met zijn bijdrage invloed kan uitoefenen op zijn eigen veiligheid, anderzijds kan overmatige en gedetailleerde opsporingsberichtgeving burgers angst inboezemen, bijvoorbeeld omdat zij (nog) niet afwisten van de serieverkrachter die in het buurtpark is gesignaleerd. Daarnaast dienen zich vragen rondom de privacy van verdachten en hun naasten aan. Het vrijgeven van gedetailleerde persoonsinformatie, vaak aangevuld met foto- en/of filmmateriaal via massamediakanalen, kan aanzetten tot stigmatisering. Verdachten en ook hun familieleden kunnen het risico lopen publiekelijk beschimpt te worden.

Met burgerparticipatie kan de burger dus een actievere rol in de opsporing op zich nemen of toebedeeld krijgen. In het beste geval is zowel de politie als de burger bij deze ontwikkeling gebaat. Politie en justitie kunnen met de inbreng van de burger profiteren van een groter reservoir aan kennis dan voorheen. De burger kan zich op zijn beurt veiliger voelen door de bijdrage die hij levert. Onduidelijk is echter op welke voorwaarden en onder welke omstandigheden politie en burger profijt kunnen hebben van burgerparticipatie. Eveneens is onduidelijk wat precies onder burgerparticipatie verstaan kan worden; een

1 Uitspraak Gerechtshof Amsterdam, 7 april 2009.

heldere definiëring en afbakening van het onderwerp ontbreken. Dergelijke manco's vormen de aanleiding voor onderhavig onderzoek, waarin we inzicht verwerven in de huidige ontwikkelingen in de methoden en technieken van burgerparticipatie en de achtergronden en kenmerken daarvan. Ook gaan we in op de randvoorwaarden waaronder met burgerparticipatie de beste resultaten worden geboekt.

1.2 Onderzoek naar burgerparticipatie in de opsporing

Voordat de mogelijke opbrengsten van burgerparticipatie in het kader van de opsporing opgetekend kunnen worden, is het zaak de huidige toepassingspraktijk in kaart te brengen. Deze ontbeert zowel een gedocumenteerd overzicht van de mogelijke vormen van burgerparticipatie als inzicht in de voorwaarden en grenzen voor een succesvolle toepassing ervan. Essentieel is eerst helderheid te verschaffen over wat burgerparticipatie inhoudt en waar idealiter de grenzen liggen. In dit onderzoek naar burgerparticipatie in de opsporing zal de relevantie voor de toepassingspraktijk centraal staan.

1.2.1 De onderzoeksvragen

Een van de doelen van dit onderzoek is te komen tot een praktische werkdefinitie van burgerparticipatie. De centrale vraagstelling luidt: wat wordt onder burgerparticipatie in de opsporing verstaan, welke criteria gelden daarvoor, welke toepassingsvormen van burgerparticipatie kunnen worden onderscheiden, wat zijn de randvoorwaarden en wat zijn de opbrengsten van de verschillende toepassingsvormen? De onderzoeksvragen die voortvloeien uit deze vraagstelling zijn de volgende.

- Wat wordt precies verstaan onder burgerparticipatie in de opsporing en welke criteria kunnen worden onderscheiden?
- Welke toepassingsvormen van burgerparticipatie bestaan er in binnen- en buitenland en welke ervaringen zijn hiermee opgedaan?
- Wat zijn de opbrengsten van de te onderscheiden vormen van burgerparticipatie in Nederland voor de opsporingspraktijk?
- Wat zijn de randvoorwaarden voor een kansrijke toepassing van burgerparticipatie in de opsporing?
- Welke (positieve en negatieve) neveneffecten brengen de toepassingsvor-

men van burgerparticipatie in de opsporing met zich mee, zowel aan de zijde van de politie als de burger?

1.2.2 Methoden van onderzoek

Aan de hand van de onderzoeksvragen bespreken we de te hanteren methoden van onderzoek en de aan te wenden bronnen.

Wat wordt precies verstaan onder burgerparticipatie in de opsporing en welke criteria kunnen worden onderscheiden?

In de eerste fase is gewerkt aan een duiding en afbakening van het begrip 'burgerparticipatie in de opsporing'. Het doel was te komen tot een werkdefinitie. Enerzijds zou deze moeten leiden tot een goede definitie van het fenomeen burgerparticipatie in de opsporingspraktijk en anderzijds kon zij gebruikt worden bij het bevragen van de politie. Dit moest zorgvuldig gebeuren, om een landelijke inventarisatie te kunnen maken. Er is een literatuurstudie uitgevoerd en een expertmeeting georganiseerd.

- Deskresearch: met een beknopte verkenning van de (internationale) literatuur en mediaberichtgeving over burgerparticipatie is geïnventariseerd wat bekend is over het fenomeen. Hierbij is onder meer gekeken naar aspecten die belangrijk zijn voor de afbakening van het onderwerp, zoals criteria en randvoorwaarden.
- Expertmeeting: de uitkomsten van de literatuurstudie zijn voorgelegd aan een panel van deskundigen. Het panel bestond uit enkele wetenschappers en deskundigen uit het veld. Gezamenlijk is het onderwerp – in de vorm van een werkdefinitie – ten behoeve van het onderzoek afgebakend.

Welke toepassingsvormen van burgerparticipatie bestaan er in binnen- en buitenland en welke ervaringen zijn hiermee opgedaan?

- Deskresearch: de (internationale) literatuur en mediaberichtgeving zijn gebruikt om een beeld te krijgen van de verscheidenheid aan toepassingsvormen van burgerparticipatie en de ervaringen die ermee zijn opgedaan.
- Landelijke inventarisatie: alle 25 politieregio's zijn benaderd om een overzicht te geven van de vormen van burgerparticipatie waarmee ervaring is opgedaan. Per toepassingsvorm is gevraagd naar enkele basiskenmerken,

zoals het gebruikte medium, de doelgroep, het bereik en informatie over een concreet opsporingsonderzoek.

Zijdelings is gedurende het hele onderzoek – als aanvulling op de door de korpsen aangeleverde informatie – een *search* gedaan op alle mediaberichten over burgerparticipatie in de opsporing. Met deze deskresearch is beoogd het landelijk beeld zo actueel mogelijk te houden. Dit bleek noodzakelijk, omdat er in de periode dat het onderzoek liep diverse nieuwe vormen zijn geïntroduceerd.

Wat zijn de opbrengsten, randvoorwaarden en neveneffecten van de te onderscheiden vormen van burgerparticipatie in Nederland voor de opsporingspraktijk?

- Politie-interviews: voor de verdiepingsslag is uit de landelijke inventarisatie een aantal vernieuwende vormen van burgerparticipatie geselecteerd. Politiefunctionarissen die met de desbetreffende vorm hebben gewerkt, zijn benaderd voor een interview. Bij de selectie hebben we rekening gehouden met zowel landelijke spreiding als vertegenwoordiging van de vier grote steden. Daarnaast is geprobeerd per vorm telkens in twee regio's een interview te houden, om zo de ervaringen onderling te kunnen vergelijken. In de interviews werd een concreet opsporingsonderzoek besproken en daarbij is gevraagd naar de resultaten, kosten en baten en eventuele neveneffecten.
- Burgerinterviews: we wilden ook inzicht krijgen in de ervaringen van burgers met burgerparticipatieprojecten. De contactgegevens zijn via de politie-interviews verkregen. In totaal is met acht burgers gesproken. Tijdens de interviews is ingegaan op de overwegingen om mee te werken aan het opsporingsonderzoek en op ervaringen met en meningen over de desbetreffende vorm van burgerparticipatie.

  Niet bij alle vormen van burgerparticipatie is het mogelijk geweest interviews te houden, omdat contactgegevens van burgers vaak niet bij de politie bekend zijn. Ter aanvulling zijn daarom ook de reacties van burgers op fora van internetsites en in evaluatierapporten gebruikt.
- Synthese burgerparticipatie: ten slotte is bij alle onderzochte vernieuwende vormen van burgerparticipatie een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste kenmerken, de randvoorwaarden, valkuilen en de mogelijke opbrengsten. Hiervoor zijn dezelfde of gelijksoortige vormen die in verschillende regio's worden ingezet onderling vergeleken. Sterke en zwakke punten zijn benoemd. De slotsom is een stand van zaken aangaande de verschillende vormen van burgerparticipatie conform de werkdefinitie, de werkbaarheid ervan, mogelijke opbrengsten en de randvoorwaarden.

1.3 Leeswijzer

In deze rapportage zullen de onderzoekvragen worden beantwoord. Allereerst wordt in hoofdstuk 2 uitgelegd wat in dit onderzoek precies onder de term burgerparticipatie in de opsporing wordt verstaan. In hoofdstuk 3 beschrijven we het landelijk beeld op basis van de inventarisatie bij korpsen, aangevuld met actualiteiten rondom burgerparticipatie uit de media en pers. In hoofdstuk 4 gaan we – anders dan in hoofdstuk 3 – alleen in op de vormen van burgerparticipatie die binnen de reikwijdte van de werkdefinitie passen en beschrijven we ze op een aantal basiskenmerken. In hoofdstuk 5 komt de burger aan het woord. Dit rapport wordt afgesloten met hoofdstuk 6, waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord. Dit laatste hoofdstuk is ook te lezen als een samenvatting.

2

Wat is burgerparticipatie in de opsporing?

Burgerparticipatie kan op uiteenlopende terreinen en voor diverse doeleinden worden ingezet. Dit onderzoek gaat over burgerparticipatie in de opsporing. Deze afbakening maakt het onderwerp van onderzoek iets minder algemeen, maar het fenomeen burgerparticipatie blijft veelomvattend en door de groei in communicatiemiddelen in het afgelopen decennium is de reikwijdte ervan sterk vergroot.

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat burgerparticipatie in de opsporing precies behelst, welke terreinen zij beslaat, welke doelen ermee beoogd worden en welke middelen kunnen worden ingezet. Uitgangspunt daarbij is een beknopte verkenning van literatuur. In §2.1 wordt ingegaan op ontwikkelingen in de maatschappij die mede ten grondslag liggen aan de recente groei van burgerparticipatieprojecten. In de tweede paragraaf worden enkele in het oog springende vormen van burgerparticipatie uit het buitenland besproken. De bevindingen uit de literatuurverkenning zijn ter toetsing en aanvulling voorgelegd aan een deskundigenpanel.[2] Het verzoek was de eerste afbakening van het begrip 'burgerparticipatie' aan te scherpen en randvoorwaarden te benoemen. Dit heeft geresulteerd in een werkdefinitie, die aan bod komt in §2.3.

2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen en de rol van de burger

De burger is altijd al een belangrijke schakel in de opsporing geweest, bijvoorbeeld als aangever of als getuige. Toch zijn de rol van burgers en de mate van betrokkenheid de laatste jaren aan verandering onderhevig. In deze paragraaf worden enkele maatschappelijke ontwikkelingen geschetst die hebben bijgedragen aan de toenemende betrokkenheid van burgers bij het politiewerk in het algemeen en bij het opsporingsproces in het bijzonder. Tevens wordt ingegaan

2 Het panel bestond uit enkele deskundigen uit het politiële, gerechtelijke en/of wetenschappelijke veld. Bij deze laatsten ging het om wetenschappers met specialisaties in maatschappij- en veiligheidsvraagstukken.

op de consequenties die deze ontwikkelingen hebben voor de overheid, de politie en de (participatie van de) burger.

2.1.1 Digitalisering van de maatschappij

De afgelopen twee decennia is de maatschappij met ongekende snelheid gedigitaliseerd. Door technologische vooruitgang zijn de mogelijkheden voor communicatie en informatie-uitwisseling enorm uitgebreid en deze ontwikkeling gaat nog steeds door. De term informatierevolutie is hier zeker op zijn plaats (Frissen e.a., 2008). Twee belangrijke nieuwe communicatiemiddelen zijn de mobiele telefoon en internet, die nu niet meer weg te denken zijn uit het dagelijks leven, terwijl beide pas in de jaren negentig 1990 voor een breed publiek toegankelijk werden.

De belangrijkste verandering vond plaats op internet. Was internet in de eerste jaren van zijn bestaan nog een statisch geheel dat voornamelijk gebruikt werd om informatie te verspreiden, tegenwoordig is het veel dynamischer en interactiever. Deze tweede gedaante van internet wordt ook wel 'web 2.0' genoemd. Web 2.0 biedt gebruikers de mogelijkheid met andere gebruikers in contact te komen, zelf bijdragen te creëren en deze te delen. Web 2.0 wordt daarom ook wel aangeduid met de begrippen 'participative web' en 'user generated content'. Met andere woorden: de gebruiker bepaalt de inhoud. In korte tijd heeft web 2.0 zich sterk ontwikkeld en wijd verbreid. De mogelijkheden van internet nemen snel toe en de reikwijdte is in korte tijd verveelvoudigd. Nieuwe webdiensten, zoals blogs, podcasts, wiki's, sociale netwerken, (sociale) zoekmachines, veilingsites, online games en peer-to-peerdiensten volgen elkaar in rap tempo op (Frissen e.a., 2008) en dagelijks komen er nieuwe sites bij:

> 'The number of blogs have doubled every five months for the last two years, social networking websites usage is multiplying year on year and peer-to-peer has become the largest source of traffic on the internet in three years.' (Pascu e.a., 2007)

De burger in de digitale maatschappij

De nieuwe generatie internet biedt veel meer ruimte voor gebruikersparticipatie. Dat betekent dat de 'gewone' burger een veel actievere en grotere rol speelt in wat op internet staat. Frissen e.a. (2008) noemen verschillende bijdragen van internetgebruikers:

- goederen en diensten, zoals eBay, Marktplaats en Boober;
- content, zoals blogs en YouTube;
- sociaal kapitaal, zoals MySpace, Facebook, Hyves en LinkedIn;
- informatie over smaak en voorkeuren, bijvoorbeeld Google-rankings en tags bij Delicious;
- kennis, intelligentie en reputatie, bijvoorbeeld wiki's en *collaborative software*.

Uit deze opsomming blijkt dat internet niet meer alleen wordt gebruikt om informatie te vinden, maar voor veel meer zaken, waaronder sociale doeleinden. Via online sociale netwerken kan men nieuwe vrienden of een partner vinden en foto's en filmpjes delen. Internet is hierdoor samengesmolten met ons gewone leven (Kuijl, 2008). De opkomst van mobiel internet doet daar nog een schepje bovenop, doordat gebruikers niet meer achter een computer hoeven te zitten om op internet actief te zijn. Gebruikers kunnen via mobiel internet op elk moment in contact staan met de hele wereld.

2.1.2 *Commercialisering van de maatschappij*

De opkomst van nieuwe en de doorontwikkeling van oude communicatiemiddelen hebben een verschuiving teweeggebracht in de publieke informatievoorziening en de wijze van berichtgeving in de media. De snelheid en het bereik van berichtgeving zijn met de nieuwe communicatiemiddelen vele malen groter dan met de 'oude' middelen. Deze hoge snelheid en het grote bereik zijn twee belangrijke kenmerken van nieuwsberichtgeving in het digitale tijdperk. Bovendien zijn er meer partijen bijgekomen op de mediamarkt en zijn de media 24 uur per dag beschikbaar. Dit maakt dat de concurrentie in de mediawereld groter is geworden. Deze concurrentie speelt zich zowel af binnen dezelfde mediavormen (bijvoorbeeld kranten onderling) als tussen mediavormen (internet versus televisie). Om de concurrentie voor te blijven, moeten de media snel handelen. Buruma (2008) wijst op enkele consequenties van dit snelle handelen voor de aard van de berichtgeving. Door de noodzaak snel te handelen is er minder tijd voor verificatie. Ook wordt er eerder voor gekozen de lezer voor zich te winnen met persoonlijke verhalen en commentaar van vooraanstaande burgers op gebeurtenissen en incidenten in plaats van de feiten weer te geven. Een artikel waarin de ouders van een ontvoerd kind hun verhaal doen, treft de burger meer dan een relaas van de feiten. Kortom: in de huidige berichtgeving is sprake van minder verificatie, meer emotie en minder feiten

(Buruma, 2008). Boutelier (2008) ziet het verschijnen van meer emotie in de berichtgeving overigens niet louter als een negatief verschijnsel. Volgens hem leidt dit tot meer maatschappelijke betrokkenheid van burgers en ligt daar een kans om hen in actie te laten komen, bijvoorbeeld bij de opsporing van strafbare feiten. Later in deze paragraaf komen we hierop terug.

De burger in de vercommercialiseerde maatschappij

Naast concurrentie van andere media is er nog een speler bijgekomen op de markt van berichtgeving: de burger. Door web 2.0 is het verspreiden van informatie veel gemakkelijker geworden voor het grote publiek; iedere internetgebruiker kan zelf relatief eenvoudig nieuws – geschreven, gesproken of als beeld – op internet plaatsen en verspreiden. Er wordt in dit kader wel gesproken van de burgerjournalist. Door de inmenging van de burger is de publieke informatievoorziening nog verder veranderd van karakter, en niet alleen op sites afkomstig van burgers maar ook van de media zelf; de content op weblogs is veelal persoonlijker getint, minder gefilterd, scherper verwoord en ongenuanceerder dan in de traditionelere massamedia.

Was het tempo van berichtgeving en informatievoorziening al vele malen sneller geworden door web 2.0, de komst van mobiel internet doet daar nog een schepje bovenop: iedereen met een mobiele telefoon die toegang heeft tot internet kan op ieder moment informatie delen met de hele wereld. Dit is de burgerjournalist ten voeten uit. Zie ook het volgende citaat uit een artikel in *De Pers*.

> '[…] Twitter vult een […] gat: Twitter heeft een zoekmachine waarmee je live kunt zien waar een deel van de wereld *right now* mee bezig is. Om een voorbeeld daarvan te geven: ik hoorde laatst een knal bij mij in de buurt. Ik wilde meteen weten wat er aan de hand was. Google wist het niet. Maar op Twitter zag ik tien berichtjes. Een persoon wist de oorzaak: de opening van een Chinees restaurant met vuurwerk.'[3]

Een ander voorbeeld dat deze snelheid weergeeft, is de berichtgeving over het neergestorte vliegtuig van Turkish Airlines begin 2009 in een weiland nabij Schiphol. Binnen zes minuten stond het eerste bericht op Twitter. Dit bericht was afkomstig van een presentatrice van BNR Nieuwsradio. Via een ooggetuige

3 *Dagblad De Pers*, 7 april 2009.

hoorde ze over het neergestorte vliegtuig. Nadat ze het in de uitzending gemeld had, plaatste ze een bericht op Twitter (*tweet*). Twee minuten later plaatste ze een nieuwe tweet met de vraag of iemand iets gezien of gehoord had. Daarna nam het aantal berichten over het ongeluk exponentieel toe. 'Pas' na ruim een kwartier kwam het nieuws via het persbureau ANP bij de landelijke nieuwsredacties binnen.[4]

2.1.3 *Individualisering van de maatschappij*

Afgezien van technologische vooruitgang en media-invloeden lijkt er ook bij de burger zelf een mentaliteitsverandering gaande die op verschillende gebieden tot uiting komt. Door de individualisering zijn de verhoudingen tussen burgers onderling en tussen de burger en instituten veranderd. Sociale structuren zijn niet meer vanzelfsprekend en mensen zijn meer op zichzelf aangewezen. Als gevolg hiervan wordt de burger mondiger en veeleisender, en verhardt hij. Dit is op meerdere fronten merkbaar. Mensen voelen een grotere verantwoordelijkheid om eigen zaken op orde te hebben dan enkele decennia geleden. Zij komen daarom meer voor zichzelf op, maar houden daarbij minder rekening met anderen. Dit heeft ertoe geleid dat empathie voor de medemens is afgenomen en bijvoorbeeld de roep om criminelen harder te straffen toeneemt. Het opkomen voor eigen zaken maakt burgers mondiger; ze laten niet zomaar over zich heen lopen. In sommige gevallen slaat deze mondigheid door in agressief gedrag. Regelmatig verschijnen er nieuwsberichten over de agressieve bejegening van ambtenaren in een publieke functie. Bijvoorbeeld ambulancepersoneel dat belaagd wordt, omdat omstanders vinden dat hun gewonde familielid niet snel genoeg geholpen wordt, of politieagenten die het doelwit van een vechtpartij worden, omdat de vechtende menigte het niet eens is met het oppakken van een vriend.[5] Kortom, de burger komt beter voor zichzelf op, maar lijkt naar buiten toe te verharden (Rutten e.a., 2007).

Ook lijkt de burger veeleisender te worden, bijvoorbeeld ten aanzien van het openbaar bestuur en de publieke sector. Als de overheid haar taken niet naar behoren uitvoert, zal men niet schromen zelf in actie te komen. Deze opvatting past binnen de 'controledemocratie' van politicoloog Rosanvallon (in: Buruma, 2008). In een controledemocratie wordt een overheid voortdurend door bur-

4 *nrc.next*, 26 februari 2009.

5 Zie bijvoorbeeld: *Brabants Dagblad*, 25 januari 2009; *NRC Handelsblad*, 14 november 2008; *Nova*, 25 mei 2009.

gers getest en gecontroleerd op haar beleid en verantwoordelijkheden, in plaats van dat de uitgezette lijnen gedwee worden gevolgd. De burger is dan dus niet alleen de kiezer van zijn parlement, maar fungeert ook als jury die tussentijds evalueert en bijstuurt.

De relatie van de burger met instituten

Mede door de hoge verwachtingen van de burger met betrekking tot het functioneren van de overheid is het vertrouwen van burgers in overheidsinstanties en andere instituten niet meer zo vanzelfsprekend als enkele decennia geleden. Dit vertaalt zich in een afstand tussen instanties en de burger en maakt dat het gezag van overheidsfunctionarissen of ambtenaren in een publieke functie tanende is (Boutelier, 2008). Bij de politie laat het afbrokkelende gezag zich onder meer meten aan het toegenomen geweld tegen politieambtenaren (Van Leiden & Ferwerda, 2009). Ook veranderingen in het politiebeleid, zoals de invoering van prestatiesturing, hebben het vertrouwen van de burger niet altijd goed gedaan (Terpstra, 2002; Moree e.a., 2007). De burger ziet zich aan de ene kant sneller bekeurd voor lichte feiten en wordt aan de andere kant door mediaberichtgeving geattendeerd op zware misdrijven die onopgelost blijven of waarbij in de publieke opinie twijfel bestaat over de schuldvraag. In de ogen van sommige burgers zou de politie zich meer moeten bezighouden met boeven vangen en minder met bonnen schrijven. Het is denkbaar dat dit mede heeft geleid tot een verminderd vertrouwen in de politie.

Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar het vertrouwen van de burger in de politie. Zo is onderzocht welke elementen hierbij een rol spelen en hoe de politie zelf kan bijdragen aan het vergroten van het vertrouwen. Het in 2005 verschenen rapport *Vertrouwen in de politie* beschrijft op basis van diepte-interviews met burgers de zeven fundamenten die nodig zijn om het vertrouwen in de politie te herwinnen (Altuition, 2005).

- Bij de politie kun je altijd terecht.
- De politie handhaaft de wet.
- De politie geeft bescherming.
- De politie doet haar best.
- De politie treedt op als je een beroep op haar doet.
- In het verkeer biedt de politie veiligheid.
- Als de politie laat zien wat ze doet, dan voorkomt dat veel onrust.

Het vertrouwen in de politie wordt dus niet alleen bepaald door het aanhouden van een dader, maar door de gehele uitstraling naar het publiek en de opvolging die de politie aan burgermeldingen en -aangiften geeft. Wanneer een slachtoffer in plaats van een standaardbrief over het verloop van de opsporing een informerend telefoontje van de rechercheur krijgt, zou dit het vertrouwen kunnen vergroten (Rozenbeek, 2006).

2.1.4 *Gevolgen en mogelijkheden voor de politie*

In voorgaande subparagrafen zijn verschillende ontwikkelingen besproken die de rol van de burger ten opzichte van instituten, zoals de politie, hebben veranderd. Omgekeerd hebben deze ontwikkelingen ook een verandering teweeggebracht in de rol en in het functioneren van deze instituten. Dit proces is onomkeerbaar, maar niet per definitie negatief. De geschetste maatschappelijke ontwikkelingen – digitalisering, commercialisering en individualisering – hebben gevolgen voor de politiepraktijk, maar bieden ook nieuwe kansen.

Enkele belangrijke gevolgen van de digitalisering, die nauw samenhangen met de hiervoor beschreven maatschappelijke processen, zijn de volgende.

- Er zijn veel meer mogelijkheden om te communiceren dan voorheen. De publieke informatievoorziening verloopt niet meer uisluitend via de traditionele media.
- De nieuwe communicatiemogelijkheden zijn toegankelijk voor een breed publiek. Iedereen kan gemakkelijk nieuws maken en publiceren.
- Er is een schat aan informatie beschikbaar voor iedere burger. En de mondige burger gaat zelf op zoek naar informatie als hij deze niet automatisch ontvangt.
- De snelheid van berichtgeving is enorm toegenomen.

In de eerder beschreven voorbeelden van berichtgeving via Twitter komen deze gevolgen tot uiting. Binnen enkele minuten zet een burger – een toevallige passant – informatie over een incident op internet en kunnen andere internetgebruikers deze informatie raadplegen. De politie kan natuurlijk nooit zo snel reageren, bijvoorbeeld omdat ze aan regels is gebonden, maar het is ook de vraag in hoeverre dat nodig is. Wel is duidelijk dat er kansen liggen voor de politie om burgers bij haar werk te betrekken. De nieuwe vormen van communicatie die web 2.0 biedt, maken nieuwe samenwerkingsvormen tussen politie en burgers mogelijk (Frissen e.a., 2008).

In het bedrijfsleven wordt al langer geëxperimenteerd met nieuwe vormen van samenwerking tussen burgers en private organisaties, die mede gebaseerd zijn op de mogelijkheden van web 2.0. Onder de noemer 'open innovatie' zoeken bedrijven naar manieren om samen te werken met 'gewone' burgers. Dit betekent dat de ontwikkeling van nieuwe technologieën en producten niet meer volledig binnen de eigen muren plaatsvindt, maar dat externe en interne bronnen worden gecombineerd. Een van de principes van open innovatie is dat niet alle 'slimme' mensen bij het bedrijf werken. Ook 'buitenstaanders' kunnen bij het ontwikkelingsproces betrokken worden.[6]

De politie is natuurlijk geen commerciële organisatie, maar er kunnen parallellen getrokken worden. De politie levert immers ook producten en diensten, zoals een zo veilige mogelijke samenleving, en zij kan burgers hierbij betrekken. Bovendien, zo stelt Boutelier (2008), zijn veiligheidskwesties bij uitstek geschikt voor burgerparticipatie, vanwege de ervaren urgentie veiligheidsissues aan te pakken en door het gemeenschappelijk karakter: iedereen ondervindt er hinder van. Burgers zijn daardoor graag bereid een bijdrage aan de veiligheid te leveren. De basis voor burgerparticipatie in de opsporing is daardoor aanwezig. Met behulp van de nieuwe communicatiemiddelen kan de politie een breder publiek bereiken of juist heel gericht op een doelgroep insteken.

De politie en het digitale tijdperk

Zojuist is geschetst dat de huidige tijd kansen biedt voor de politie op het gebied van burgerparticipatie. Daarvoor is het wel noodzakelijk dat de politieorganisatie openstaat voor nieuwe methoden en werkwijzen en dat is niet vanzelfsprekend. Zo heeft de politie nog lange tijd voornamelijk geïnvesteerd in traditionele opsporingsmiddelen, die als gevolg van de technologische ontwikkelingen sterk aan effectiviteit hebben ingeboet. Hierdoor is de politie op achterstand geraakt ten opzichte van de reeds 'gedigitaliseerde burger'. Een treffend voorbeeld daarvan is de telefoontap als opsporingsmiddel. 40% van de misdrijven wordt gepleegd door jongeren, die gebruikmaken van internet of moderne functies op de mobiele telefoon, die niet met de traditionele tap te traceren zijn. De effectiviteit van de telefoontap als opsporingsmiddel is met de komst van nieuwe communicatiemiddelen dus sterk verminderd (Kaasjager, 2008).

Hoewel de politieorganisatie met vertraging heeft gereageerd op de veranderingen in massacommunicatie, zijn de mogelijkheden van het digitale tijd-

6 www.openinnovatie.nl.

perk inmiddels doorgedrongen. Om de achterstand in te lopen, is de politieorganisatie zowel naar buiten toe als intern bezig met een digitale inhaalslag. Zo maakt de politie Groningen gebruik van een nieuw intern systeem, *Eyeview* genaamd. Vanuit *Eyeview* wordt informatie verzameld, bewerkt en gepubliceerd, waarna ze gericht en gedoseerd naar politiemedewerkers wordt gestuurd. Deze informatie komt op lcd-schermen bij de politie, webpagina's van intranet en via de *personal digital assistent* (PDA) – de digitale zakcomputer – bij de politie op straat terecht (Van der Veen, 2007). Ook het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) maakt gebruik van digitalisering. Omdat bewijsvoering veelal draait om het in beeld brengen van een tijdslijn, benut het NFI informatie van mediadragers (computers, servers, harde schijven en mobiele telefoons) om tot een digitale tijdlijn te komen. Deze digitale reconstructie omvat tijdstippen waarop iemand digitaal actief was. Zo kan bekeken worden wanneer een computer werd opgestart, e-mail werd gecontroleerd of wanneer werd deelgenomen aan een chatsessie. Omdat veel internetservices persoonlijke inlogcodes vereisen, is het mogelijk bepaalde strafbare digitale handelingen aan de hand van digitaal verzamelde informatie aan een persoon toe te schrijven (Bobeldijk, 2007). Ook naar buiten toe zijn er allerlei initiatieven om aansluiting te zoeken bij de veranderde tijd. Zo probeert de nationale recherche jongeren meer bij de opsporing te betrekken door opsporingsberichten op muziekzender TMF te plaatsen (Straatman, 2007) en gebruikt de politie populaire internetsites zoals Hyves, YouTube en Twitter om de burger te benaderen.

Grenzen aan burgerparticipatie

De politie lijkt ervan doordrongen dat ze de burger als partner moet betrekken en dat zij daarvoor nieuwe media en communicatietechnieken kan gebruiken. Steeds meer initiatieven om burgers bij het opsporingswerk te betrekken zien het licht en de opsporingssites schieten als paddenstoelen uit de grond. Het Openbaar Ministerie (OM) heeft daarom ook gewaarschuwd voor 'de wildgroei van opsporingssites'. Het wijst daarbij niet alleen op de websites afkomstig van de politie, maar ook op de 'boevensites' van particulieren en commerciële partijen.[7] Harm Brouwer, voorzitter van het College van procureurs-generaal, spreekt van de 'youtubisering' van het strafrecht. Steeds meer burgers zetten filmpjes van vermoedelijke strafbare feiten op internet of maken op internet wereldkundig dat niet persoon X maar persoon Y de echte dader is. De

7 *Elsevier*, 26 januari 2009.

vraag is dan ook waar de grens aan de rol van burgers ligt. 'We willen niet in een politiestaat leven, maar al helemaal niet in een amateurpolitiestaat', zo stelde Brouwer.[8] 'Rechtshandhavers moeten profiteren van de kennis en medewerking van burgers bij de bestrijding van criminaliteit', maar volgens Brouwer dienen er ook grenzen te worden gesteld aan de hulp van burgers in de opsporing. Daarbij maakt hij onderscheid tussen participatie van burgers in de opsporing enerzijds en opsporing dóór burgers anderzijds. Voor die laatste vorm – burgeropsporing – waarschuwt hij. Bij burgeropsporing neemt de burger het initiatief tot opsporing en voert hij zelf de opsporingsactiviteiten uit, terwijl bij burgerparticipatie de uitvoering en regie in handen blijft van de politie en de burger slechts meekijkt en meedenkt (Brouwer, 2008). Een recent voorbeeld van burgeropsporing is het optreden van misdaadverslaggever Peter R. de Vries in de zaak naar het vermiste Amerikaanse meisje Natalee Holloway. De burgers, in dit geval De Vries en infiltrant Patrick van der Eem, namen zelf het initiatief tot de opsporing en voerden zelf onderzoeksactiviteiten uit. Het voordeel dat burgers hebben, is dat zij minder gehinderd worden door wet- en regelgeving dan de politie. Zo maakte De Vries gebruik van verborgen camera's en een infiltrant, iets wat de politie niet zonder meer kan doen.

Burgeropsporing heeft een schaduwzijde die wordt ingegeven door pragmatische en principiële bezwaren. Zo is de opsporing van verdachten primair een politietaak, die vakkennis en deskundigheid vraagt waarover burgers simpelweg niet altijd beschikken. Bovendien is het vervolgen van verdachten een taak die voorbehouden is aan de overheid. Een ander bezwaar betreft de rechtsgeldigheid van burgerbewijzen. De wijze waarop bewijsmateriaal is verkregen – namelijk door het uitvoeren van opsporingsactiviteiten door personen die daartoe door de wetgever niet gemachtigd zijn –, is niet altijd rechtmatig. Dit hoeft echter niet per definitie te betekenen dat het niet bruikbaar is in de rechtszaal. Principiële bezwaren betreffen de bescherming van de privacy van verdachten. Omdat burgers niet altijd zijn gehouden aan de privacyrichtlijnen die voor overheidsinstanties gelden, kunnen burgers privacygevoelige gegevens wel verspreiden. Met de nieuwe mediatechnieken zijn de mogelijkheden om informatie wijd te verspreiden sterk toegenomen. Dit gegeven verhoogt het risico op stigmatisering van een burger voor een daad die (nog) niet rechtmatig bewezen is.

8 *de Volkskrant*, 16 februari 2008.

2.2 Een blik over de grens

In voorgaande paragraaf is uiteengezet welke maatschappelijke processen mede ten grondslag liggen aan de sterke opkomst van burgerparticipatie en burgerinitiatieven in de laatste jaren. Ook in het buitenland wordt voor uiteenlopende opsporingsdoeleinden gebruikgemaakt van burgerparticipatie. In deze paragraaf beschrijven we drie opvallende buitenlandse initiatieven, te weten Crime Stoppers, *crowdsourcing* en Amber-alert. Er is voor deze drie vormen gekozen omdat ze al geruime tijd lopen en omdat het om wijdverbreide initiatieven gaat.

2.2.1 *Crime Stoppers International*

Crime Stoppers is een organisatie die zich richt op mogelijkheden om anoniem informatie over misdrijven aan de politie te verstrekken. Het initiatief is ontstaan in de jaren 1970 in de Verenigde Staten. In 1976 gaf rechercheur MacAleese in New Mexico handen en voeten aan het idee dat burgers een cruciale rol kunnen spelen bij de opsporing.

Casus: overval in New Mexico

In 1976 wordt een student vermoord. Hoewel de politie na zes weken een aantal aanknopingspunten heeft, lukt het niet die om te zetten in concrete bewijzen. Gezien een aantal vergelijkbare overvallen in dezelfde regio is de betrokken rechercheur (MacAleese) ervan overtuigd dat de daders regionaal opereren. Een oproep en reconstructie op televisie, waarbij de melder van de gouden tip een beloning van $1000 in het vooruitzicht wordt gesteld, leiden binnen 72 uur tot de arrestatie van twee daders.[9]

Bij de oproep op televisie benadrukte MacAleese dat de melder anoniem zou blijven. Burgers kregen zodoende de gelegenheid tips te geven zonder te hoeven vrezen voor het bekend worden van bijvoorbeeld hun naam en/of voor represailles (Rosenbaum e.a., 1989).

In navolging van de Verenigde Staten volgde Canada met een eigen Crime Stoppers-programma in de vorm van een anonieme tiplijn. Inmiddels is Crime Stoppers uitgegroeid tot een internationale organisatie onder de naam CSI (Cri-

9 Crime Stoppers International, 2008.

me Stoppers International). Projecten en initiatieven die aan de voorwaarden voldoen, kunnen worden aangemeld bij CSI. Er wordt een drietal voorwaarden aan de deelname gesteld.

- Het programma dient geleid te worden door een overheidsinstantie. Deze bepaalt het beleid, de methode van benadering en de hoogte van een eventuele financiële beloning.
- Er dient van een of meerdere soorten media gebruikgemaakt te worden om burgers te bereiken door middel van oproepen, waarschuwingen of berichten.
- Bij het programma moeten rechtshandhavers betrokken zijn die opvolging kunnen geven aan binnengekomen informatie en over deskundigheid beschikken om misdrijven op te lossen met de geboden informatie.

Twee andere voorwaarden die aanvankelijk werden gesteld, maar tegenwoordig niet meer, zijn het toekennen van financiële beloningen en het waarborgen van anonimiteit.

Zoals gezegd zijn er diverse landen aangesloten bij Crime Stoppers. In het kader van Crime Stoppers levert Nederland 'M.' (Meld Misdaad Anoniem), een telefonisch meldpunt waar burgers anoniem strafbare feiten kunnen melden. Tevens wordt in sommige landen gebruikgemaakt van de mogelijkheden die internet biedt. In Canada maakt Crime Stoppers bijvoorbeeld gebruik van YouTube. Daarnaast biedt Crime Stoppers International ook de mogelijkheid tot internationale samenwerking. Britse en Spaanse autoriteiten werken bijvoorbeeld samen aan een project ten behoeve van de opsporing van Britse criminelen die in Groot-Brittannië operen en vervolgens naar Spanje vertrekken.[10] De landen die op dit moment deelnemen met een of meerdere Crime Stoppers-programma's zijn: Australië, Canada, Caribische Eilanden, Nederland, Groot-Brittannië, Zuid-Afrika, Verenigde Staten, India en enkele landen in de West-Pacific.

Sinds de oprichting van Crime Stoppers in 1976 zijn er alleen al in de Verenigde Staten ruim duizend Crime Stoppers-programma's opgericht die volgens de eigen website sindsdien hebben bijgedragen aan het oplossen van meer dan 800.000 misdaden.[11] Volgens de website van het Britse Crime Stoppers-programma zijn er in maart 2009, sinds de oprichting in 1988, meer dan een miljoen tips binnengekomen. Tussen april 2008 en maart 2009 zijn er naar aan-

10 Crime Stoppers International, 2008.

11 *de Volkskrant*, 20 januari 2009; site van Crime Stoppers International, www.c-s-i.org.

leiding van anonieme meldingen in Groot Brittannië 6917 verdachten aangehouden, waarvan 85 moordenaars.[12]

2.2.2 *Crowdsourcing*[13]

In Engelstalige landen wordt veelal gesproken van crowdsourcing als verzamelterm voor burgerparticipatie. Crowdsourcing vindt haar oorsprong in de *wisdom of crowds*-theorie van Surowiecki (2004). Deze theorie veronderstelt dat een grote groep mensen als geheel altijd meer weet dan enkele experts. Als sprekend voorbeeld wordt gerefereerd aan denktanks bij quizzen. Vergeleken over een groot aantal shows vonden deelnemers in 65% van de gevallen het goede antwoord als ze telefonisch een 'expert' raadpleegden, terwijl van de kandidaten die het publiek in de studio raadpleegden 91% tot het goede antwoord kwam. Volgens de theorie dient de denkende menigte aan een aantal eigenschappen te voldoen om het gewenste resultaat te bereiken. In de eerste plaats moet de beslissende en meedenkende groep mensen redelijk geïnformeerd en gemotiveerd zijn. Ook moeten de geraadpleegde burgers een zelfgekozen standpunt innemen. Er mag dus geen sprake zijn van een voorselectie van burgers met dezelfde mening. Ten slotte moeten de omstandigheden de vorming van een onafhankelijke/eigen mening toestaan. Hiermee wordt bedoeld dat burgers op het moment van oordelen niet de mogelijkheid hebben invloed op elkaar uit te oefenen.

Internetsites zijn een goed medium voor crowdsourcing, omdat alleen een gemotiveerde burger de moeite neemt een site te bekijken, zich laat informeren en zich zonder invloed van andere burgers een oordeel kan vormen. Van dit gegeven wordt in Nederland gebruikgemaakt door *cold cases* online te zetten en burgers te vragen mee te denken in het opsporingsonderzoek.

2.2.3 *Amber-alert*

Amber-alert, dat sinds november 2008 ook in Nederland van kracht is, bestaat in de Verenigde Staten al sinds 1996 en kan beschouwd worden als een landelijk waarschuwingssysteem dat in werking treedt wanneer een kind vermist

12 www.crimestoppers-uk.org.

13 www.techdirt.com, 'Crowdsourcing Law-Enforcement', item geplaatst op 28 december 2007.

wordt. Alle aangemelde burgers krijgen in zo'n geval een oproep om uit te kijken naar het kind en de eventuele ontvoerder.

Het systeem is vernoemd naar Amber Hagerman, een meisje van 9 jaar dat in 1996 werd ontvoerd terwijl ze in de buurt aan het fietsen was en later is vermoord. Uit onderzoek van het Amerikaanse Department of Justice blijkt dat snelheid belangrijk is voor de goede afloop van een ontvoering.[14] Het is dus belangrijk om in zo kort mogelijke tijd zo veel mogelijk mensen te alarmeren bij een vermissing. Want hoe meer mensen uitkijken naar een kind, hoe groter de kans dat het kind snel en levend wordt teruggevonden.

Op het moment van onderhavig onderzoek wordt Amber-alert in negen landen toegepast.[15] In 2002 zouden in de Verenigde Staten met behulp van Amber-alert – op dat moment toegepast in 26 staten – 27 kinderen zijn teruggevonden.[16] Onderzoek naar meer dan honderd ontvoeringszaken tussen 2003 en 2006 laat zien dat Amber-alert in geen van de gevallen heeft bijgedragen aan het terugvinden van het kind.[17] Een verklaring voor deze, op het oog tegenstrijdige bevindingen kan gevonden worden in de ernst van de zaken. In die gevallen waarbij Amber-alert succesvol was, ging het vaak om relatief onschuldige zaken, waarbij voogdijconflicten door echtscheiding veelal een rol speelden.

2.3 *De werkdefinitie*

De vlucht die burgerparticipatie in de opsporing de laatste jaren heeft genomen, onderstreept tegelijkertijd het belang van een definiëring en afbakening. Wat wordt onder burgerparticipatie verstaan en welke toepassingsvormen worden ertoe gerekend? Vallen de geijkte opsporingsmethoden als het horen van een getuige en het uitvoeren van een buurtonderzoek ook onder burgerparticipatie, of gaat het alleen om situaties waarbij de politie een gericht beroep op burgers doet?

In deze paragraaf wordt op basis van een literatuurstudie en in samenspraak met een panel van deskundigen een kader geschapen voor dit onderzoek.[18] Dit

14 www.amberalert.gov.

15 Verenigde Staten, Canada, Groot-Brittannië, Frankrijk, Nederland, Duitsland, Griekenland, Maleisië en Australië.

16 CNN.com, 4 september 2002.

17 *The Boston Globe*, 20 juli 2008.

18 Zie bijlage 5 voor de geraadpleegde deskundigen.

kader bestaat uit een beknopte werkdefinitie met een viertal criteria. Deze definitie is voor de landelijke inventarisatie – beschreven in het volgende hoofdstuk – voorgelegd aan de politieregio's. Om ruimte te laten voor de inbreng van de politieregio's bij de inventarisatie is er bewust voor gekozen niet met een te enge definitie van burgerparticipatie te werken.

In dit onderzoek is de volgende omschrijving van burgerparticipatie in de opsporing als leidraad genomen.

> *Werkdefinitie*
> Burgerparticipatie in de opsporing is een algemene term voor inspanningen die door de politie worden verricht om burgers te betrekken bij opsporingsactiviteiten, met als doel dat zij een bijdrage aan de opsporing leveren.

Bij de werkdefinitie horen de volgende vier toetsingscriteria:

- *Opsporingsproces*

  Burgerparticipatie in de opsporing is het betrekken van de burger bij het opsporingsproces nadat er (vermoedelijk) een strafbaar feit is gepleegd. Een beroep doen op burgers door de politie in meer algemene zin (buiten de opsporing) of vormen van burgerparticipatie met een preventief karakter rekenen we daarmee niet tot participatie in het opsporingsproces. Van dit eerste type is bijvoorbeeld sprake bij projecten zoals burgerraadpleging of burgerpanels, waarbij de burger gevraagd wordt zijn mening te geven over beleid en uitvoering van de politietaak. Burgerparticipatie met een preventief karakter is in wezen gericht is op het vergroten van de veiligheid in een wijk of buurt door het voorkomen van criminaliteit. Aan deze vorm van burgerparticipatie gaat niet per definitie een strafbaar feit vooraf. Marokkaanse buurtvaders zijn hiervan een goed voorbeeld. De opsporing van reeds veroordeelde daders valt wel binnen het bereik van dit onderzoek, omdat dit tot de opsporingstaken van de politie behoort.

- *Initiatief*

  Het initiatief om burgers bij opsporingsactiviteiten te betrekken, dient bij de politie en/of justitie te liggen. Het gaat dus om door de overheid georganiseerde en geregisseerde participatie. Daarmee vallen initiatieven van

burgers of instanties anders dan politie en justitie zelf buiten het onderzoek. Burgerinitiatieven zijn er in verschillende vormen: van burgers die gezamenlijk besluiten om in hun buurt op uitgaansavonden te gaan surveilleren tot burgers die zelf opsporingsactiviteiten ontplooien. Hierbij kan gedacht worden aan Maurice de Hond, die in de Deventer moordzaak zelf de waarheid boven tafel probeert te krijgen. Een ander voorbeeld is Patrick van der Eem, die als infiltrant aanbiedt om Joran van der Sloot – de vermeende moordenaar van Natalee Holloway – uit te horen. Maar ook de site boevenvangen.nl, waarop foto's en camerabeelden van verdachten staan, valt onder burgerinitiatieven, omdat deze site door een particulier bedrijf is opgezet.

- *Vernieuwend*

In dit onderzoek richten we ons op nieuwe ontwikkelingen van burgerparticipatie in de opsporing. Daarbij moet worden gedacht aan de innovatievere vormen van burgerparticipatie, zoals het betrekken van de burger bij de opsporing via nieuwe media of door gebruik te maken van nieuwe technieken als mobiele en digitale telefonie. Klassieke methoden waarbij burgers bij het opsporingproces betrokken worden, zoals getuigenverhoren, tv-opsporingsprogramma's en getuigenoproepen via de geschreven media, vallen vanwege het innovatiecriterium niet binnen het onderzoek.

- *Hoedanigheid van de burger*

Het laatste criterium betreft de hoedanigheid van de burger op het moment dat een beroep op hem wordt gedaan. Burgerparticipatie gaat om de 'gewone' burger als bewoner of passant; iedere burger, ongeacht zijn professionele achtergrond, kan een bijdrage leveren. Vormen van burgerparticipatie waarbij de inzet van burgers op basis van een professionele achtergrond geschiedt, worden uitgesloten. Een voorbeeld daarvan is het raadplegen van professionals – zoals een patholoog-anatoom – in een opsporingsonderzoek. Dit onderzoek richt zich wel op vormen waarbij bijvoorbeeld buschauffeurs worden ingezet om tijdens hun dienst extra alert te zijn en strafbaar gedrag te melden. De buschauffeurs worden namelijk niet ingezet vanwege hun professionele deskundigheid (rijvaardigheid), maar omdat ze tijdens hun werktijd veel op straat zijn en daarmee mogelijk over informatie beschikken die de politie kan gebruiken bij de opsporing van strafbare feiten. Ze kunnen dus wel als deskundige beschouwd worden. De deskundigheid heeft betrekking op de kennis die deze burgers over specifieke situaties hebben.

2.4 Resumé

Burgerparticipatie in de opsporing heeft door technologische ontwikkelingen en politiek-maatschappelijke ontwikkelingen een vlucht genomen. De burger als informant en mogelijke getuige is makkelijker en sneller te bereiken en de burger in de hoedanigheid van verdachte is makkelijker te traceren door massamediale technieken die ook de recherche zich steeds meer eigen maakt. Een keerzijde van deze ontwikkeling is dat de opsporing ook toegankelijker is geworden voor de burger, die zich steeds vaker en sneller opwerpt als betrokkene in de opsporing of zelfs op eigen initiatief gaat opsporen; we spreken dan van burgeropsporing; een fenomeen dat door velen als niet-wenselijk wordt beschouwd. Om zicht te kunnen geven op de vormen van burgerparticipatie in ons land, zijn we in dit hoofdstuk op zoek gegaan naar een afgebakende werkdefinitie. Een literatuurstudie en de inbreng van een deskundigenpanel resulteerde in de volgende werkdefinitie: 'Burgerparticipatie in de opsporing is een algemene term voor inspanningen die door de politie worden verricht om burgers te betrekken bij opsporingsactiviteiten, met als doel dat zij een bijdrage aan de opsporing leveren.' Om gewenste vormen in te sluiten en ongewenste vormen uit te sluiten, zijn ten behoeve van onderhavig onderzoek vier toetsingscriteria gesteld. Ten eerste dient burgerparticipatie plaats te vinden nadat er (een vermoeden van) een gepleegd strafbaar feit is. Het tweede criterium sluit vormen van burgeropsporing uit, omdat het initiatief van burgerparticipatie bij de opsporing uitsluitend bij politie of justitie ligt. Ten derde richt onderhavig onderzoek zich alleen op vernieuwende vormen van burgerparticipatie in de opsporing. Hieronder verstaan we opsporingsmogelijkheden die tot stand zijn gekomen op basis van nieuwe digitale en technologische ontwikkelingen en/of vormen die niet eerder in de opsporing toegepast werden. Ten slotte moet het gaan om een burger die niet vanwege beroepsmatige kennis wordt ingezet. In het volgende hoofdstuk zullen we een overzicht geven van burgerparticipatievormen die door de politie in het kader van de opsporing in Nederland worden ingezet.

3

Een landelijk beeld van burgerparticipatie in de optiek van de politie

De politie probeert burgers op allerlei manieren bij haar werk te betrekken. In dit hoofdstuk zal een landelijk beeld worden geschetst van methoden die de politie in Nederland hanteert om de burger te betrekken bij het opsporingswerk. Er is voor gekozen het begrip opsporingswerk ruim op te vatten: ook het traject dat voorafgaat aan een daadwerkelijk opsporingsonderzoek, namelijk signaleren en melden van strafbare feiten, komt ter sprake, evenals enkele preventieprojecten waarbij de politie burgers inzet. Nadat in dit hoofdstuk een landelijk beeld van vormen van burgerparticipatie in de optiek van de politie geschetst is, zal in hoofdstuk 4 op een aantal vormen nader worden ingegaan.

3.1 Een landelijke inventarisatie

Om een landelijk beeld te krijgen van burgerparticipatie in Nederland, is bij alle 25 politieregio's geïnventariseerd welke vormen zij toepassen. Voor deze inventarisatie zijn de werkdefinitie en criteria zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, als leidraad gebruikt.[19] Desondanks zijn er vormen van burgerparticipatie ingestuurd die niet aan alle gestelde criteria voldoen. Vaak wordt voorbijgegaan aan het innovatiecriterium of de eis dat de participatie in het kader van de opsporing moet plaatsvinden. Kennelijk is het kader dat wij met betrekking tot burgerparticipatie hanteren nauwer dan dat van de politie. Hierdoor wordt nog eens duidelijk hoe belangrijk een heldere werkdefinitie voor de politiepraktijk is. Om de breedte van het denkkader weer te geven, is ervoor gekozen bij de beschrijving van het landelijk beeld van burgerparticipatie aan te sluiten bij het brede overzicht dat de inventarisatie heeft opgeleverd.

In totaal zijn er door de regio's ruim honderd uiteenlopende vormen van burgerparticipatie ingezonden. Sommige korpsen kennen veel innovatieve vor-

19 Met behulp van een vast format kon ieder korps de gehanteerde burgerparticipatievormen beschrijven. Zie bijlage 1 voor het onderzoeksprotocol en bijlage 2 voor het zaakformat dat tijdens de inventarisatie is gebruikt.

men, waarbij het de ene keer daadwerkelijk om verschillende methoden gaat en de andere keer om varianten op eenzelfde thema. Indien bijvoorbeeld dezelfde methode op verschillende doelgroepen wordt toegepast, kunnen we spreken van variaties op een thema. Er zijn ook korpsen die aangeven dat ze geen *vernieuwende* vormen van burgerparticipatie bij de opsporing gebruiken, maar wel 'oude' vormen, zoals het televisieprogramma *Opsporing Verzocht* en een regionale variant daarvan.

Ondanks de uitgebreide reactie van de korpsen is uit onze deskresearch van mediaberichten en uit de interviews gebleken dat de landelijke inventarisatie geen volledig beeld geeft. Hier is een aantal redenen voor te geven.

- Sommige vormen van burgerparticipatie zijn in bepaalde regio's ingebed in de standaardwerkwijze en zijn daarom niet altijd als burgerparticipatie herkend. Dit heeft vooral betrekking op de minder innovatieve vormen, zoals het gebruik van flyers en posters.
- Ook het omgekeerde komt voor: sommige burgerparticipatievormen worden binnen een regio op kleine schaal – in één district of wijkteam – ingezet. Niet iedereen binnen de organisatie is van het gebruik op de hoogte en daardoor kan zo'n vorm in de inventarisatie ontbreken.
- Tot slot haalt de actualiteit de inventarisatie in sommige gevallen in. In de loop van het onderzoek zijn bijvoorbeeld sommige sites uitgebreid, samengevoegd of verdwenen. En er is lopende het onderzoek zelfs een geheel nieuwe burgerparticipatievorm ontstaan: het gebruik van Twitter door de politie.

Om deze redenen is het onmogelijk een volledig overzicht te geven van vormen van burgerparticipatie die in Nederland worden ingezet. We geven daarom in deze rapportage geen aantallen en ook geen uitputtende lijst van korpsen die een bepaalde methode toepassen. Waar mogelijk zullen we bij benadering aangeven in hoeveel korpsen we de desbetreffende vorm van burgerparticipatie zijn tegengekomen. We benadrukken hierbij dat het overzicht dat in dit hoofdstuk wordt gegeven een tijdsdocument is.

In de paragrafen hierna volgt een beschrijving van alle gevonden vormen van burgerparticipatie. Dat zijn alle ingezonden vormen, aangevuld met de vormen die we tijdens de deskresearch of interviews zijn tegengekomen. Het gebruikte communicatiemiddel is het criterium bij de indeling van de paragrafen.

3.2 Burgerparticipatie via audiovisuele media

Een manier om burgers bij de opsporing te betrekken, is via televisie of radio. De televisie wordt veelal ingezet om getuigen of andere tipgevers van strafbare feiten te bereiken en te vragen zich bij de politie te melden. De uitzendingen kunnen zowel korte nieuwsberichten zijn als programma's die volledig gewijd zijn aan lopende opsporingszaken. Een van de oudste en bekendste opsporingsprogramma's is *OpsporingVerzocht*.[20] Daarnaast bestaan er veel varianten van dit programma op regionale en commerciële televisiezenders (zie tabel 3.1). Naast televisie kan ook de radio worden ingezet voor getuigenoproepen. Echter, geen van de politiekorpsen heeft deze mogelijkheid als vorm van burgerparticipatie ingestuurd. De in tabel 3.1 genoemde vorm is derhalve afkomstig uit de deskresearch.

Tabel 3.1: Landelijk overzicht van burgerparticipatievormen via televisie en radio

Burgerparticipatievorm	Varianten
Landelijke tv-opsporingsprogramma's*	• *Opsporing Verzocht* (AVRO) • *Hart van Nederland* (SBS 6) • *Factory Facts* (TMF) • *Politiebericht* (publieke omroep) • *Vermist* (TROS) • *Peter R. de Vries* • *Meldkamer* (SBS 6)
Regionale tv-opsporingsprogramma's	• regionale varianten van *Opsporing Verzocht*
Landelijk radioprogramma	• *Opsporing Verzocht* & *Arbeidsvitaminen* (Radio 3, AVRO)

* Het programma *Het zesde zintuig* is niet in het overzicht opgenomen, omdat het niet primair gericht is op het betrekken van burgers bij het opsporingsonderzoek. Er worden bijvoorbeeld geen getuigen opgeroepen zich te melden. De paragnosten in de uitzending participeren in het onderzoek vanwege hun deskundige achtergrond.

Vrijwel alle korpsen maken gebruik van opsporingsprogramma's, zowel op televisie als op de radio. In de meeste korpsen komen we regionale varianten van *OpsporingVerzocht* tegen. Bovengenoemde methoden van getuigenoproepen zijn wel degelijk een vorm van burgerparticipatie, maar worden in dit onderzoek niet als een vernieuwende vorm aangemerkt. Daarom is deze vorm verder buiten beschouwing gelaten, tenzij hij wordt ingezet in combinatie met (en ter ondersteuning van) een andere, wel vernieuwende vorm.

20 Hoewel het geen vernieuwende vorm van burgerparticipatie betreft, gaat het sinds 1982 bestaande programma *Opsporing Verzocht* wel met de tijd mee. Het programma heeft een eigen site, waarop gemiste uitzendingen bekeken kunnen worden, bezoekers zich kunnen aanmelden voor een wekelijkse nieuwsbrief en berichten worden geplaatst om resultaten van een in de uitzending besproken zaak terug te koppelen.

3.3 Burgerparticipatie via geschreven media

Een tweede massamediaal instrument dat de politie veelvuldig inzet voor berichtgeving over opsporingsonderzoeken zijn de geschreven media. De vormen van burgerparticipatie via de geschreven media zijn in drie clusters ondergebracht (zie tabel 3.2). Een vorm die al geruime tijd wordt gebruikt, zijn getuigenoproepen in – vaak lokaal of regionaal georiënteerde – kranten en huis-aan-huisbladen. Een nieuwere vorm van burgerparticipatie is het uitdelen van flyers of folders met beknopte informatie over een strafbaar feit en enkele gerichte vragen. Deze vorm zijn we in een aantal regio's tegengekomen, maar vermoedelijk wordt hij door de meeste regio's toegepast. De politie deelt flyers bijvoorbeeld uit tijdens een buurt- of passantenonderzoek. De derde vorm van geschreven berichtgeving waarmee de politie met de burger over opsporingsonderzoeken communiceert, zijn posters of (digitale) billboards. Bij digitale billboards kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een beeldkrant die op een politieauto wordt geplaatst, maar ook aan het gebruik van digitale borden van bijvoorbeeld de Nederlandse Spoorwegen of McDonald's. Een aantal regio's heeft aangegeven billboards of posters te gebruiken.

Tabel 3.2: Landelijk overzicht van burgerparticipatievormen via geschreven media

Burgerparticipatievorm	Varianten
Getuigenoproepen in gedrukte media	• oproep in lokale en regionale kranten • oproep in huis-aan-huisbladen • externe krant van politie
Flyers	• n.v.t.
Billboards, posters	• digitale borden • billboards • posters

De drie in tabel 3.2 besproken vormen worden hoofdzakelijk ingezet voor het benaderen van getuigen en tipgevers. Daarnaast worden deze vormen ook gebruikt om informatie en resultaten over opsporingsonderzoeken terug te koppelen naar burgers. Hoewel voor getuigenoproepen in gedrukte media wel nieuwe media worden gebruikt – zoals een politiekrant voor burgers – is de vorm an sich niet vernieuwend te noemen. Daarom gaan we in hoofdstuk 4 alleen nader in op het inzetten van flyers, billboards en posters. Hoewel het gebruik van posters op zich niet vernieuwend is, is de politie wel creatief en daarmee vernieuwend in de wijze waarop zij dit middel toepast.

3.4 Burgerparticipatie via (mobiele) telefonie

Bij de tot nu toe besproken vormen van burgerparticipatie is het gebruikte communicatiemiddel niet nieuw. Er is hooguit sprake van een vernieuwende manier waarop de politie het middel inzet. De vormen die in deze paragraaf worden besproken, zijn wel vernieuwend. Hoewel de telefoon als communicatiemiddel niet nieuw is, is het wel nieuw om hem in te zetten als massacommunicatiemiddel. De ontwikkeling van nieuwe technieken heeft dit mogelijk gemaakt. Tabel 3.3 geeft een overzicht van burgerparticipatievormen waarbij de (mobiele) telefoon als (een van de) communicatiemiddel(en) wordt gebruikt.

Tabel 3.3: Landelijk overzicht van burgerparticipatievormen via (mobiele) telefonie

Burgerparticipatievorm	**Varianten**
Sms-bom	• n.v.t.
Sms-alert	• sms-alert • groeps-sms-alert
Combinatie van media, waaronder (mobiele) telefoon	
Burgernet	• Burgernet via spraakbericht per (mobiele) telefoon • Burgernet via sms • Burgernet via e-mail • Profinet
Politie mms- & uploadservice	• n.v.t.
Amber-alert	• n.v.t.

Alle in tabel 3.3 opgenomen vormen van burgerparticipatie zullen in het volgende hoofdstuk uitgebreid worden besproken. De prevalentie van de vijf genoemde vormen verschilt: sms-alert is een methode die in het merendeel van de politieregio's – incidenteel of structureel – wordt gebruikt en Amber-alert is een landelijk instrument. De sms-bom wordt ook door een aantal regio's gebruikt. Burgernet draait momenteel als pilot in vijf regio's. En de mms- en uploadservice wordt door enkel regio's aangeboden. Hoewel ook voor deze vormen van burgerparticipatie geldt dat een van de voornaamste doelen het bereiken van getuigen is, is er wel een belangrijk onderscheid tussen enerzijds de sms-bom en de mms-service (het versturen van foto's per mms naar de politie) en anderzijds de alerts (sms- en Amber-alert) en Burgernet. Er is namelijk een verschil wat betreft het moment in het opsporingsonderzoek waarop de burgerparticipatievorm ingezet wordt. De alerts en Burgernet worden voornamelijk ingezet bij heterdaadsituaties, dat wil zeggen direct nadat het strafbare

feit gepleegd is, wanneer er nog kans is om de verdachte op heterdaad aan te houden en de politie-inzet formeel onder de noodhulp valt. De sms-bom en de mms-service zijn niet gericht op het verhogen van de pakkans op heterdaad, maar op het vergaren van respectievelijke getuigen of beeldmateriaal over het strafbare feit of de verdachte.

3.5 Burgerparticipatie via internet

Internet is voor de politie een relatief nieuw medium om burgers bij de opsporing te betrekken. Via internet kan een groot publiek worden bereikt en informatie kan op diverse manieren worden aangeboden; naast teksten kunnen bijvoorbeeld ook foto's en filmpjes worden getoond. Daarnaast biedt de ontwikkeling van web 1.0 naar web 2.0 – het type internet waarbij gebruikers zelf ook informatie op internet kunnen plaatsen – ook voor de politie veel mogelijkheden. Een voorbeeld hiervan zijn fora waarop gediscussieerd kan worden of videowebsites zoals YouTube, waarop door iedere gebruiker filmpjes kunnen worden geplaatst. In tabel 3.4 staan de vormen van burgerparticipatie waarbij het internet wordt gebruikt.[21]

Tabel 3.4: Landelijk overzicht van burgerparticipatievormen via internet

Burgerparticipatievorm	**Varianten**
Opsporingssites	• sites met opsporingsonderzoeken • sites met dringend gezochte personen • landelijke politiesite • regionale politiesites
Informatieve sites	• sites gericht op eigen wijk • landelijke politiesite • regionale politiesites
Videowebsites	• YouTube • regionale politiesites waarop video's worden getoond
Twitter	• n.v.t.
Politie e-mailservice	• e-mailalert • e-mailcirkel • digitale nieuwsbrief

21 Omdat de ontwikkelingen op het terrein van internet erg snel gaan, willen we benadrukken dat het hier gaat om een momentopname.

Uit het overzicht in tabel 3.4 blijkt dat er diverse sites zijn die de politie inzet om informatie met burgers te delen. Deze sites zijn in een aantal categorieën onderverdeeld: allereerst de opsporingsites waarop informatie staat over specifieke opsporingsonderzoeken en waarop de burger wordt gevraagd mee te helpen of mee te denken bij het oplossen van de zaak. Naast de landelijke site en de daaraan gekoppelde regionale sites waarop ook opsporingsberichten staan, zijn er websites ontwikkeld speciaal voor het opsporen van personen of om resultaat te bereiken in opsporingsonderzoeken. Twee sites waarop opsporingsonderzoeken worden gepresenteerd zijn politieonderzoeken.nl en politierijnmond.nl/ColdCases3/intro.htm. Daarnaast is er de site depolitiezoekt.nl (voorheen was de hier verzamelde informatie verspreid over twee sites: veroordeeldengezocht.nl en overvallersgezocht.nl), waarop foto's en namen van gezochte verdachte of veroordeelde personen staan.

De tweede categorie bestaat uit de informatieve sites. Deze bieden informatie over algemene zaken die betrekking hebben op de politie, de organisatie en de werkzaamheden. Enkele informatieve sites gericht op wijkniveau zijn buurtlink.nl, onzewijkveilig.nu en hoeveiligismijnwijk.nl.

Als derde categorie zijn videowebsites onderscheiden. Op deze site wordt de opsporingsinformatie in de vorm van filmpjes weergegeven. Het vertonen van filmmateriaal van strafbare feiten is op zich niet nieuw, maar het is wel nieuw dat hierbij gebruik wordt gemaakt van internet, waardoor het materiaal veel breder toegankelijk is. Er zijn twee varianten van videowebsites: politie die op YouTube een kanaal opent en eigen, regionaal beheerde politiewebsites. Voorbeelden van die eerste vorm zijn youtube.com/PolitieWaterwegNoord en youtube.com/HollandsMidden. Een regionale politiesite waarop filmmateriaal wordt vertoond, is pit.tv.

De vierde categorie is de site Twitter: een site waarop sms-berichten geplaatst kunnen worden. Enkele politieregio's hebben een Twitteraccount aangemaakt en kunnen daardoor sms'jes op internet plaatsen, die vervolgens wereldwijd toegankelijk zijn. Net als bij het gebruik van YouTube maakt de politie bij Twitter gebruik van een bestaande internetdienst om opsporingsinformatie met elke willekeurige burger te delen. Enkele Twittersites van de politie zijn twitter.com/politie, twitter.com/politiebzo en twitter.com/depolitiezoekt.

Tot slot gebruikt de politie internet ook om burgers per mail te benaderen en te betrekken bij de opsporing. Er zijn verschillende varianten van deze e-mailservice. Een e-mailalert heeft een eenrichtingskarakter, namelijk van politie aan burgers gericht. De e-mailcirkel werkt twee kanten op en verloopt via

een tussenpersoon, een 'wijkcontactpersoon', die informatie doorzet naar de burgers in zijn wijk of naar de politie.

Van de burgerparticipatievormen waarbij het internet als medium wordt gebruikt, vallen alleen de informatieve sites buiten het bereik van de werkdefinitie, vanwege het ontbreken van gerichte inzet ten behoeve van de opsporing. De overige vormen van burgerparticipatie die via internet verlopen, worden in hoofdstuk 4 besproken.

3.6 Overige vormen van burgerparticipatie

Tot slot is er een aantal vormen van burgerparticipatie dat niet gerelateerd is aan een massamediaal instrument. Het gaat hier om vormen van uiteenlopende aard; van het stimuleren van burgers om strafbare feiten te melden en de drempel daartoe te verlagen tot burgers die ingezet worden om opsporingsactiviteiten uit te voeren. In tabel 3.5 wordt een overzicht van deze burgerparticipatievormen gegeven.

Vrijwel alle in deze tabel besproken vormen van burgerparticipatie worden in het merendeel van de regio's in uiteenlopende vormen toegepast. Van de laatste vorm, burgerpseudokoop, is binnen dit onderzoek een regio bekend, maar deskundigen hebben erop gewezen dat deze vorm regelmatig wordt toegepast.

Tabel 3.5: Landelijk overzicht van gehanteerde burgerparticipatievormen die niet aan massamedia gerelateerd zijn

Burgerparticipatievorm	Varianten
Inschakelen van specifieke burgergroepen als 'extra oren en ogen van de politie'	• hondenbezitters • krantenbezorgers • buschauffeurs • portiers
Ondernemersparticipatie	• keurmerk 'veilig ondernemen' • toezichthouders en parkeerwachters • veilig uitgaan • winkeliersverenigingen
Uitbreiding van meldingsmogelijkheden voor burgers	• campagnes via M. • campagne 112 • portierstelefoon
Burgerpreventie	• Marokkaanse buurtvaders • buurtpreventie • nachtpreventie
Burgerpolitie	• volontairs bij Forensische Opsporing • Burgers in Blauw
Burgerpseudokoop	• n.v.t.

Lang niet alle vormen vallen binnen de door ons opgestelde definitie. Dit geldt onder meer voor de vormen van burgerparticipatie die onder de noemer burgerpolitie zijn geschaard: 'burgers in blauw' en 'volontairs bij de forensische opsporing'. Deze vormen vallen buiten het onderzoek vanwege het voorlichtende karakter van het project – burgers kunnen zich aanmelden om een dienst met de politie mee te draaien – of omdat de burger een opleiding krijgt en daarmee niet meer als willekeurige burger aan het project deelneemt. Daarnaast ligt bij enkele burgerparticipatievormen uit tabel 3.5 de bijdrage van burgers in de preventieve sfeer. Dit geldt voor de volgende vormen: het uitbreiden van de mogelijkheden voor burgers om melding te doen van strafbare feiten, de burgerpreventieprojecten en de participatieprojecten gericht op specifieke groepen burgers of ondernemers.

Hoewel een aanzienlijk deel van de burgerparticipatievormen buiten de scope van dit onderzoek valt, wordt uit deze paragraaf en ook uit §3.2 tot en met §3.5 wel duidelijk dat de politie allerlei mogelijkheden inzet om de burger bij haar werk te betrekken. Omdat een flink aantal projecten gericht is op het betrekken van de burger bij het traject voorafgaand aan de opsporing, willen we enkele van deze projecten belichten. In §3.7 gaan we daarom in op twee manieren waarop de politie de burger inschakelt ter preventie.

3.7 Tussen burgerparticipatie en preventie

In deze paragraaf worden twee vormen van burgerparticipatie besproken die niet worden ingezet in een specifiek opsporingsonderzoek, maar wel om specifieke criminaliteitsvormen tegen te gaan. Ze liggen daarom beide dicht tegen de opsporing aan. In het eerste geval gaat het om het gericht inzetten van een anoniem meldpunt om burgers alert te maken op een specifieke vorm van criminaliteit en hen te motiveren hiervan melding te doen. Het tweede voorbeeld betreft een methode die zich richt op specifieke burgergroepen als 'extra oren en ogen van de politie'.

Schijn bedriegt: signalering en melding via M.

M. is een meldpunt waar Nederlandse burgers anoniem criminaliteit kunnen melden. In 2002 is M. als pilot in Nederland begonnen onder de naam Meld Misdaad Anoniem, in navolging van vergelijkbare meldpunten in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. In 2006 is M. gestart met de campagne 'Schijn

bedriegt', over gedwongen prostitutie en mensenhandel.[22] De campagne is gericht op klanten van prostituees en iedereen die op andere wijze te maken krijgt met vrouwen in de prostitutie. Het doel van de campagne is tweeledig: enerzijds gaat het erom de leden van de doelgroep bewust te maken van het fenomeen gedwongen prostitutie en hen te leren signalen te herkennen. Hiermee wordt beoogd de klant bewust te maken van het feit dat als hij niets doet met signalen die hij nu door de campagne wel herkent, hij de misstanden in stand houdt. Op deze manier wordt de klant medeverantwoordelijk gemaakt voor misstanden in de branche en de bestrijding daarvan. Anderzijds beoogt de politie met de campagne concrete meldingen van mensenhandel en gedwongen prostitutie binnen te krijgen waarop zij kan rechercheren. De burgerparticipatie heeft hier dus betrekking op het voortraject van de opsporing. De burger wordt namelijk ingezet als eerste schakel in een mogelijk opsporingsonderzoek.

Het is geen toeval dat M. voor dit type criminaliteit en deze sector wordt ingezet. De prostitutiebranche is een gesloten sector; vrijwel alles speelt zich achter gesloten deuren af. Er wordt daardoor heel terughoudend gemeld over misstanden, terwijl er wel veel informatie bij klanten ligt. De klant krijgt immers veel van de prostituee te zien en beschikt daardoor over veel informatie die zeer bruikbaar voor de politie kan zijn, maar vaak niet bij haar terechtkomt. Daarom heeft M. in overleg met de landelijke overlegvormen voor mensenhandel en gedwongen prostitutie besloten om klanten aan te spreken en te motiveren melding te doen, desnoods anoniem, van signalen die zij opvangen.

Om de doelgroep te bereiken, is gebruikgemaakt van verschillende communicatiemiddelen. Op de site hookers.nl is een banner geplaatst waarop signalen van gedwongen prostitutie vermeld werden. Via deze banner konden internetgebruikers op de site van M. terechtkomen. Daarnaast heeft de politie in het prostitutiegebied en tijdens reguliere controles van de bordelen flyers en folders uitgedeeld en zijn er posters op deuren van discotheken geplakt. Tot slot zijn de regionale media, zowel televisie als kranten, bij de campagne betrokken.

De opbrengsten van de campagne voor de politie zijn positief, maar de omvang wisselt per regio. In Friesland heeft de campagne tot slechts enkele meldingen geleid. Rotterdam-Rijnmond daarentegen heeft het aantal meldingen tijdens de campagne sterk zien stijgen. Uit een persbericht van M. blijkt dat er gedurende de eerste drie maanden van de campagne in 2006 in Rotterdam

22 In 2006 heeft de campagne als pilot in een aantal regio's gedraaid. In 2008 is de campagne landelijk herhaald. Ditmaal was de campagne op de regio's toegesneden.

51 meldingen zijn binnengekomen over gedwongen prostitutie, terwijl dit in heel 2005 in totaal 42 meldingen betrof (Verbeem, 2006).

Burgersurveillance

Burgersurveillanceprojecten komen in diverse vormen voor. In verschillende politieregio's zijn initiatieven ontplooid waarbij buurtbewoners wordt gevraagd om als extra 'ogen en oren' van de politie te surveilleren door de wijk of op andere wijze een oogje in het zeil te houden. Een voorbeeld van deze burgersurveillanceprojecten is het project Nachtwacht, dat onder andere in Hengelo en in Utrecht heeft gedraaid of nog draait. Bij deze projecten posten actieve burgers 's nachts om beurten om overlast tegen te gaan. Een ander voorbeeld zijn de projecten waarbij hondenbezitters worden ingezet (onder meer in de regio's Zuid-Holland-Zuid, Hollands Midden en Utrecht). Er zijn enkele redenen om hondenbezitters te benaderen. Allereerst kennen zij hun buurt goed, omdat zij regelmatig in de wijk rondlopen. Ten tweede zijn hondenbezitters interessante burgers voor de politie vanwege de tijden waarop zij op straat zijn. Het uitlaten van een hond gebeurt vaak 's avonds laat of tegen schemering, momenten waarop relatief vaak inbraken worden gepleegd. Deze aspecten maken dat deze burgers onbekende of verdachte situaties in de wijk mogelijk sneller opmerken en met die informatie de politie wellicht kunnen helpen.

Vaak worden deze surveillanceprojecten gestart naar aanleiding van een toename van criminaliteit of overlastincidenten in een specifieke wijk. Het kan om uiteenlopende criminaliteitsvormen gaan. In de in dit onderzoek bekende projecten gaat het om woninginbraken, auto-inbraken, fietsendiefstal, uitgaansoverlast en -criminaliteit en brandstichtingen. Overeenkomst is dat de burgers er zelf hinder van ondervinden. Dit lijkt volgens een van de respondenten ook een randvoorwaarde te zijn voor succesvolle inzet: 'Je kunt burgers goed inzetten, mits het voor een afgebakende periode en een afgebakend probleem is waar de burgers zelf last van ondervinden.'

Bij sommige projecten is er een directe verbinding met de politie. In dat geval kunnen burgers rechtstreeks bellen met de meldkamer van de politie of direct via de portofoon contact leggen met de op dat moment surveillerende politie. Burgers die aan andere projecten deelnemen, moeten het reguliere alarmnummer van de politie bellen.

Een variant op deze burgersurveillanceprojecten zijn burgers die vanuit hun beroep veel op straat zijn en daarom door de politie worden benaderd om als 'extra oren en ogen' te fungeren. Voorbeelden hiervan zijn krantenbezorgers,

buschauffeurs en postbodes. Ook de krantenbezorgers kunnen, net als de hondenbezitters, ingezet worden omdat zij op specifieke tijdstippen op straat zijn. Dit geldt met name voor de bezorgers van ochtendkranten. In Zuid-Holland-Zuid is naar aanleiding van een analyse van de meldingen van auto-inbraken, waaruit bleek dat deze veelal tussen 04.00 en 05.00 uur 's nachts plaatsvonden, gezocht naar burgers die op dat moment op straat zijn. Daarom zijn bezorgers van ochtendkranten benaderd en is hun gevraagd extra alert te zijn op (signalen van) dergelijke misdrijven.

3.8 *Resumé*

Het beschrijven van burgerparticipatie in de politiepraktijk vanuit de optie van de politie heeft een breed en uiteenlopend beeld opgeleverd. De politie is creatief in het bedenken van manieren waarop burgers bij de opsporing betrokken kunnen worden. En dat geldt niet alleen voor de opsporing, maar ook voor het voorstadium, zoals blijkt uit de voorbeelden uit de voorgaande paragraaf.

Uit dit hoofdstuk komt naar voren dat burgerparticipatie zeker geen nieuw fenomeen is. Het televisieprogramma *OpsporingVerzocht*, dat al ruim twintig jaar bestaat, is daarvan een goed voorbeeld. Toch zijn veel vormen die in dit hoofdstuk zijn besproken 'jonger'. Deze nieuwe vormen hebben vooral te maken met nieuwe technologieën. Vooral de ontwikkelingen op het gebied van mobiele telefonie en internet hebben hieraan een grote bijdrage geleverd. De burgerparticipatievorm waarbij de burger als pseudokoper wordt ingezet, is een vreemde eend in de bijt. Aan deze vorm van burgerparticipatie liggen geen technologische ontwikkelingen ten grondslag, maar een verandering van wetgeving.

Van de 22 vormen van burgerparticipatie die in dit hoofdstuk zijn besproken, zijn er twaalf geselecteerd die binnen de werkdefinitie en selectiecriteria vallen. Op deze twaalf vormen zullen we in het volgende hoofdstuk uitvoerig ingaan.

4

Vernieuwende vormen van burgerparticipatie in de opsporing

In het voorgaande hoofdstuk is een overzicht gegeven van verschillende manieren waarop de burger door de politie wordt betrokken bij het werk van de politie. Dit heeft een uiteenlopend beeld opgeleverd van burgerparticipatievormen. Twaalf van deze vormen van burgerparticipatie voldoen aan de werkdefinitie en aan alle aanvullende criteria die in hoofdstuk 2 zijn opgesteld. Deze vormen zullen in dit hoofdstuk beschreven worden. Dat wil zeggen dat elke vorm van burgerparticipatie in dit hoofdstuk vernieuwend is, geïnitieerd is door de politie en gebruikt wordt binnen de opsporing, en dat de burger wordt ingezet vanwege zijn burgerschap (en niet om een specifieke deskundigheid).

De basis voor dit hoofdstuk zijn de interviews die gehouden zijn met politiefunctionarissen in verschillende regio's over de inzet van een specifieke methode van burgerparticipatie in een concreet opsporingsonderzoek. Deze informatie is aangevuld met projectplannen, evaluaties en andere gegevens over de burgerparticipatievorm. De politiepraktijk staat in dit hoofdstuk centraal. Daarom start dit hoofdstuk met een paragraaf waarin de vormen zijn ingedeeld aan de hand van het opsporingsdoel waarvoor ze doorgaans worden ingezet. Vervolgens volgt een uitgebreide beschrijving van alle twaalf geselecteerde vormen van burgerparticipatie. Daarbij wordt zowel een feitelijke beschrijving van de werkwijze gegeven als een overzicht van de opbrengsten, randvoorwaarden en neveneffecten.

4.1 De vormen ingedeeld

Tabel 4.1 geeft een overzicht van de burgerparticipatievormen, onderverdeeld naar het soort bijdrage dat aan de burger wordt gevraagd enerzijds en het moment in de opsporing anderzijds. We onderscheiden vier categorieën:

- getuigenoproepen bij heterdaad;
- getuigenoproepen buiten heterdaad;
- oproepen voor (beeld)materiaal van delicten;
- inzet van burgers bij opsporingsactiviteiten.

In de volgende paragrafen worden alle vormen uit tabel 4.1 uitvoerig beschreven. Er is gekozen om geen namen en aantallen te noemen van korpsen die de desbetreffende vorm hanteren, want daarvoor gaan de veranderingen te snel. Al tijdens het onderzoek zijn er nieuwe vormen van burgerparticipatie bijgekomen en zijn bestaande vormen door nieuwe korpsen geadopteerd. Het geschetste beeld dat zou ontstaan, zou per definitie achterhaald zijn. Elke vorm wordt aan de hand van zes aspecten besproken:

- oorsprong en ontwikkeling;
- werking en uitvoering;
- interactie tussen burger en politie;
- opbrengsten: resultaten en neveneffecten;
- investeringen;
- randvoorwaarden en leerervaringen.

Tabel 4.1: Overzicht van vernieuwende vormen van burgerparticipatie in de opsporing, ingedeeld naar het soort bijdrage dat aan de burger wordt gevraagd en het moment in de opsporing

Categorie	Burgerparticipatievorm
Getuigenoproepen bij heterdaad	• Burgernet • sms-alert • Amber-alert • Twitter
Getuigenoproepen buiten heterdaad	• flyers, posters en billboards • sites met dringend gezochte personen • videosites • mail-alert • sms-bom
Oproepen voor (beeld)materiaal van delicten	• Politie mms-service & uploadservice
Betrekken burgers bij opsporingsactiviteiten	• opsporingsonderzoeken online • burgerpseudokoop

4.2 Getuigenoproepen bij heterdaad

In deze paragraaf worden vier nieuwe manieren besproken waarop de politie burgers oproept om een actieve bijdrage te leveren bij de opsporing in heterdaadsituaties. De politie gebruikt burgers als 'extra oren en ogen' om de pakkans bij de heterdaadsituatie te verhogen. Achtereenvolgens bespreken we in deze paragraaf de volgende vormen: Burgernet, sms-alert, Amber-alert en Twitter.

4.2.1 Burgernet

Burgernet is een telefonisch netwerk van aangemelde burgers, dat wordt ingezet wanneer er sprake is van bijvoorbeeld een recente vermissing of een zojuist gepleegd strafbaar feit. De belangrijkste basiskenmerken staan in het volgende overzicht.

Basiskenmerken	
Medium	• (mobiele) telefoon: ingesproken bericht of tekstbericht per sms-service
Doel	• de leefomgeving van burgers veiliger maken; het verkrijgen van informatie bij dringende zaken, zoals vermissingen en zojuist gepleegde incidenten
Doelgroep	• elke inwoner van 16 jaar en ouder van een deelnemende gemeente kan zich aanmelden; daarnaast kunnen personen die niet in de gemeente wonen, maar er wel werken, zich aanmelden
Bereik	• lokaal en gericht op directe omgeving van het strafbaar feit; de politie bepaalt per melding het bereik uit het bestand van Burgernetdeelnemers en kan dat gedurende de actie, indien zinvol, aanpassen

Oorsprong en ontwikkeling

Het idee van Burgernet heeft vorm gekregen in Nieuwegein. De politie is daar in 2004 als experiment met Burgernet gestart. In 2007 is in het regeerakkoord opgenomen dat Burgernet landelijk uitgerold zal worden.[23] Daartoe is eerst een pilot gestart, die momenteel in tien gemeenten verspreid over vijf politieregio's loopt, namelijk in Friesland, Gelderland-Midden, Haaglanden, Hollands Midden en Utrecht.[24] Ruim 26.000 burgers zijn nu aangesloten op Burgernet. Tijdens deze pilot zijn de techniek en het softwaresysteem van het netwerk sterk ontwikkeld en is het breder toepasbaar geworden. Er is besloten dat eind 2009 onder de titel 'Burgernet' ook twee andere, reeds operationele vormen in de pilot ondergebracht zullen worden, te weten sms-alert en e-mailalert. Sms-alert wordt in §4.2.2 besproken. E-mailalert valt onder de sectie 'getuigenoproep buiten heterdaad', te bespreken in §4.3.3.

23 Regeerakkoord CDA, PvdA en ChristenUnie', februari 2007.

24 De gemeenten waar Burgernet draait, zijn: Leeuwarden, Dantumadeel (Friesland), Ede (Gelderland-Midden), Delft (Haaglanden), Gouda (Hollands Midden), Breukelen, Maarssen, Nieuwegein en De Ronde Venen (Utrecht).

Werking en uitvoering

In de deelnemende gemeenten is onder alle huishoudens een door de burgemeester ondertekende brief verspreid. Burgers beslissen vervolgens of ze zich aanmelden. Aanmelden gebeurt door een telefoonnummer en postcode op te geven. Dit kan zowel een vaste als mobiele telefoon zijn. Daarnaast kunnen burgers zich ook met een werktelefoonnummer aanmelden. Bij heterdaadsituaties kan de politie deze burgers vragen om als 'extra oren en ogen' de politie mee te helpen. Via een ingesproken bericht of een sms wordt burgers gevraagd uit te kijken naar een persoon die of een voertuig dat voldoet aan het signalement.[25] Het bericht dat men ontvangt, heeft de volgende vorm: 'Hier volgt een oproep voor Burgernet. Wilt u uitkijken naar [duidelijk omschreven persoon of voertuig] en wilt u bij het zien van persoon of voertuig gratis terugbellen naar 0800- 0011.'[26]

De incidenten waarvoor burgernet wordt ingezet, hebben met elkaar gemeen dat ze zojuist gebeurd zijn, maar verschillen onderling van aard. Zoals gezegd, kan het zowel gaan om een vermissing van een persoon als om een strafbaar feit. Uit de evaluatie van de pilot blijkt dat Burgernet in de tien gemeenten tijdens de pilot voor uiteenlopende incidenten is ingezet. Burgernet wordt het meest ingezet voor vermissingen, zo blijkt uit tabel 4.2. Het gaat hierbij voornamelijk om vermissing van kinderen, ouderen of van personen die in de war zijn. De belangrijkste criminaliteitsvormen waarvoor Burgernet is gebruikt, zijn inbraken, diefstallen en overvallen.

De centralist van de meldkamer heeft een belangrijke rol bij de uitvoering van een Burgernetactie. De centralist besluit of een melding geschikt is voor een Burgernetactie en moet vervolgens binnen enkele minuten een duidelijk bericht opstellen, de deelnemers selecteren en het bericht versturen. Voor de geschiktheid van de melding is het noodzakelijk dat er een duidelijk signalement voorhanden is. Daarnaast moet de centralist afwegen of er sprake is van een gevaarlijke dader (en hoe hij dit gaat communiceren) en of de benodigde back-up in de wijk aanwezig is. In het bericht worden geen incidentgegevens gegeven. De centralist selecteert vervolgens de groep Burgernetdeelnemers die wordt gebeld. Dit zijn burgers die in de directe omtrek wonen van het delict of de vermissing. Deze selectie kan tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld wanneer blijkt dat de persoon het zoekgebied uit gaat. Dan wordt een nieuwe

25 In de nieuwste versie van Burgernet is het ook mogelijk dat de politie aanvullende informatie (zoals een foto) per e-mail verzendt.

26 www.burgernet.nl.

Tabel 4.2: Overzicht van incidenten waarvoor Burgernet in de tien pilotgemeenten gedurende de pilotperiode is ingezet. Bron: Van der Vijver e.a., 2009

Incident	Aantal
Vermissing	50
Inbraak	34
Diefstal	34
Overval	26
Fysiek en/of verbaal geweld	15
Straatroof	12
Verdachte omstandigheden	7
Vernieling	6
Ontvoering	1
Overig	7
Totaal	**192**

groep deelnemers gebeld. Iedere aangemelde burger die in het zoekgebied woont, ontvangt het bericht. Bij spraakberichten doen alleen de burgers die de telefoon opnemen mee aan desbetreffende Burgernetactie.[27] De reacties van Burgernetdeelnemers komen binnen bij de meldkamer, die de reacties gebruikt om noodhulpeenheden aan te sturen. In enkele gevallen kunnen burgers doorverbonden worden met de noodhulp zelf.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• in heterdaadsituaties bij vermissingen of misdrijven, zolang er een kans op aanhouding op heterdaad is; idealiter worden de Burgernetactie en de noodhulpeenheden tegelijkertijd ingeschakeld
Besluitvorming	• de centralist is bevoegd om te beslissen over de inzet van Burgernet
Fasen in uitvoering	• de centralist schat in of een melding geschikt is voor een Burgernetactie, spreekt een bericht in, bepaalt de doelgroep en verstuurt het bericht • reacties van burgers gaan rechtstreeks naar de meldkamer • versturen van afloopbericht na beëindigen Burgernetactie
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• extra handeling naast reguliere noodhulpactiviteiten. De Burgernetactie dient ter ondersteuning van de noodhulp

27 Programmabureau Burgernet, april 2008.

Interactie tussen burger en politie

Voor Burgernet is een speciaal telefoonnummer beschikbaar gesteld, waarop burgers kunnen reageren op een Burgernetbericht. Als zij dit nummer bellen, komen zij rechtstreeks bij de meldkamer terecht, die hen kan doorverbinden met de noodhulp.

Bij iedere actie – ongeacht of die succesvol was – wordt een afloopbericht verstuurd naar alle burgers die hebben deelgenomen. In het afloopbericht wordt aangegeven dat de actie is beëindigd en wat deze heeft opgeleverd. Daarnaast wordt ook op de Burgernetsite per actie een bericht geplaatst met de resultaten van de actie, het aantal geselecteerde en bereikte deelnemers en de actieduur. Burgernetdeelnemers kunnen daarvoor inloggen op de Burgernetsite, waar ze ook hun persoonlijke instellingen kunnen aanpassen. Op het openbare deel van de site staat een deel van de Burgernetacties. Ter illustratie volgt hier een voorbeeld van een afloopbericht op de site.

> *Utrecht-Breukelen op 9 juni 2009, 21.13 uur, actieduur: 15 minuten*
> Toen een getuige omstreeks 21.05 uur meldde dat hij achter drie jongens aan zat die op de Straatweg hadden geprobeerd een fiets uit een achtertuin te stelen, stuurde de centralist van de politiemeldkamer er direct meerdere agenten op af en startte een Burgernetactie. Het signalement van de drie jongens werd verspreid onder Burgernetdeelnemers en zij kregen het verzoek naar hen uit te kijken. Het drietal was op twee fietsen weggereden in de richting van het Marktplein. Een Burgernetdeelnemer belde het telefoonnummer 0800-0011. Hij meldde dat hij het drietal had gezien op de Herenstraat en dat zij nu richting de Brink gingen. De agenten die de omgeving afzochten, zagen kort daarna drie jongens lopen op het fietspad van de brugoprit, die voldeden aan het signalement. Het drietal, twee jongens van 16 en één van 17 jaar, allen uit Utrecht, werd aangehouden en overgebracht naar het politiebureau. Op het fietspad trof de politie de door het drietal achtergelaten fietsen aan. Naar de herkomst van de twee fietsen wordt een onderzoek ingesteld. Het drietal zit voorlopig in voorarrest voor nader onderzoek en verhoor.[28]

28 www.burgernet.nl.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

De resultaten van Burgernet voor de opsporing zijn wisselend: de ene keer is de bijdrage van burgers heel waardevol en kan de gezochte persoon of het gezochte voorwerp opgespoord worden. De andere keer komen er op een Burgernetactie geen reacties binnen. Uit het evaluatieonderzoek naar de pilot blijkt dat een groot deel van de Burgernetdeelnemers niet in staat was op de ontvangen Burgernetacties te reageren. Van de bevraagde deelnemers geeft 81% aan niet in de gelegenheid te zijn geweest om op een oproep te reageren, terwijl driekwart van de deelnemers minstens drie oproepen heeft gehad (Van der Vijver e.a., 2009).

Hoewel veel burgers niet op een oproep kunnen reageren, kan één reactie voldoende zijn om een tot de oplossing van een zaak te komen. Het is lastig aan te geven hoe vaak een Burgernetactie tot de oplossing van een zaak heeft geleid, omdat dit niet gestructureerd wordt vastgelegd. Ook kan een zaak in een later stadium – als de heterdaadsituatie en de Burgernetactie al voorbij zijn – opgelost worden, mede door een reactie van een Burgernetdeelnemer, zo melden de auteurs van het evaluatierapport van de pilot Burgernet: '[…] het blijkt in de praktijk niet gemakkelijk om een causale relatie vast te stellen tussen de Burgernetinformatie en het opsporingssucces'. In deze rapportage zijn de resultaten uit de vijf pilotregio's gedurende de periode van begin november 2008 tot 1 mei 2009 opgetekend. Gemiddeld is in 9% van de Burgernetacties het opsporingssucces een gevolg van een reactie(s) van Burgernetdeelnemer(s). Onderling verschilt dit percentage in de vijf regio's van 3 tot 21% (Van der Vijver e.a., 2009).

Geconcludeerd kan dus worden dat de heterdaadsituatie door Burgernet geoptimaliseerd wordt en daar ligt ook de kracht van Burgernet, zo benadrukt ook een respondent: 'Van heterdaad naar een opsporingsonderzoek is een heel grote stap: als we burgers ergens goed in kunnen zetten, is het juist in de heterdaadsituatie.' Het idee van Burgernet is dat het netwerk van burgers evenredig verspreid is over de omgeving. Als er een signalement via Burgernet wordt verspreid (en de dader beweegt zich), zou idealiter op een plattegrond aan de hand van het moment waarop de reacties van burgers binnenkomen, de richting te zien zijn waarin de verdachte zich beweegt. Het is daarvoor wel noodzakelijk dat een noemenswaardig aantal burgers bij een actie betrokken is. Dit aantal verschilt per actie, maar is meestal niet minder dan 300 mensen.

Naast directe opbrengsten voor de opsporing heeft Burgernet ook enkele neveneffecten. Uit de interviews en uit een evaluatieonderzoek onder Burgernetdeelnemers (Intomart, 2008) blijkt dat de neveneffecten vooral betrekking

hebben op de houding van burgers. Ondanks dat burgers op de hoogte zijn van alles wat er in de wijk gebeurt, is het veiligheidsgevoel van deelnemende burgers vergroot. Dit komt omdat burgers door Burgernet het gevoel hebben meer grip op de veiligheidssituatie in hun eigen wijk te hebben. Daarnaast voelen zij zich door de politie serieus genomen. In hoofdstuk 5 gaan we hier nader op in.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• wisselend: ene keer aanhouding van verdachte, andere keer geen reacties
Neveneffecten	• toegenomen vertrouwen van de burger in gemeente en politie • vergroot veiligheidsgevoel van de burger • Burgernetactie kan ook 's nachts worden uitgevoerd; hierdoor mogelijk irritatie bij burgers

Investeringen

Een belangrijke kostenpost van Burgernet is de ontwikkeling van het softwaresysteem. Voor gemeenten of regio's die nu aansluiten bij Burgernet gelden deze kosten niet, omdat ze al gemaakt zijn. Wel krijgt elke nieuwe regio te maken met kosten voor het instrueren van personeel. Dit geldt met name voor het trainen van de centralisten. Door de cruciale rol die zij vervullen bij de uitvoering van Burgernet, is het van essentieel belang dat zij goed opgeleid zijn. De centralisten moeten hun werkwijze zodanig aanpassen dat zij tegelijk met het inschakelen van de noodhulpeenheden ook een Burgernetactie verspreiden. Ten slotte zijn er kosten die per Burgernetactie gemaakt worden. Voor elk verstuurd bericht (zowel start- als afloopbericht) gelden telefoonkosten. Deze zijn variabel, omdat het aantal deelnemende burgers per actie verschilt.

Investeringen	
Personeel	• training voor centralisten • tijdens pilot zijn veel mensen betrokken • bij invoering in een korps moet een projectorganisatie worden opgezet om te zorgen voor de inrichting
Financieel	• ontwikkelingskosten voor softwaresysteem • telefoonkosten (per Burgernetactie per deelnemer twee berichten)

Randvoorwaarden en leerervaringen

Tot slot enkele voorwaarden voor een succesvolle inzet van Burgernet. Een Burgernetactie heeft alleen zin als een melding aan de volgende drie criteria voldoet:

- het betreft een situatie met heterdaadkans;
- er bestaat een duidelijk en specifiek signalement van persoon of voertuig;
- de vluchtrichting is bekend.

Daarnaast is uit de praktijk gebleken dat een Burgernetactie nooit te lang mag duren, omdat dan de motivatie bij de burgers verslapt. Een ander leerpunt is dat een tweede bericht meestal weinig extra resultaten oplevert. Als er geen reacties op het eerste bericht komen, heeft een tweede vaak ook geen zin. Wanneer het eerste bericht wel reacties oplevert, is een tweede bericht vaak ook niet zinvol, omdat reacties meestal afkomstig zijn van burgers die de verdachte zien. Omdat de noodhulp bijna altijd in de buurt aanwezig is, kan de verdachte dan vaak aangehouden worden.

Een afgeleide variant van Burgernet is een burgernet voor professionals. In het volgende kader wordt deze vorm toegelicht.

Variant op Burgernet: Profinet

Een afgeleide van Burgernet is Profinet: Burgernet voor professionals. Het gaat om professionals die bijvoorbeeld beroepshalve veel op de weg zitten of op straat zijn. Denk daarbij aan taxi- en buschauffeurs, brugwachters en wegenwachters. Daarnaast worden ook andere specifieke doelgroepen onderscheiden, zoals ondernemers (via ondernemersverenigingen, zowel winkeliers als horecaondernemers), beveiligers en politiefunctionarissen met een executieve functie. Deze doelgroepen krijgen als groep een Burgernetbericht. Professionals die iets zien, kunnen zelf of via hun bedrijfscentrale naar de politie bellen. Ze krijgen dan direct de meldkamer en soms zelfs de politieagent op straat aan de lijn.

Er zijn plannen om aan dit systeem een soort keurmerk te koppelen voor de deelnemende professionals, zodat zij kenbaar zijn voor de buitenwacht. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend Burgernet voor politiefunctionarissen met een executieve functie verder uit te breiden. De politie Friesland is voornemens om steeds meer agenten op straat uit te rusten met een mobiele telefoon met gps. Middels een extra applicatie is het mogelijk om op elk moment in kaart te brengen waar elke politie-

functionaris met zo'n telefoon zich bevindt. Op basis van deze informatie kan men heel gericht een Burgernetactie uitvoeren.[29]

4.2.2 Sms-alert

Net als Burgernet is sms-alert een dienst van de politie waarvoor burgers zich actief kunnen aanmelden. De politie zet sms-alert in ter waarschuwing van burgers of om hen op te roepen mee te helpen bij het opsporen van een verdachte of een vermiste persoon. Sms-alert kent de volgende basiskenmerken:

Basiskenmerken	
Medium	• mobiele telefonie: sms
Doel	• optimaliseren van de heterdaadsituatie • verkrijgen van getuigen • waarschuwen van de burger bij (dreigende) calamiteiten
Doelgroep	• alle burgers met een gsm die wonen in een gebied waar de politie sms-alert heeft ingevoerd; sms-alert is nog geen landelijke dienst
Bereik	• het bereik is lokaal en postcodegerelateerd

Oorsprong en ontwikkeling

In 2004 is de politieregio Midden en West Brabant in Tilburg een proef gestart met sms-alert. De aanleiding om de burger op deze manier te betrekken bij de opsporing was de behoefte van wijkagenten om informatie aan te boren die zich bij de burgers bevond. Zij ondervonden in de praktijk dat burgers uit de wijk veel (ongebruikte) kennis hadden die voor politie van meerwaarde kan zijn. De proef bleek succesvol en eind 2006 is de hele regio aangesloten op sms-alert. In 2008 heeft het korps de Gonsalvesprijs gewonnen voor de bijdrage die zij met sms-alert hebben geleverd aan de vernieuwing van de rechtshandhaving. Inmiddels heeft het merendeel van de politieregio's sms-alert ingevoerd en hebben ruim 75.000 Nederlanders zich aangemeld.

29 Bron: Politie Friesland.

Werking en uitvoering

Bij het versturen van een sms-alert worden deelnemers geselecteerd op basis van hun postcode. Alle personen die in de buurt van het delict of de vermissing wonen en zich hebben opgegeven voor de service krijgen een sms-bericht, ongeacht de locatie waar ze zich op dat moment bevinden.

Sms-alert wordt vooral ingezet bij incidenten die om een urgente lik-op-stukreactie vragen: heterdaadsituaties en dringende (tijdkritische) gevallen waarbij een zeer snelle actie vereist is. Bij tijdkritische incidenten is bijvoorbeeld sprake van gevaarlijke situaties en/of daders en is de kans groot dat herinneringen van burgers snel wegzakken. Daarnaast kan sms-alert in een lopend opsporingsonderzoek of preventief ingezet worden. Bij lopende opsporingsonderzoeken kan sms-alert bijvoorbeeld toegepast worden wanneer veel vragen zich concentreren op een bepaald gebied. Concreet gaat het vaak om het terugvinden of lokaliseren van verdachten, vermiste personen/kinderen of gestolen voertuigen. In de preventieve sfeer gaat het erom bij een (dreigende) calamiteit een groot aantal mensen binnen een bepaald gebied te bereiken, bijvoorbeeld om te waarschuwen voor een gaslek in een woonwijk, voor inbrekers of voor oplichters aan de deur.

Bij sms-alert is, net als bij Burgernet, de meldkamer de centrale spil. Hier komt de melding van het strafbare feit binnen en van hieruit wordt het sms-bericht verstuurd. Er zijn regionale verschillen in de autonomie die de centralist heeft. In sommige regio's moet de centralist voordat hij het sms-bericht verstuurt goedkeuring vragen aan de officier van dienst die verantwoordelijk is voor de opsporing van strafbare feiten binnen zijn dienst. Voor het opstellen van sms-berichten bestaan sjablonen met richtlijnen.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• vooral in de startfase
Besluitvorming	• lijnverantwoordelijke in overleg met officier van justitie
Fasen in uitvoering	• informeren van burgers over mogelijkheid om aan te melden • sms-bericht opstellen, bereik bepalen • eventueel goedkeuring bericht door officier van dienst • versturen bericht • doorsturen reacties naar noodhulp of recherche • versturen afloopbericht
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• sms-alert als aanvulling op het opsporingsonderzoek

Interactie tussen burger en politie

De deelnemers hebben, anders dan bij Burgernet, niet de beschikking over een speciale, directe verbinding met een meldkamer, maar moeten gebruikmaken van de reguliere telefoonnummers van de politie.

De terugkoppeling van informatie over de actie naar burgers wordt niet in alle regio's op dezelfde wijze uitgevoerd. In sommige regio's wordt er altijd na het beëindigen van de actie een tweede sms-bericht verstuurd, waarin de burger wordt bedankt en terugkoppeling wordt gegeven over de actie. Zo wordt gemeld als de sms-alert iets concreets heeft opgeleverd. De reden om altijd een afloopbericht te sturen, is de burger het gevoel te geven dat zijn inzet gewaardeerd wordt en hij serieus genomen wordt. Voor een andere regio is juist het besef dat de burger terugkoppeling verlangt, reden om terughoudend te zijn met het inzetten van sms-alert. Een respondent geeft aan dat de politie die (terugkoppelings)informatie op dat moment in de opsporing vaak niet kan geven.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

Het inzetten van sms-alert levert geregeld tips en informatie op die relevant zijn voor het opsporingsonderzoek. Deze informatie kan leiden tot de aanhouding van verdachten of het terugvinden van de buit na een overval of inbraak.

Een negatief neveneffect dat in de gesprekken die wij voerden vaak genoemd werd, is het afbreukrisico voor het opsporingsonderzoek. Dit geldt niet alleen voor sms-alert, maar voor burgerparticipatie in het algemeen. Een veelgehoord argument om terughoudend te zijn met het betrekken van burgers bij de opsporing, is dat politiefunctionarissen bang zijn dat er met opsporingsinformatie gestrooid wordt. Uit een oogpunt van bescherming van het onderzoek houdt men informatie liever binnen de politiemuren. 'Maar', zo geeft een van de respondenten aan, 'je geeft niet zo snel opsporingsinformatie weg die cruciaal is. De politie is immers gebonden aan de richtlijnen van het OM over opsporingsberichtgeving.' In de *Aanwijzing Opsporingsberichtgeving* van het College van procureurs-generaal staan de criteria waaraan berichtgeving over opsporingsonderzoeken moet voldoen. Deze aanwijzing is in februari 2009 herzien en aangevuld met nieuwe mediavormen (College van procureurs-generaal, 2009).

Een tweede mogelijk negatief neveneffect van burgerparticipatie waar critici op wijzen, is de kans dat ze veel media-aandacht genereert voor een zaak. Dit kan het onderzoek frustreren. Tevens bestaat de kans dat het sms-bericht ook de dader bereikt, die daardoor ruimte krijgt te anticiperen. Hoe breder een sms-alert uitgezet wordt, des te groter deze kans.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• tips en nieuwe informatie, aanhouden verdachte, terugvinden gestolen goederen
Neveneffecten	• vergroot veiligheidsgevoel bij de burger • burger meldt verdachte situaties sneller • het terugverlangen van informatie door burgers • mogelijk afbreukrisico voor het opsporingsonderzoek

Investeringen

De ontwikkeling van sms-alert is een aanzienlijke investering geweest. De software is nu klaar en kan door andere regio's overgenomen worden om sms-alert als standaardmethode in te voeren. Deze startkosten bedragen enkele duizenden euro's. Het is ook mogelijk om de dienst te hosten. De politie hoeft in dat geval zelf geen faciliteiten te ontwikkelen, maar maakt gebruik van de dienst die een externe partij biedt. Wanneer men verwacht incidenteel gebruik te zullen maken van sms-alert is dit mogelijk een goedkopere oplossing. Daarnaast geldt, zowel wanneer het een eigen dienst is als wanneer de dienst gehost wordt, dat er kosten zijn verbonden aan elke verstuurde sms.

Investeringen	
Personeel	• training centralisten • communicatiedeskundige
Financieel	• relatief hoge ontwikkelingskosten • startkosten om de methode in te voeren • variabele kosten: per verstuurde sms (ook het afloopbericht)
Overig	• promotiemateriaal

Randvoorwaarden en leerervaringen

Ondertussen hebben enkele regio's ervaring opgedaan met sms-alert en de uitvoering gestroomlijnd. Dit heeft onder meer betrekking op de verschillende stappen in de uitvoering. Omdat de officier van dienst verantwoordelijk is voor de opsporing van strafbare feiten gedurende zijn dienst, moet hij in principe altijd zijn fiat geven voordat een sms-bericht verstuurd wordt. Dit betekent een extra schakel in de keten, terwijl in zaken waarbij sms-alert ingezet wordt snelheid juist essentieel is. Enkele regio's zijn daarom de mogelijkheid aan het verkennen om deze schakel uit de routing te halen.

Naast het stroomlijnen van de uitvoering zijn er enkele leerpunten betreffende het sms-bericht zelf. Bij het opstellen van het bericht kunnen er gemakkelijk fouten in sluipen. Naast informatie die inhoudelijk onjuist of ongeschikt is, gaat het ook om de vorm van het bericht. Het bericht moet begrijpelijk zijn, in foutloos Nederlands geschreven en mag uiteraard geen sms-taal bevatten. Dat dit niet automatisch goed gaat, toont het volgende voorbeeld: 'Er is ooit een sms-alert verstuurd waarin door combinatie van leestekens ongewild een smiley stond.'[30] De software op mobiele telefoons is zo ingesteld dat bij het gebruik van bepaalde combinaties van letters en tekens in een sms-bericht automatisch een smiley verschijnt. Om dit te voorkomen, kunnen bijvoorbeeld sjablonen worden opgesteld, zoals de regio Midden en West Brabant heeft gedaan.

Een randvoorwaarde voor het uitvoeren van een sms-alertactie is dat de communicatielijnen duidelijk zijn. Er moet een strakke regie zijn en voor iedereen, zowel extern als intern, dient duidelijk te zijn wie wie moet benaderen en met welk communicatiemiddel. In een van de regio's was dit niet goed van tevoren geregeld. Het gevolg was dat mensen die een sms ontvingen, terug gingen sms'en. Afgezien van het feit dat dit sowieso niet de bedoeling is, had het in dit geval nog een extra ongewenst aspect tot gevolg: 'Vanwege de groeps-sms kreeg iedereen elkaars berichten.' De groeps-sms is een variant op de sms-alert. In het volgende kader wordt deze variant uitgelegd.

Variant op sms-alert: groeps-sms

De groeps-sms is een variant op de sms-alert, met het verschil dat sms-berichten verstuurd worden naar groepen en niet op basis van postcode en straal. De groepen bestaan uit deelnemers met dezelfde kenmerken, bijvoorbeeld winkeliers van een winkelcentrum of horecaondernemers. De groep kan ook samengesteld zijn op basis van aanwezigheid, waarbij te denken valt aan periodieke groepen, zoals de marktkooplui van de maandagmarkt of tijdelijke groepen als alle Eftelingbezoekers op een specifieke dag of gasten van een evenement. De kern van groeps-sms is dat een specifieke groep deelnemers zeer actueel en snel geïnformeerd wordt via een sms-bericht over allerlei zaken die met veiligheid in een bepaald gebied te maken hebben.

30 Een smiley is een emoticon, een uit leestekens samengesteld symbool van een gezicht dat een bepaalde gemoedstoestand uitdrukt. Smileys worden veel gebruikt in digitale communicatie, zoals sms-berichten, en tijdens het chatten op fora of via msn.

Een bijzondere uitvoering van de groeps-sms richt zich op politiefunctionarissen. Deze vorm wordt in het kader hierna toegelicht.

Variant op de groeps-sms: groeps-sms voor politiefunctionarissen

Omdat een sms-alert snel na ontdekking van een incident kan worden verstuurd, moet voorkomen worden dat burgers in een wijk op de hoogte zijn van incidenten, terwijl de wijkagent het nog niet weet. Daarom krijgen in de meeste regio's alle politiefunctionarissen bij elke sms-alert ook een sms-bericht.

In Twente is men nog een stap verder gegaan. Om de reacties controleerbaar te houden, is in een specifiek opsporingsonderzoek besloten om, in plaats van een willekeurige groep burgers in een bepaald gebied, alleen politiecollega's die in het gebied wonen te benaderen via een groeps-sms. De sms-alert is opgezet met een mailing naar de collega's in de wijk, met uitleg en verzoek om medewerking. Daarbij is nadrukkelijk aangegeven dat het gaat om een passieve medewerking: alleen ogen en oren door middel van posten en surveillance. Sindsdien wordt de groeps-sms in de regio ook toegepast als communicatiemiddel binnen teams, bijvoorbeeld bij het arrestatieteam.

4.2.3 *Amber-alert*

Ook Amber-alert is een waarschuwingssysteem. Het verschil met de voorgaande twee alerts is dat Amber-alert is toegespitst op ontvoerings- en vermissingszaken van kinderen. In onderstaand overzicht staan de basiskenmerken op een rij.

Basiskenmerken	
Medium	• diverse media: mobiele telefoon, computer, internet, beeldkranten (reclameschermen), tv en radio
Doel	• vinden van getuigen die aanwezig waren bij de ontvoering of het kind na de vermissing hebben gezien
Doelgroep	• iedere Nederlandse burger
Bereik	• landelijk bereik; alle aangesloten deelnemers ontvangen een bericht, ongeacht het gebied waarin ze wonen

Oorsprong en ontwikkeling

Het Amber-alertsysteem is bedacht in 1996 in de Verenigde Staten, naar aanleiding van de vermissing van de 9-jarige Amber Hagerman. Bij deze zaak werden burgers binnen 48 uur na de vermissing op de hoogte gesteld en gestimuleerd om te reageren wanneer ze tips hadden. Om zo veel mogelijk personen te bereiken, zijn er veel communicatiemiddelen ingezet, zoals commerciële radio- en televisiestations, billboards en sms-berichten. In 1997 is het Amber Alert Plan in de Verenigde Staten ingevoerd. Amber-alert is een verzamelnaam van allerlei Europese initiatieven. In november 2008 is Amber-alert ook in Nederland ingevoerd. Ondertussen hebben zich al meer dan 130.000 Nederlanders aangemeld voor deze dienst.

Werking en uitvoering

Amber-alert wordt ingezet in vermissingszaken met een tijdkritische factor. Een zo groot mogelijk bereik in een zo kort mogelijke tijd is bij deze zaken van groot belang. Daarom krijgen alle aangemelde burgers een bericht, ongeacht het gebied waarin ze wonen. Om een zo groot mogelijk publiek te bereiken en niet specifiek op één doelgroep in te zetten, is gekozen voor een crossmediale aanpak: het bereiken van verschillende doelgroepen via verschillende communicatiemiddelen. Om het bereik verder te vergroten, is er tevens voor gekozen dat naast particulieren ook bedrijven zich kunnen aanmelden.

Professionals

Ook Amber-alert richt zich naast burgers op professionals die vanwege hun beroep een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het opsporen van vermiste kinderen. Op de site van Amber-alert staat dat een grote Nederlandse beveiligingsorganisatie alle diensttelefoons van de mobiele surveillancedienst heeft aangemeld. Het gaat om 190 aangemelde diensttelefoons die 24 uur per dag bemand zijn. Een belangrijke groep deelnemers voor Amber-alert.[31]

Zoals gezegd, kan het bericht via diverse media worden verspreid. De burger geeft bij aanmelding aan via welke kanalen hij het bericht wenst te ontvangen. Deze kanalen zijn radio, televisie, internet, computer en telefoon. Daarnaast kan Amber-alert ook via andere multimediale toepassingen verstuurd

31 www.amberalertnederland.nl, nieuwsbericht 15 april 2009.

worden. Vooral internet biedt uiteenlopende manieren om het bericht te verspreiden, zoals e-mail, instant messenger, pop-up alert en banners op Hyves en iGoogle. Ook kan er speciale Amber-alertsoftware worden geïnstalleerd, waardoor het bericht in de vorm van een reclamescherm op computer- en televisieschermen verschijnt. Dit laatste is vooral effectief wanneer het beeldscherm in een ruimte staat waar veel mensen komen, zoals in winkels, winkelcentra, bibliotheken, wachtruimten en openbare ruimten. Zo bereikt het bericht ook niet-aangemelde burgers. Amber-alert wordt alleen ingezet bij zaken die voldoen aan drie criteria:

- ontvoerde persoon jonger dan 18 jaar;
- levensbedreigende situatie;
- mogelijk gevaarlijke dader en/of kans op zwaar letsel slachtoffer.

Elk politiekorps is verplicht elke serieuze aangifte van een vermissing of ontvoering bij het Landelijk Bureau Vermiste Personen (LBVP) van het KLPD te melden. Het LBVP controleert of de aangifte aan bovengenoemde criteria voldoet. Wanneer dat het geval is én er is een duidelijk signalement van het vermiste kind, dan stelt het KLPD volgens vastgestelde richtlijnen een bericht op en verstuurt dat via alle beschikbare media naar alle aangemelde burgers. Amber-alert valt niet onder verantwoordelijkheid van het OM, omdat Amber-alert wordt ingezet in vermissingszaken en niet in het kader van een opsporingsonderzoek.[32]

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• binnen drie uur na aangifte van vermist kind, nog geen opsporingsonderzoek
Besluitvorming	• Landelijk Bureau van Vermiste Personen van het KLPD
Fasen in uitvoering	• regiokorps meldt bij LBVP aangifte van vermissing • LBVP controleert of vermissing aan criteria voldoet • LBVP stelt bericht op • een derde partij verzendt het bericht via alle ingezette media
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• geen combinatie met andere opsporingsactiviteiten, omdat Amber-alert niet binnen de gebruikelijke opsporingsberichtgeving valt waar normaliter toestemming van OvJ voor gevraagd moet worden

32 Er kan uiteraard naar aanleiding van een vermissing ook een opsporingsonderzoek gestart worden. De verantwoordelijkheid voor de opsporingsberichtgeving en de berichtgeving over de vermissing ligt dan respectievelijk bij het OM en bij het KLPD (College van procureurs-generaal, 2009).

Interactie tussen burger en politie

Op de site van Amber-alert en via persberichten worden de resultaten van het inzetten van het waarschuwingssysteem gecommuniceerd met het publiek. Er is geen gerichte terugkoppeling van informatie naar aangemelde burgers.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

Sinds november 2008 zijn er twee keer vermissingszaken bij het KLPD gemeld die volgens het LBVP aan de gestelde criteria voldeden. De eerste keer dat Amber-alert in Nederland is ingezet, betrof de volgende casus.

> **Casus: vermissing van Lorenzo**
>
> De ouders van Lorenzo deden bij de politie Rotterdam-Rijnmond aangifte van vermissing van hun 4 jaar oude zoon. Het kind leek van het ene op het andere moment spoorloos verdwenen. In het winkelgebied waar Lorenzo was verdwenen, hadden veel mensen de ouders tevergeefs meegeholpen bij het zoeken. Omdat het kind niet gevonden was, heeft de politie Rotterdam-Rijnmond de vermissing gemeld bij het LBVP. Via Amber-alert is een bericht verspreid. Ook *De Telegraaf* is aangesloten bij Amber-alert en ontving het bericht. *De Telegraaf* heeft een beeldkrant in de McDonalds, waar het bericht vervolgens op geplaatst werd. Daar zagen werknemers het bericht met foto en herkenden het vermiste jongetje, dat in de ballenbak zat te spelen.[33]

In dit geval is de zaak opgelost door inzet van Amber-alert. Hoewel er geen duidelijke indicaties waren dat het jongetje ontvoerd zou zijn, heeft men besloten van Amber-alert gebruik te maken. Het feit dat zoveel mensen in het winkelgebied zochten maar het kind niet konden vinden, vond men verdacht en voldoende grond voor het inzetten van Amber-alert. 'Je wilt zeker geen risico lopen dat het wel desastreus afloopt', motiveert een respondent dit besluit.

Bij het tweede Amber-alert ging het daarentegen wel degelijk om een serieuze vermissing. Het kind werd zonder toestemming van de moeder meegenomen en de kans dat het kind naar het buitenland zou worden meegenomen, was reëel. In hoeverre er sprake was van een levensbedreigende situatie was

33 Amber-alert, 26 februari 2009.

Casus: ontvoering van Katja

De politie verspreidde woensdag een Amber-alert na de ontvoering van een 7-jarig meisje. Volgens getuigen is het meisje, Katja Leendertz, tegen haar wil vanaf het schoolplein van haar school meegenomen in een grijze auto. De auto werd later in een woonwijk in Ede teruggevonden. Katja, zo bleek later, is door haar vader, via Duitsland, meegenomen naar de Verenigde Staten, waar hij woonachtig is. In Duitsland heeft hij bij het Amerikaanse consulaat een paspoort voor Katja verkregen.[34]

moeilijk in te schatten. De marechaussee op de Nederlandse luchthavens was op de hoogte van de ontvoering. Dat het Amber-alertsysteem niet volledig waterdicht is, blijkt uit de casus van Katja. De Nederlandse landgrenzen met de ons omringende landen zijn niet gesloten, waardoor de vader van Katja ondanks het Amber-alert ongemerkt het land kon verlaten.

Buiten de grote bereidheid van burgers (en bedrijven) om zich aan te melden, zijn er tot nu toe nog geen neveneffecten bekend van het inzetten van Amber-alert.

Investeringen

Het Nederlandse Amber-alertsysteem is ontwikkeld door een bedrijf dat gespecialiseerd is in visuele en digitale communicatie en dat het systeem ter beschikking heeft gesteld aan de Nederlandse politie. Met uitzondering van de sms-berichten, faciliteert en betaalt het communicatiebedrijf het systeem. De kosten voor de sms-berichten worden bij de aangemelde burger neergelegd.

Randvoorwaarden en leerervaringen

De intentie van Amber-alert is om niet meer dan tien berichten per jaar te versturen. 'Deze grens van maximaal tien meldingen per jaar wordt ook naar Amber-leden toe gecommuniceerd', licht een respondent toe. 'Om de scherpte bij de burgers erin te houden en mensen niet onnodig te alarmeren, is het ook belangrijk dat Amber-alert alleen ingezet wordt in absolute noodsituaties.' Daar-

34 *Algemeen Dagblad,* 27 mei 2009; *Ede Stad,* 4 juni 2009.

om moet bij iedere melding van een vermissing een zorgvuldige afweging van de zaak en een inschatting van de noodsituatie worden gemaakt. Eerdergenoemde casus over het jongetje Lorenzo 'viel wat dit betreft in een grijs gebied', aldus de respondent.

Naast een goede opvolging van de criteria, is de snelheid van berichtgeving een tweede randvoorwaarde voor een succesvolle inzet van Amber-alert. Omdat de melding via de regiokorpsen loopt, is het belangrijk dat in ieder geval het meldkamer- en baliepersoneel van de politie weet wat ze moet doen op het moment dat een vermissingszaak bij hen gemeld wordt.

4.2.4 Twitter

Twitter is de nieuwste vorm van burgerparticipatie die in dit hoofdstuk besproken wordt. Omdat deze vorm nog maar kort gebruikt wordt door de politie, is nog te weinig bekend over resultaten, investeringen en randvoorwaarden. In deze subparagraaf geven we daarom alleen een beschrijving van de wijze waarop de politie Twitter inzet voor de opsporing. Allereerst zetten we de basiskenmerken op een rij.

Basiskenmerken	
Medium	• internet
Doel	• betrekken van burger bij politiewerk • vinden van getuigen
Doelgroep	• burgers die zich in de omgeving van het delict bevinden op het moment dat het wordt gepleegd of vlak daarna
Bereik	• wereldwijd: Twitter is een wereldwijde internetdienst; burgers die zich op de betreffende Twittersites hebben geabonneerd, krijgen een melding bij een nieuw bericht

Oorsprong en ontwikkeling

Twitter is in 2006 in de VS ontstaan. In 2008 kreeg de internetdienst grotere bekendheid in Nederland en begin 2009 hebben de eerste politiekorpsen een Twittersite geopend. Onder meer de politie Brabant Zuid-Oost heeft een eigen site. Daarnaast heeft de Nederlandse politie een algemene Twittersite waar diverse regio's berichtjes op plaatsen en is er een Twittersite waarop berichtjes over gezochte personen worden geplaatst.[35] Deze laatste site is gelinkt aan de site www.depolitiezoekt.nl, waar we in §4.3.2 op in zullen gaan.

Werking en uitvoering

Twitter is een gratis internetdienst waar gebruikers korte berichtjes (maximaal 140 tekens) via sms of e-mail publiceren op hun eigen Twitter-internetpagina. De berichten op Twitter kenmerken zich door de inhoud: het gaat vrijwel altijd over gebeurtenissen die op dat moment gebeuren. Iedere internetgebruiker kan zo'n bericht meteen lezen, op een computer of via mobiel internet op de mobiele telefoon. Kort samengevat komt 'twitteren' daarom neer op '[…] het in real time communiceren via een microweblog'. Iedere internetgebruiker die is ingeschreven bij Twitter kan zich abonneren op een Twittersite, waardoor hij bij ieder nieuw geplaatst bericht een melding krijgt.

De politie maakt voor verschillende opsporingsdoeleinden gebruik van Twitter; er staan meldingen over incidenten, oproepen voor getuigen en berichten over aanhoudingen op de site. Op de Twittersite die gelinkt is aan de site www.depolitiezoekt.nl wordt elke keer als er een nieuw persoon op die site wordt gezet, ook een bericht op Twitter geplaatst.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• startfase, halverwege en eindfase
Besluitvorming	• onbekend
Fasen in uitvoering	• aanmaken Twittersite • tweets plaatsen
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• ter aanvulling op andere opsporingsactiviteiten

Interactie tussen burger en politie

Twitter is eenrichtingsverkeer. Burgers kunnen niet via de site reageren. Als zij tips of andere suggesties over een opsporingsonderzoek hebben, moeten zij via andere kanalen contact opnemen met de politie. Terugkoppeling naar de burger over de resultaten voor de opsporing die het Twitterbericht (de *tweet*) heeft opgeleverd, zal daarom ook veelal via die andere kanalen geschieden. Op Twitter worden wel berichten geplaatst van aanhoudingen. Op deze wijze wordt Twitter ingezet om informatie naar de burger terug te koppelen.

35 Het gaat respectievelijk om de volgende websiteadressen: www.twitter.com/politie, www.twitter.com/politiebzo en www.twitter.com/depolitiezoekt. Daarnaast heeft de politie Utrecht een site op Twitter, maar die is nog niet in gebruik.

4.3 Getuigenoproepen buiten heterdaad

In deze paragraaf gaan we in op vijf manieren waarop de politie burgers oproept om een bijdrage te leveren als getuige in lopende opsporingsonderzoeken. In tegenstelling tot de vormen van burgerparticipatie die in de vorige paragraaf zijn besproken, gaat het hier om situaties waarin geen sprake meer is van een heterdaadsituatie. In de buiten-heterdaadsituaties kan burgerparticipatie meer beschouwd worden als een verlengstuk van reguliere opsporingsmethoden, zoals het buurt- en passantenonderzoek, dan als opsporingsmethode an sich. De eerste categorie die in deze paragraaf wordt besproken zijn flyers, posters en billboards. Daarna volgen sites met dringend gezochte personen, videosites, e-mailalert en sms-bom.

4.3.1 Billboards, posters en flyers

Om getuigen van een misdrijf te vinden, kan de politie billboards (ook wel stoepborden of publicatieborden genoemd) plaatsen, posters ophangen of flyers uitdelen nabij de plaats delict en/of andere relevante plaatsen die verband houden met het delict, de verdachte(n) en/of het slachtoffer. Vanwege de grote overlap van deze drie vormen worden ze gezamenlijk in deze paragraaf besproken. Het gebruik van posters is op zichzelf geen nieuw opsporingsmiddel, maar de wijze waarop de politie posters inzet laat wel een verandering zien. Posters worden gerichter ingezet, waarbij rekening wordt gehouden met de doelgroep die men wil bereiken. Vanwege deze doelgroepbenadering nemen we posters ook in deze subparagraaf mee. In het overzicht hierna staan de basiskenmerken van deze manier van getuigenoproep.

Basiskenmerken	
Medium	• (digitale) stoepborden/billboards, posters en flyers
Doel	• verkrijgen van (getuigen)informatie ten behoeve van opsporingsonderzoek • informeren van publiek over het verloop van een zaak
Doelgroep	• specifieke groep burgers die getuige van een incident is geweest of meer informatie heeft over verdachte(n) en/of slachtoffer(s)
Bereik	• afgestemd op de locatie(s) of gebied(en) waar men getuigen verwacht te vinden

Oorsprong en ontwikkeling

Het is niet precies bekend wanneer de politie posters en flyers is gaan gebruiken bij de opsporing. Posters zet de politie al lange tijd in om gezochte personen te traceren. Deze posters hangen vooral op politiebureaus. In deze subparagraaf gaan we in op doelgroepgerichte inzet van dit communicatiemiddel. Het gebruik van billboards die op straat worden geplaatst, is door de politieregio Haaglanden naar eigen zeggen overgenomen uit Engeland. In de Verenigde Staten zijn billboardcampagnes bijvoorbeeld ingezet om gestolen schilderijen te traceren, vermiste personen of gezochte voortvluchtigen op te sporen en voor het plaatsen van zogenaamde *high priority*-veiligheidsberichten.[36]

Werking en uitvoering

Billboards, posters en flyers kunnen worden ingezet voor een breed publiek of juist heel gericht op specifieke doelgroepen. Om te bepalen in welk gebied en onder welke doelgroep welke van deze communicatiemiddelen wordt ingezet, kunnen zowel geografische als sociale criteria worden gehanteerd. Men richt zich op de gebieden waar mogelijk personen komen met informatie over het incident. Wil men weten hoe het incident precies verliep, dan zal men zich vooral richten op de omstanders van het incident en dus de plaats delict als uitgangspunt nemen. Richt men zich op het verkrijgen van informatie over de verdachte en/of het slachtoffer, dan kan diens sociale omgeving als vertrekpunt dienen.

Billboards worden vaak geplaatst rond de plaats delict of worden na het buurt- en passantenonderzoek achtergelaten. Posters kunnen overal worden opgehangen waar men burgers met relevante informatie verwacht te vinden. In Rotterdam worden posters bijvoorbeeld vaak opgehangen in lijnbussen. In een ander voorbeeld zijn posters opgehangen in enkele cafés waar het slachtoffer vlak voor zijn dood was geweest. Flyers worden vaak uitgedeeld of bij burgers in de brievenbus gedaan tijdens het buurt- en passantenonderzoek.

In sommige regio's maakt men ook gebruik van een lichtkrant die is aangebracht op de zogenoemde PD-auto, met informatie en vragen over het incident. Het grote verschil tussen een billboard en een lichtkrant op een politieauto, is dat de auto kort na het misdrijf weer weg is en een billboard bij vertrek achtergelaten kan worden en zo een aantal dagen kan blijven staan. Door gecombineerde inzet van beide communicatiemiddelen wordt het bereik vergroot. Dit

36 *The Boston Globe*, 4 november 2006; www.informationweek.com, 27 december 2007.

geldt uiteraard ook voor het combineren van billboards, posters en flyers. De casus hierna is daarvan een voorbeeld.

Casus: billboards met slachtoffer leveren drie tips op
De billboards met daarop de afbeelding van een 29-jarige man die in Den Haag door een misdrijf om het leven is gekomen, hebben tot nog toe drie tips opgeleverd. Om meer duidelijkheid rond de dood van het slachtoffer te krijgen, verspreidde de politie ook flyers in homobars. Ook plaatste ze extra billboards in de omgeving van de Scheveningse Bosjes en het Haagse Bos.[37]

Op de flyer, poster of billboard staan informatie over het delict en meestal enkele vragen. Er is geen uniforme wijze waarop regio's deze communicatiemiddelen vormgeven. De boodschap kan heel summier zijn: een kort signalement of beschrijving van het delict onder vermelding van de politiecontactgegevens. Maar er kan ook voor gekozen worden de burger uitgebreider te informeren en bijvoorbeeld foto's van het slachtoffer of de verdachte(n) toe te voegen. Respondenten die voor deze laatste vorm pleiten, geven daarvoor als motivatie: 'Je moet burgers vrijwel altijd eerst iets geven voor je iets van hen terugkrijgt.' Dit geldt uiteraard niet alleen voor deze vorm van burgerparticipatie. Beeldmateriaal spreekt nu eenmaal meer tot de verbeelding dan alleen tekst. Voor een rechercheteam uit Rotterdam is het een weloverwogen keuze geweest een foto aan de flyer toe te voegen. In een onderzoek dat dreigde vast te lopen, heeft men, in de hoop het geheugen van burgers en getuigen te prikkelen, flyers met foto's uitgedeeld.

Figuur 4.1 laat een voorbeeld van een flyer zien. Tot slot kan men op de flyer, poster of billboard vermelden of er een beloning wordt uitgeloofd voor de gouden tip.

37 *de Volkskrant*, 19 april 2007.

POLITIE
• IJsselland

POLITIE ZOEKT GETUIGE GEWELDDADIGE BEROVING STEENWIJK

Steenwijk - Zondag 9 november 2008, om 18.00 uur, vond in de Oosterstraat (winkelstraat), een gewelddadige beroving plaats. Een vrouw pinde geld uit de automaat bij de Brunawinkel toen zij werd aangesproken door een onbekende man. Plotseling duwde hij haar een pistool in de zij en -onder dwang van dit vuurwapen – moest zij 1000 euro van haar rekening pinnen en aan hem afgeven. Hierna stapte de man op een donkere oude damesfiets en fietste de 'Fotosteeg' tegenover het Kruidvat in. Omdat die straat doodloopt kwam hij terug en reed daarop verder in de richting van de Oosterpoort.

Signalement dader:
Het gaat om een getinte man van rond de 40-jaar, is ongeveer 1.70 meter lang en heeft een normaal postuur. Hij draagt dreadlocks tot op de schouder en heeft een smalle sik tot op de borst. Hij spreekt met een licht 'buitenlands' accent. Hij droeg een grijze wollen muts met een klepje. Hij zag er onverzorgd uit.

De politie die dit ernstige voorval onderzoekt heeft de volgende vragen:

- **Wie heeft de man die aan dit signalement voldoet, op zondag 9 november 2008, voor of na het tijdstip van de overval gezien in de Oosterstraat of in de omgeving?**
- **Wie kent iemand die aan dit signalement voldoet?**
- **Wie heeft informatie die kan leiden tot de vaststelling van de identiteit van de dader?**

Tip
Ieder die informatie heeft over dit onderzoek wordt gevraagd contact op te nemen met de politie Steenwijkerland via 0900 - 8844. Anonieme informatie kan worden verstrekt bij Bel M. (Meld Misdaad Anoniem) via 0800-7000.

«waakzaam en dienstbaar»

Figuur 4.1: Flyer in een opsporingsonderzoek

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• geen specifiek moment
Besluitvorming	• teamleider in overleg met OvJ
Fasen in uitvoering	• opstellen en vormgeven flyer, poster of billboard • laten drukken • uitdelen, ophangen of neerzetten tijdens buurt- of passantenonderzoek
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• aanvulling op buurt- of passantenonderzoek; geen standaardhandeling

Interactie tussen burger en politie

Per zaak en per regio varieert de wijze waarop burgers kunnen reageren. Reactiemogelijkheden zijn: per e-mail, via algemeen of lokaal telefoonnummer, anoniem via M. of zelfs bij de Criminele Inlichtingen Eenheid (CIE). Sommige korpsen hebben een eigen teleservicedienst waar burgers rechtstreeks heen kunnen bellen. De medewerkers van deze dienst geven de meldingen direct intern door aan het betreffende rechercheteam.

Ook de wijze van terugkoppelen van informatie over het opsporingsonderzoek naar benaderde burgers is regio- en zelfs zaakgebonden. Vaak wordt er geen terugkoppeling gegeven. De politie Rotterdam-Rijnmond zorgt bij billboardacties altijd voor terugkoppeling. Een aantal weken na de actie zet men op dezelfde plaats wederom een billboard met daarop het resultaat van de actie en een bedankje aan de burgers (zie figuur 4.2).

Resultaten en neveneffecten

Omdat het inzetten van flyers, posters of billboards altijd aanvullend is, is het lastig aan te geven welke concrete resultaten in een opsporingsonderzoek hieruit voortkomen. Wanneer een burger met informatie over een delict bij de politie aanklopt, wordt immers niet bijgehouden via welk medium de burger hiertoe is gekomen. Geen van de geanalyseerde opsporingsonderzoeken waarin flyers, posters en/of billboards zijn gebruikt, zijn opgelost, maar dit zegt wellicht meer over de complexiteit van de zaak dan over deze vormen van burgerparticipatie. Daarnaast geeft een van de respondenten aan: 'Het uitdelen van flyers heeft niet tot veel bruikbare informatie geleid, maar de bereidheid van burgers om te reageren was wel hoog.' Deze vergrote burgerbetrokkenheid kan als een positief neveneffect worden gezien, waar de politie mogelijk bij toekomstige incidenten profijt van kan hebben.

Figuur 4.2: Terugkoppeling aan burgers via een billboard over de stand van zaken met betrekking tot een opsporingsonderzoek

Twee andere voordelen die het inzetten van deze middelen voor de opsporing heeft, zijn de dekkingsgraad van het bereik en de laagdrempeligheid. Beide aspecten zijn uiteraard geen doel op zich, maar kunnen wel bevorderend werken in een opsporingsonderzoek. Met billboards, posters en flyers die huis aan huis verspreid worden, worden burgers bereikt die op het moment van het buurt- of passantenonderzoek niet aanwezig waren. Bovendien kunnen burgers, omdat zij vanwege het ontbreken van face-to-facecontact niet direct hoeven te reageren, rustig nadenken over de vragen. Door een telefoonnummer of internetadres te vermelden, worden mensen aangemoedigd om te reageren. Het ontbreken van het face-to-facecontact kan echter ook een nadeel zijn, geeft een van de respondenten aan: 'Bij een delict dat behoorlijke impact heeft, is er voor politiefunctionarissen geen mogelijkheid om persoonlijk het verhaal toe te lichten en angst bij burgers weg te nemen.'

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• directe resultaten onbekend • er wordt een grote groep burgers bereikt • laagdrempelig
Neveneffecten	• bereidheid om te reageren is hoog • irritatie of angst bij de burger, omdat hij ongevraagd door de politie wordt benaderd, terwijl er vaak geen direct contact is tussen politie en burger

Investeringen

Alle respondenten geven aan dat de kosten voor het gebruik van flyers, posters of billboards relatief laag zijn. Het materiaal wordt meestal in eigen beheer geproduceerd. Wanneer er een vast format is opgesteld, is een nieuwe flyer, poster en billboard gemakkelijk te maken. Vooral de kosten van flyers zijn te verwaarlozen, omdat deze op standaard A4-papierformaat gedrukt kunnen worden.

Ook de personeelskosten zijn nihil; omdat de uitvoering vrijwel altijd tijdens het reguliere buurtonderzoek wordt gedaan, kost deze geen extra mankracht. Daarnaast meldt een respondent dat men, indien er grootschalig geflyerd wordt, incidenteel ook politiestudenten inzet. In de meeste gevallen is ook de tijds- en personeelsinvestering voor het verwerken van tips goed te overzien. Dit is sterk afhankelijk van de formulering van de informatie op de communicatiedragers.

Investeringen	
Personeel	• geen extra mankracht voor verspreiding • mogelijk extra personeel voor verwerken van tips
Financieel	• full colour drukkosten, vaak in eigen beheer

Randvoorwaarden en leerervaringen

Onze respondenten noemen twee belangrijke leerervaringen, op basis van door hen uitgevoerde opsporingsonderzoeken waarin flyers, posters en/of billboards zijn gebruikt. Allereerst geven zij aan dat het gebruik van een flyer, poster of billboard, waarbij tekst gecombineerd wordt met een foto, vooral in oudere zaken extra informatie kan opleveren, omdat herinneringen dan al wat weggezakt zijn en met beeldmateriaal het geheugen geprikkeld wordt. Ten tweede wijzen zij erop dat veel aandacht moet worden geschonken aan de precieze tekst op de communicatiedrager. Een onzorgvuldige formulering of te algemene informatie kan leiden tot veel en/of niet relevante tips, zoals in de volgende casus het geval was.

> Casus: zwarte VW Golf gezocht
>
> In een moeizaam lopend opsporingsonderzoek naar een vermiste man heeft de politie flyers ingezet om het geheugen van burgers te prikkelen. Het ging om een zaak die al enige maanden liep. Drie maanden na aanvang wordt de auto van de man gevonden en na vijf maanden ook zijn lichaam. In de flyer werd gevraagd naar informatie over een zwarte VW Golf met een wit kenteken. Hoewel in de flyer werd vermeld dat het een Nederlands kenteken betrof, kwamen er zestig tips binnen van zwarte Golfjes die naar later bleek een Pools (wit) kenteken hadden.

4.3.2 Sites met dringend gezochte personen

In deze paragraaf gaan we in op websites waarop de politie en het OM gezochte overvallers en veroordeelden plaatsen.

Basiskenmerken	
Medium	• internet
Doel	• herkennen en traceren van overvallers en veroordeelden teneinde tot aanhouding te kunnen overgaan
Doelgroep	• iedereen
Bereik	• wereldwijd bereik; de website is voor iedereen toegankelijk

Oorsprong en ontwikkeling

Aanvankelijk bestonden er meerdere websites voor het traceren van gezochte overvallers en veroordeelden. Zowel de politie Rotterdam-Rijnmond als de politie Amsterdam-Amstelland startte in 2008 met het plaatsen van foto's van overvallers op internet. Begin 2009 lanceerde Amsterdam-Amstelland een nieuwe site met gegevens van voortvluchtige veroordeelden. Binnen een week waren er 133.000 bezoekers.[38] De initiatieven zijn inmiddels gebundeld op één website: depolitiezoekt.nl. Deze site is ondergebracht bij het KLPD en kan door alle politiekorpsen gebruikt worden. Daarnaast bestaat ook de site boevenvangen.nl. Deze site is geïnitieerd door een particulier en wordt – omdat hij niet voldoet aan een van de selectiecriteria uit de werkdefinitie – buiten dit onderzoek gehouden.

Werking en uitvoering

De politie mag onder strikte voorwaarden personen die op de lijst van dringend gezochte personen staan met naam en foto op een landelijk of een regionaal beheerde politiewebsite plaatsen. In de *Aanwijzing Opsporingsberichtgeving* staan voorwaarden waaronder een persoon op een regionale of landelijke dringendgezochtlijst gezet mag worden en welke criteria gelden voor het publiceren van foto's van deze personen op internet. Verder meldt de *Aanwijzing Opsporingsberichtgeving* dat 'terughoudend wordt omgegaan met vermelding van het (vermoedelijk) begane misdrijf: hiernaar wordt slechts in algemene zin verwezen, tenzij nadere precisering noodzakelijk is in verband met mogelijk recidivegevaar' (College van procureurs-generaal, 2009).

In overleg met het OM wordt nader bepaald welke informatie en van welke personen de gegevens gepubliceerd worden. Op dit moment staan er op de lan-

38 *de Gelderlander*, 8 januari 2009.

delijke site depolitiezoekt.nl gegevens van overvallers en veroordeelden uit verschillende politieregio's. Mogelijk worden deze groepen later uitgebreid met andere groepen gezochten, voor zover de *Aanwijzing Opsporingsberichtgeving* dat toestaat. Voor deze twee groepen zijn nadere criteria opgesteld. Voor overvallers gelden de volgende criteria.

- Bij de overval is geweld gebruikt of gedreigd met geweld.[39]
- Alleen zaken en foto's die reeds eerder in een lokaal, regionaal of landelijk opsporingsprogramma aan bod zijn geweest, worden getoond.
- In het bericht moeten concrete vragen aan het publiek gesteld worden.
- Per bericht moet een maximale plaatsingsperiode worden afgesproken. Deze kan na aanvullende toestemming van de zaaks-OvJ worden verlengd.
- Er mogen geen herkenbare beeltenissen van slachtoffers, getuigen, omstanders of anderen zichtbaar zijn.
- Er worden geen schokkende beelden en/of teksten vertoond.

Voor de veroordeelden gelden andere criteria waaraan voldaan moet worden voordat een profiel op de site gezet mag worden.

- Iemand moet veroordeeld zijn voor een feit waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaar of meer staat.
- De openstaande straf moet negentig dagen of langer zijn.
- Er moet een goedgelijkende foto beschikbaar zijn (maximaal vijf jaar oud).
- Alle opsporingshandelingen moeten uitgeput zijn, dat wil zeggen dat er geen aanknopingspunten meer zijn naar iemands verblijfplaats die nog kunnen worden uitgerechercheerd.

Bij zowel overvallers als veroordeelden ligt de beslissingsbevoegdheid voor plaatsing op de site bij de OvJ. Bij overvallers mag de informatie op bevel van de OvJ direct worden gepubliceerd, bij veroordeelden geschiedt publicatie door het KLPD. In Amsterdam-Amstelland heeft de politie met het OM aanvullend afgesproken dat voordat een overvaller op de site wordt geplaatst, de politie eigen kanalen en lokale mogelijkheden benut. De zaak moet bijvoorbeeld in een uitzending van het lokale opsporingsprogramma (AT5 of TV Noord-Holland) besproken zijn.

39 Het gaat hier om overtreding of poging daartoe van art. 312 of 317 Sr.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• kan op ieder moment
Besluitvorming	• OvJ
Fasen in uitvoering	• recherche vraagt verantwoordelijke OvJ om toestemming voor plaatsing van gezocht persoon op de site • recherche verzoekt KLPD om de persoon te plaatsen • plaatsing persoon op de site
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• aanvulling op reeds uitgevoerde opsporingsactiviteiten; in combinatie met Twitter

Interactie tussen burger en politie

Om burgers betrokken te krijgen bij de site zijn diverse mediakanalen ingezet. Bij de start is er landelijke aandacht geweest via zowel oude (tv, radio, krant) als nieuwe media (diverse internetsites). Daarnaast wordt er bij de plaatsing van iedere nieuwe zaak een bericht verzonden via RSS-feeds en via een speciaal voor deze site aangemaakt Twitterprofiel. Burgers die zich voor een van deze diensten hebben aangemeld, worden zodoende geattendeerd op nieuwe plaatsingen op de site. Tevens wordt een nieuwe zaak, indien daar aanleiding toe is, in regionale of lokale media besproken.

Na plaatsing op de site kan het publiek op drie manieren met tips en informatie reageren: via een digitaal formulier, telefonisch via een 'gewoon' telefoonnummer of anoniem via Meld Misdaad Anoniem. Andere mediakanalen worden ingezet om burgers naar de site te trekken. Burgers die via het digitale formulier reageren, ontvangen direct een bedankmail waarin staat dat de tip ontvangen is en dat de politie deze in onderzoek neemt. Op de site worden opgehelderde zaken gelabeld met een stempel 'opgelost'. Er vindt geen terugkoppeling plaats over de inhoud van tips en of er succesvolle bij zitten.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

Een aantal zaken dat op de verschillende sites geplaatst is, is opgelost. Op dit moment staan er vijf opgeloste zaken op depolitiezoekt.nl. Om hoeveel opgeloste zaken het in totaal gaat, is niet bekend. In sommige gevallen heeft de site direct geleid tot opheldering of aanhouding, zoals het OM in het jaarbericht meldt: 'Meteen na de lancering van de site [veroordeeldengezocht.nl] kwamen er tips binnen die tot aanhouding leidden' (OM Arrondissementsparket Amsterdam, 2009). In andere gevallen is een opgeloste zaak het resultaat van een combinatie van opsporingsactiviteiten, waaronder het plaatsen van de foto op de

site. Dat de site ook indirect kan bijdragen aan het ophelderen van een zaak illustreert een respondent met het volgende voorbeeld: 'Van een verdachte werd zijn gsm afgeluisterd. Hij had zichzelf herkend op de site als overvaller en vertelde dat in een telefoongesprek aan een van zijn vrienden.' Ook het volgende voorbeeld laat zien op welke wijze het tonen van foto's van verdachten kan bijdragen aan het oplossen van een zaak.

Casus: overvaller meldt zich bij de politie

Op 22 juli omstreeks 09.30 uur komt een man de winkel binnen. Tot grote schrik van de winkelier zet de man een mes, met de punt, tegen de keel van een 82-jarige vrouw die ook in de winkel was. Hij roept vervolgens dat de kassa open moet. De eigenaresse doet dat niet en ondertussen begint een hond, die ook in de winkel is, hard te blaffen. Hierop rent de man al struikelend de winkel uit, zonder iets mee te nemen. Zijn foto wordt op internet gezet en beelden van de bewakingscamera worden getoond op AT5. Al direct na de televisie-uitzending meldde de verdachte in deze zaak zich aan het politiebureau in Amsterdam Zuid-Oost. Hij had zichzelf op tv gezien.[40]

Naast directe resultaten voor de opsporing hebben de verschillende sites ook enkele neveneffecten die indirect van invloed zijn op de opsporing. Het besef dat goede camerabeelden een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de opsporing is op meerdere fronten doorgedrongen. Enerzijds is de regelgeving over wat er met beveiligingscamera's gefilmd mag worden versoepeld, waardoor de beelden beter bruikbaar zijn voor de politie.[41] Anderzijds zijn ook overvallers op de hoogte van de kracht van duidelijke camerabeelden en sommigen van hen spelen hierop in door zich beter te vermommen.

Een ander neveneffect van het plaatsen van gezochte veroordeelden op internet is dat daarmee voor de burger inzichtelijk wordt gemaakt dat er personen ondanks een veroordeelding niet in de gevangenis zitten. Dit raakt sommige burgers in hun rechtvaardigheidsgevoel; zij worden wel beboet voor snel-

40 www.depolitiezoekt.nl.

41 Aanvankelijk stond de privacywetgeving niet toe dat met beveiligingscamera's verder dan een meter vanaf de gevel van winkels gefilmd werd. Voor de bruikbaarheid van de beelden voor de politie is het juist gewenst dat de camera's meer op straat gericht zijn.

heidsovertredingen of voor rijden zonder licht, terwijl personen die zware misdrijven hebben gepleegd én daarvoor veroordeeld zijn 'gewoon vrij rond kunnen lopen'.

Tot slot wijst een van de respondenten op het feit dat de site kan bijdragen tot een negatieve beeldvorming van niet-Nederlands uitziende personen. Op de site staan relatief veel personen met een buitenlands uiterlijk. Dit kan stigmatisering in de hand werken.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• burgers herkennen personen op afgebeelde foto's • verdachten herkennen zichzelf en spelen zich vervolgens in de kijker
Neveneffecten	• camerabeelden zijn verbeterd, omdat belang voor de opsporing duidelijker is geworden • berekenende overvallers zorgen voor een betere vermomming • verontwaardiging en onbegrip over 'loslopende' veroordeelden • negatieve beeldvorming op basis van uiterlijke kenmerken

Investeringen

De investeringen voor de site zijn gering. Amsterdam-Amstelland heeft de site door een externe partij laten ontwikkelen en tijdens de pilotfase zijn aanpassingen gedaan. Ook is geïnvesteerd om de kwaliteit van het beeldmateriaal te verhogen. Hiertoe is overleg gevoerd met zowel winkeliers als rijksambtenaren en juristen. Daarnaast heeft men deskundigheid moeten opbouwen over de wijze waarop het aangeleverde filmmateriaal verwerkt kan worden. De gebruikte software is afkomstig uit alle uithoeken van de wereld, wat vraagt om uitgebreide kennis en materiaal bij de politie. Op dit moment is de site ondergebracht bij het KLPD. De belangrijkste kostenpost is de personele inzet om de site up-to-date te houden. Dit houdt aan de ene kant in dat nieuwe foto's met tekst geplaatst worden en aan de andere kant dat foto's van personen die aangehouden zijn, verwijderd moeten worden.

Investeringen	
Personeel	• up-to-date houden van de site • overleg winkeliers en ondernemers over camera's • deskundigheidsbevordering m.b.t. verwerken aangeleverd filmmateriaal
Financieel	• doorontwikkeling van de site

Randvoorwaarden en leerervaringen

Uiteraard moet zeer zorgvuldig worden omgegaan met het tonen van namen en foto's van verdachten en veroordeelden. Dit geldt niet alleen voor internet, maar ook voor andere (massa)communicatiemiddelen, zoals de televisie. Een televisie-uitzending van *OpsporingVerzocht* van dit jaar toonde pijnlijk aan waarom zorgvuldigheid noodzakelijk is.

> **Casus: verkeerde persoon in beeld**
>
> In de uitzending van 21 april 2009 zijn verkeerde beelden getoond van iemand die in Sevenum met een gestolen pas zou hebben gepind. De man meldde zich de volgende dag bij de politie. Die stelde vast dat hij niet de dief was. De tijd van de camerabewaking bleek niet synchroon te lopen met de tijd van de pinautomaat en de politie had verzuimd dat te checken.[42]

Het OM heeft daarom strikte voorwaarden opgesteld waaronder de politie foto's en namen mag publiceren op internet. Naast de eerdergenoemde criteria stelt het OM dat zodra bekend is dat een verdachte persoon is aangehouden, diens foto niet meer herkenbaar op de site mag staan.[43]

Verder is een voorwaarde voor succesvolle plaatsing van foto's op de site dat het beeldmateriaal bruikbaar is. De politie Amsterdam-Amstelland heeft ervaren dat er grote verschillen zijn in de aard en de kwaliteit van beeldmateriaal van beveiligingscamera's. Sommige beelden zijn bijvoorbeeld nog in zwart-wit.

---

42 *Parool*, 22 april 2009.

43 Vanzelfsprekend gelden er nog striktere criteria bij het verspreiden van gegevens van personen in de preventieve sfeer. Onlangs heeft de Nationale ombudsman (NO) de politie IJsselland op de vingers getikt, omdat zij posters onder winkeliers verspreidde met daarop namen en foto's van veelplegers. De politie hanteerde echter, volgens de NO, veel te ruime criteria: het verspreidingsgebied was erg groot en elke veelpleger belandde automatisch op een poster. De NO heeft bepaald dat het verspreiden van gegevens van veelplegers aan winkeliers een redelijke doel moet hebben, namelijk beschermen van de winkelier tegen winkeldiefstal (Persbericht, Nationale ombudsman, 18 juni 2009).

4.3.3 *Videowebsites*

Behalve voor het plaatsen van foto's van gezochte personen, gebruikt de politie internet ook om filmmateriaal over strafbare feiten te vertonen. Sommige regio's gebruiken hiervoor een eigen regionaal beheerde site.[44] Anderen maken gebruik van de bestaande en gratis videowebsite YouTube. In deze paragraaf zetten we beide vormen naast elkaar.

Basiskenmerken	
Medium	• internet
Doel	• herkennen en traceren van verdachten teneinde tot aanhouding te kunnen overgaan
Doelgroep	• burgers die informatie over de verdachte of het delict hebben; de doelgroep van YouTube is een relatief jong publiek
Bereik	• wereldwijd bereik, maar door combinatie met andere communicatiekanalen regionaal of lokaal gericht

Oorsprong en ontwikkeling

De afgelopen jaren hebben meerdere regio's filmmateriaal op internet geplaatst. De politie Limburg-Zuid heeft een eigen site ontwikkeld waarop zij filmpjes plaatst van personen die zij zoekt. Deze site wordt momenteel doorontwikkeld.[45] Rotterdam-Rijnmond en Hollands Midden[46] plaatsten filmpjes van onder andere overvallen op YouTube. Ook in andere landen wordt YouTube ingezet bij de opsporing. Zo hebben de Canadese politie en het Crime Stoppers-programma ook een YouTubekanaal.

Werking en uitvoering

Wanneer beeldmateriaal van een strafbaar feit of van de verdachte beschikbaar is, kan de politie besluiten om dit in de vorm van een filmpje op internet te plaatsen.

44 De politie Limburg-Zuid heeft een eigen site, www.pit.tv, waarop onder andere filmmateriaal wordt vertoond.

45 Er zijn verregaande plannen om pit.tv uit te rollen over alle 'Zuid-6-regio's' (Limburg-Zuid, Limburg-Noord, Midden en West Brabant, Brabant-Noord, Brabant Zuid-Oost en Zeeland). Aanvankelijk was het de bedoeling om in september 2009 een nieuwe, geavanceerdere versie van pit.tv te presenteren, waarbij de vijf andere zuidregio's aangesloten zouden zijn. Wegens bezuinigingen waar de hele Nederlandse politie momenteel mee te maken heeft, is dit plan tot nader order uitgesteld.

46 Het gaat om de volgende sites: www.youtube.com/PolitieWaterwegNoord en www.youtube.com/Hollands-Midden.

Het kan gaan om reconstructief beeldmateriaal of om 'echte' beelden verkregen via de camerabewaking of van burgers die opnames hebben gemaakt.[47] Het filmpje kan aangevuld worden met een foto of een compositietekening. Voor het plaatsen van 'echt' beeldmateriaal is toestemming nodig van de OvJ.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• begin of halverwege
Besluitvorming	• bij vertonen van echte beelden moet OvJ toestemming geven
Fasen in uitvoering	• YouTubekanaal aanmaken bij plaatsing op YouTube • samenstellen opsporingsfilmpje • plaatsing filmpje op internet • bekendheid geven aan het nieuwe filmpje
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• aanvulling op andere opsporingsactiviteiten

Interactie tussen burger en politie

De wijze waarop burgers naar de site getrokken worden, verschilt per regio. Op YouTube is het mogelijk om je te abonneren op een YouTubekanaal. Op het moment dat er een nieuw filmpje wordt geplaatst, ontvangt elke abonnee een melding. Ook bij sites die in beheer van de politie zijn, is een soortgelijke methode mogelijk door RSS-feeds in te stellen. Daarnaast is het via YouTube mogelijk om filmpjes te koppelen aan Hyvesgroepen. Alle leden van de desbetreffende Hyvesgroep krijgen dan een melding met een link naar het filmpje. Op deze wijze wordt er gratis aandacht gegenereerd onder een doelgroep die gericht uitgekozen is. Het tweede voordeel hiervan is dat de politie niet meer afhankelijk is van de aandacht die de media aan de site schenken. De politie Hollands Midden maakt van deze mogelijkheden gebruik om gericht bepaalde doelgroepen aan te spreken.

Casus: Goudahyves

In korte tijd wordt er twee keer ingebroken in een pand aan de Bleulandweg in Gouda. Bij de inbraken worden een kluis en apparatuur weggenomen. De daders staan op de film die met de bewakingscamera

47 De mogelijkheden om filmmateriaal van burgers over gepleegde delicten te verzamelen, worden besproken in §4.4.

is gemaakt. De politie vermoedt dat de daders lokaal bekend zijn en zij schat de kans dat zij herkend zouden worden door Gouwenaars hoog in. De politie plaatst het filmpje op YouTube. Om Gouwenaars naar het filmpje te trekken, maakt de politie van het YouTubefilmpje een gadget en plaatst dat op de Goudahyves waar meer dan vijfduizend mensen lid van zijn.

Er zijn verschillende manieren waarop burgers kunnen reageren. Er wordt altijd een telefoonnummer gegeven waarop burgers informatie aan de politie kunnen doorgeven. In sommige gevallen wordt ook M. als optie gegeven. Daarnaast kunnen burgers ook online reageren; op een forum of via de reactiemogelijkheid van YouTube kan men een reactie op de site achterlaten. Tot slot wordt er in sommige filmpjes verwezen naar de politiesite, waarop aanvullende informatie staat.

Tot nu toe heeft terugkoppeling vooral plaatsgevonden wanneer een burger daadwerkelijk contact met de politie opnam. Burgers die een reactie op internet hebben geplaatst, hetzij op YouTube, hetzij op een forum op een politiesite, hebben geen directe terugkoppeling ontvangen. Wel heeft de politie Hollands Midden het oorspronkelijke filmpje, nadat de zaak was opgelost, aangepast met het stempel 'opgelost' erop, gevolgd door een sheet waarop staat 'Gesnapt, overvaller tankstation Leiden'.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

In meerdere regio's zijn resultaten geboekt met de opsporingsfilmpjes op internet. In Limburg-Zuid zijn twee mishandelingen mede vanwege de site opgelost. Ook in Hollands Midden zijn meerdere zaken die op YouTube zijn geplaatst, opgelost. In deze gevallen betrof het filmmateriaal echte beelden van bewakingscamera's of materiaal dat door burgers opgenomen was. Hiermee wordt niet gezegd dat reconstructief materiaal niet effectief is, maar echte beelden zijn voor de herkenning nu eenmaal doeltreffender. Daar komt bij dat bewegende beelden nog krachtiger zijn dan stilstaand beeldmateriaal, omdat hiermee ook specifieke bewegingen en houdingen van personen getoond worden.

Bij het inzetten van internet en zeker bij YouTube is het voor het resultaat goed om rekening te houden met de doelgroep. Wanneer men vermoedt of weet dat het om een jonge verdachte gaat, kan internet een geschikt medium

zijn, omdat internetgebruikers, en met name bezoekers van YouTube, ook in deze leeftijdsklasse vallen, waardoor de kans op identificatie vergroot wordt. Het gericht benaderen van doelgroepen via Hyves, zoals in de casus Goudahyves, kan bijdragen aan het resultaat. Naast het inzetten van YouTube door de politie zelf, kan het plaatsen van een filmpje door een burger ook aan de opsporing bijdragen.

Casus: filmpje leidt tot aanhouding

In Utrecht is vandaag een 19-jarige man aangehouden voor een mishandeling die op YouTube te zien was, maar waarvan geen aangifte is gedaan. […] De politie kreeg een tip over het bestaan van de beelden en over de identiteit van het slachtoffer, dat weigerde aangifte te doen. Onderzoek leidde tot de aanhouding van de 19-jarige Utrechter, die herkenbaar in beeld was.[48]

Naast directe resultaten voor de opsporing, zijn er ook neveneffecten. Burgers beoordelen het als positief dat de politie ook met de tijd meegaat en internet en kanalen als YouTube inzet. Dit blijkt onder meer uit de reacties die naar aanleiding van het eerste filmpje van Hollands Midden op YouTube zijn geplaatst. Uit de reacties blijkt ook dat burgers graag iets spectaculairs willen zien; sommigen zijn verbolgen over het feit dat het filmpje een mislukte overval toont. Dezelfde toon blijkt uit de reacties die Rotterdam-Rijnmond op hun YouTubefilmpje kreeg. Enerzijds klinken positieve reacties over het feit dat de politie dit middel inzet om een strafbaar feit op te lossen. Anderzijds hebben reacties betrekking op de reconstructie. De volgende reactie toont beide kanten: 'Serieus vind het goed dat ze zo dit soort dingen proberen op te lossen maar die politieman is echt lachwekkend lijkt wel een of andere scene uit een komedie.'[49]

Een nadeel van het gebruik van YouTube is dat de reacties rechtstreeks op de site worden geplaatst. De politie kan de reacties dus niet vooraf filteren. Wel kan de beheerder van een YouTubekanaal reacties van de site verwijderen, maar voordat dit gebeurt, staan ongewenste reacties op internet en zijn ze toegankelijk voor de hele wereld.

48 *NRC Handelsblad,* 28 mei 2008.

49 www.youtube.com/PolitieWaterwegNoord.

Het grote bereik van internet brengt nog een neveneffect met zich mee. Filmpjes van personen die herkenbaar in beeld komen terwijl zij een strafbaar feit plegen, kunnen door de hele wereld worden gezien. De kans op stigmatisering is daardoor aanwezig. Met name bij YouTube is deze kans reëel. Dit kanaal wordt wereldwijd goed bekeken en kan een sneeuwbaleffect hebben; in korte tijd kan een filmpje vele malen worden bekeken, waardoor het stijgt in de hitlijst en wellicht in het openingsscherm van YouTube terechtkomt, onder 'Most popular' of 'Videos being watched now'.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• kan bijdragen aan identificatie van daders en aan opsporing • mogelijkheden om gericht in te zetten op doelgroepen verhoogt opsporingsresultaten
Neveneffecten	• tips in de reactiemogelijkheid zijn open voor ander publiek • YouTube heeft door het grote publieke bereik risico op stigmatisering • burger reageert enthousiast op gebruik internet door politie • afbreukrisico voor het onderzoek

Investeringen

De kosten voor het gebruiken van internet voor het plaatsen van opsporingsfilmpjes zitten vooral in de ontwikkeling van een site. Daarnaast is er bij de eerste initiatieven ook geïnvesteerd in het verkrijgen van toestemming om internet te gebruiken voor het plaatsen van filmmateriaal van strafbare feiten. De Landelijke Selectiecommissie Opsporingsberichtgeving (LSO) heeft hiervoor toestemming gegeven en daarmee lijkt de weg geëffend voor andere korpsen.

Na de ontwikkeling zijn de kosten gering. De technologie doet dan een groot deel van het werk en wanneer er handig gebruikgemaakt wordt van de mogelijkheden om het filmpje bij de gewenste doelgroep onder de aandacht te brengen, worden (bijna) automatisch veel gerichte bezoekers bereikt. Wel is er te allen tijde personeelsinzet nodig om de reacties te beoordelen en daar adequaat op te reageren. Zinvolle tips moeten bijvoorbeeld in onderzoek worden genomen. Bij YouTube komt daar nog een extra taak bij; de reacties moeten direct gecheckt worden en indien nodig verwijderd.

Investeringen	
Personeel	• ontwikkeling site • verkrijgen toestemming • filteren reacties op de site
Financieel	• ontwikkelkosten technologie

Randvoorwaarden en leerervaringen

Hoewel het tonen van opsporingsfilmpjes op internet veel positieve resultaten oplevert, is het belangrijk enkele randvoorwaarden te benoemen. Het risico op stigmatiseren is al genoemd. Het inzetten van internet is daarom een relatief zwaar middel. Proportionele inzet van opsporingsberichtgeving is vereist; de zwaarte van het in te zetten middel dient in verhouding te staan tot het beoogde doel. Hierbij speelt de ernst van het gepleegde delict een rol, zo staat in de *Aanwijzing Opsporingsberichtgeving*. Voor het inzetten van internet om filmmateriaal te tonen geldt dus dat het gepleegde feit ernstig moet zijn.

Een tweede randvoorwaarde betreft de kwaliteit van het beeldmateriaal. Het materiaal moet uiteraard geschikt zijn. Ook in de voorgaande paragraaf is al gesproken over de kwaliteit van het materiaal van bewakingscamera's. Die is niet altijd toereikend. Daarnaast mogen er op het filmpje geen personen staan die niets met het misdrijf te maken hebben.

Tot slot heeft de laatste randvoorwaarde betrekking op de interne organisatie. Wanneer de burger op deze expliciete wijze wordt gevraagd om de politie mee te helpen, is het belangrijk dat er opvolging wordt gegeven aan binnengekomen tips. Daarom moet naast de afdeling communicatie ook de recherche zich committeren en direct opvolging kunnen geven als dat nodig is. Overigens geldt dit niet alleen voor deze vorm van burgerparticipatie.

Een belangrijke leerervaring voor het inzetten van internet is dat relatief gemakkelijk een grote groep mensen bereikt kan worden, maar dat daarvoor wel bekendheid aan de site gegeven moet worden. De site en nieuw geplaatste filmpjes moeten wel gecommuniceerd worden. Het doen van een vooraankondiging, bijvoorbeeld in media en op de politiesite, trekt meer bezoekers naar de site. En daarnaast is het zinvol om gericht doelgroepen te benaderen.

4.3.4 Mail-Alert

Mail-Alert is een project van de politie Midden en West Brabant, waarbij de burger per e-mail bij opsporingsonderzoeken wordt betrokken. Ook in andere regio's, waaronder Amsterdam-Amstelland, zijn soortgelijke initiatieven bekend. Deze paragraaf gaat alleen in op Mail-Alert.

Basiskenmerken	
Medium	• internet: e-mail
Doel	• het verkrijgen van meer informatie en tips teneinde aanknopingspunten te vinden in een opsporingsonderzoek
Doelgroep	• alle burgers die binnen een straal van het postcodegebied van het incident wonen
Bereik	• lokaal bereik; alleen die burgers die binnen het afgebakende gebied wonen en die zich voor de e-mailalert hebben aangemeld ontvangen een e-mail

Oorsprong en ontwikkeling

Mail-Alert, ook wel @lert, is in mei 2008 door de politie Midden en West Brabant geïntroduceerd als pilotproject in de gemeente Breda. In de pilot is Mail-Alert vooral ingezet in de opsporing, maar mogelijk wordt het later voor andere doeleinden ingezet, zoals digitale nieuwsbrieven of preventieactiviteiten. De pilotfase heeft zes maanden geduurd en is ondertussen geëvalueerd. Bij aanvang is Mail-Alert als een zelfstandige vorm van burgerparticipatie geïntroduceerd. Vermoedelijk zal Mail-Alert ondergebracht worden bij Burgernet. Via Burgernet kunnen burgers zich dan voor drie diensten aanmelden: telefonische spraakberichten, sms-berichten en e-mails.

Werking en uitvoering

Naar aanleiding van een incident of andere ontwikkelingen in de buurt verstuurt de politie e-mailberichten naar de deelnemers met alle relevante informatie over het desbetreffende incident, de opsporingsvragen en het verzoek om informatie over het incident door te geven. In het pilotproject heeft de politie Midden en West Brabant gekozen om Mail-Alert alleen in te zetten bij woninginbraken, straatroven en overvallen.

De deelnemers geven zichzelf op voor deze dienst. Bij aanmelding geven burgers persoonsgegevens op, waaronder naam en postcode. Ook geven zij aan op welk e-mailadres (privé- en/of werkadres) zij de e-mailalert willen ontvangen. Omdat een e-mailadres minder goed traceerbaar is dan een mobiel telefoonnummer (dat staat immers altijd op een naam), heeft de politie bij Mail-Alert veel meer privacygegevens van de burger nodig dan bij de sms-alert. Via de postcode bepaalt de politie welke bewoners in de buurt van het incident wonen en daarop stemt zij het bereik van de e-mailalert af. Mail-Alert werkt dus, net als sms-alert, postcodegerelateerd.

Een belangrijk verschil tussen een e-mailalert en sms-alert is dat mensen een

e-mail niet altijd direct lezen. Mail-Alert wordt om die reden niet in de heterdaadsituatie ingezet, maar in de fasen ervoor en erna. Enerzijds gebruikt men mail-alert als digitale aanvulling op het fysieke buurtonderzoek. Het voordeel voor de politie is dat er meer burgers bereikt worden, aangezien de politie niet hoeft te wachten tot de burger thuis is en dus niet op een later tijdstip terug hoeft te komen. Daarnaast kan Mail-Alert ook als preventief instrument gehanteerd worden. Via een e-mail kan men burgers alert maken op bepaalde criminaliteitsvormen in hun wijk (bijvoorbeeld een toename van woninginbraken).

In Midden en West Brabant heeft men de beslissing om Mail-Alert in te zetten neergelegd bij de 'teaminformatiecoördinator' (de ticcer) en de recherchecoördinator. Samen bepalen zij de inhoud van de e-mail en versturen zij het bericht. De officier van dienst wordt op de hoogte gebracht. Burgers kunnen per mail reageren. Binnen een aantal dagen na de e-mailalert wordt aan alle bereikte burgers een afmeldbericht verstuurd.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• halverwege
Besluitvorming	• teaminformatiecoördinator en recherchecoördinator
Fasen in uitvoering	• beoordelen of incident geschikt is voor e-mailalert • opstellen e-mailbericht • bepalen bereik en versturen e-mailbericht • opvolging geven aan reacties van burgers • afloopbericht sturen
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• uitbreiding van het buurtonderzoek

Interactie tussen burger en politie

De terugkoppeling naar burgers vindt op twee manieren plaats. Allereerst ontvangt elke burger die op een e-mailalert reageert automatisch een ontvangstbevestiging en wordt hij geïnformeerd over de vervolgprocedure. Daarnaast krijgen alle burgers die met een e-mailalert bereikt zijn na enkele dagen een afloopbericht.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

Mail-Alert heeft in de pilotfase in Midden en West Brabant in een aantal opsporingsonderzoeken relevante tips opgeleverd, maar er zijn geen cijfers bekend over de concrete resultaten van Mail-Alert voor de opsporing. Wel kan als resul-

taat van Mail-Alert worden genoemd dat het bereik van het buurtonderzoek relatief eenvoudig vergroot wordt, zonder dat er extra tijd in het fysieke buurtonderzoek gestoken hoeft te worden. Burgers die niet thuis zijn, krijgen de vragen per e-mail.

Een neveneffect van Mail-Alert is dat een minder dringend beroep op de ontvanger wordt gedaan dan bij bijvoorbeeld sms-alert, omdat de burger zelf het moment kiest om zijn mail te lezen. Dit privacyaspect kan tenietgedaan worden doordat de burger meer persoonsgegevens moet doorgeven. Dit is nodig omdat e-mailadressen niet altijd (makkelijk) traceerbaar zijn, terwijl de politie wel wil weten met welke personen zij mailt, onder meer om bij een relevante tip contact op te kunnen nemen met de desbetreffende burger. De burger zou zich hierdoor wel minder anoniem kunnen voelen.

Een positief neveneffect is dat de burger zich door de politie gehoord en serieus genomen voelt. Dit blijkt uit de evaluatie van de pilot. In hoofdstuk 5 gaan we hier nader op in.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• groter bereik buurtonderzoek • relevante tip in opsporingsonderzoeken
Neveneffecten	• burgers voelen zich serieus genomen door de politie • burgers kunnen zich in privacy aangetast voelen omdat zij veel persoonsgegevens moeten geven bij aanmelding • er wordt een minder dringend beroep op burger gedaan

Investeringen

Aan het invoeren van Mail-Alert is een aantal kosten verbonden. Het versturen van e-mails naar grote groepen tegelijk wordt verzorgd door een externe partij. Aan deze partij moeten eenmalige startkosten en periodieke licentiekosten betaald worden. Daarnaast zijn er ook variabele kosten per verstuurde e-mail. Berichten worden vooraf ingekocht in bundels. Naast een financiële investering moet er ook geïnvesteerd worden in de personele inzet. Allereerst moeten de politieambtenaren die de e-mails opstellen, getraind worden, opdat zij de juiste informatie in de e-mail zetten. Daarnaast vraagt het inzetten van Mail-Alert in het kader van de opsporing commitment van verschillende afdelingen binnen de politieorganisatie. Voor de afdeling communicatie is in beide gevallen een grote rol weggelegd.

Investeringen	
Personeel	• training politieambtenaren die e-mailberichten opstellen • verkrijgen commitment van alle betrokken afdelingen • nauwe betrokkenheid van communicatieafdeling
Financieel	• startkosten • licentiekosten • kosten per bericht

Randvoorwaarden en leerervaringen

Met de verschillende initiatieven van de politie om burgers meer bij haar werk te betrekken, heeft men ervaren dat er meestal eerst iets aan de burger gegeven moet worden, voordat de politie er iets voor terugkrijgt. Via Mail-Alert kan dit verzorgd worden. Een e-mail is niet aan een maximaal aantal tekens gebonden, waardoor er ruimte is om de burgers van informatie te voorzien. Uiteraard moet er goed over nagedacht worden voordat het bericht verstuurd wordt, welke informatie wordt gegeven en welke niet. De inhoud van e-mails dient uiteraard, net als andere opsporingsberichtgeving, aan de perscriteria te voldoen.

4.3.5 Sms-bom

De sms-bom is een methode om burgers ongevraagd door middel van een sms-bericht bij de opsporing te betrekken, zonder dat zij zichzelf hebben aangemeld. Onderstaand overzicht toont de basiskenmerken.

Basiskenmerken	
Medium	• mobiele telefonie
Doel	• het verkrijgen van meer informatie en tips teneinde aanknopingspunten te vinden in een opsporingsonderzoek
Doelgroep	• groep burgers die aanwezig was in de omgeving op het moment dat het incident plaatsvond
Bereik	• lokaal bereik; gericht op alle burgers met mobiele telefoon die op een bepaald tijdstip in een bepaald gebied aanwezig waren

Oorsprong en ontwikkeling

Voor het opsporen van daders van mobieltjesroven maakt de politie al sinds 2001 gebruik van sms-bommen. Dit is echter een andere vorm dan in deze paragraaf bedoeld wordt. Het grote verschil is dat bij mobieltjesroven grote aantallen sms'jes naar één nummer, namelijk het gestolen nummer, worden gestuurd. Bij de sms-bom in het kader van burgerparticipatie wordt juist één sms verstuurd naar een groot aantal verschillende telefoonnummers. Bij dit tweede type sms-bom gaat het om het bereiken van alle mobiele telefoons in een afgebakend gebied. Dit kan bijvoorbeeld ingezet worden om getuigen van een misdrijf te traceren, maar ook als preventie of waarschuwing. De minister van Binnenlandse Zaken (2008) heeft bijvoorbeeld aangegeven de sms-bom in 2009 te willen invoeren voor burgeralarmering, om burgers te waarschuwen, te informeren en te instrueren bij een ramp, crisis of gevaarlijke situatie. In het kader van de opsporing hebben inmiddels diverse politieregio's de sms-bom ingezet als instrument.

Werking en uitvoering

Een sms-bom kan op twee manieren worden ingezet. Ten eerste kunnen de sms-berichten worden verstuurd direct nadat een incident heeft plaatsgevonden. In dat geval worden de sms-berichten via zendmasten verstuurd naar alle telefoons die op dat moment in het gebied aanwezig zijn (en aan staan), zonder dat er telefoonnummers verzameld hoeven te worden.[50] Bij de tweede manier, die door de politie voor opsporingsdoeleinden wordt ingezet, wordt de sms-bom op een later moment ingezet om getuigen van een incident te traceren en te bereiken. In dit geval moeten telefoonnummers getraceerd worden. Deze sms-bom wordt ook wel een elektronische variant van traditioneel buurtonderzoek genoemd. De eerste stap is dat achterhaald moet worden wie (beter gezegd: welke mobiele nummers) op welk moment in een bepaald gebied aanwezig waren. Hiervoor worden zendmastgegevens geanalyseerd. Met deze gegevens kan vrij nauwkeurig worden bepaald wie op een bepaald moment in een afgeschermd gebied aanwezig waren. Een voorwaarde is dat burgers de gsm aan hadden staan. Vervolgens moet een sms-bericht opgesteld worden dat

50 Er wordt gebruikgemaakt van een techniek die 'cell broadcasting' wordt genoemd. Sms-berichten worden via een apart kanaal verstuurd naar alle telefoon die op dat moment binnen het bereik van bepaalde zendmasten zijn. Er hoeven geen telefoonnummers getraceerd te worden.

uit maximaal 160 tekens bestaat en dat naar alle getraceerde nummers verzonden wordt. Voor het versturen van de sms-bom is speciale software nodig, waar de politie niet over beschikt. Dit wordt daarom uitbesteed aan een gespecialiseerd bedrijf.

In de meeste bij de onderzoekers bekende gevallen waarin de politie in een opsporingsonderzoek gebruik heeft gemaakt van een sms-bom, is het instrument gecombineerd met en ingezet ter ondersteuning van andere vormen van burgerparticipatie. De combinatie van een sms-bom met een tv-opsporingsprogramma is veelvoorkomend. In het sms-bericht wordt in dat geval verwezen naar een uitzending van een televisieprogramma, zoals ook in de volgende casus gebeurd is. Een andere mogelijkheid is om te verwijzen naar een site waarop meer informatie te vinden is.

Sms-bom voor aanknopingspunten in moordzaak

De Arnhemse politie verstuurt dinsdagmiddag een sms-bom naar 2400 gsm-bezitters. Daarmee worden zij geattendeerd op de uitzending van *OpsporingVerzocht* 's avonds, met als een van de onderwerpen de schietpartij in de Huissensestraat in Malburgen-Oost. De 2400 mensen waren in de buurt van de Huissensestraat toen daar een 28-jarige Arnhemmer werd neergeschoten. Met de actie probeert de politie de zaak onder de aandacht te brengen van getuigen en in contact te komen met personen die het slachtoffer hebben gekend.[51]

Soms combineert de politie de sms-bom met een telefoontap. De kans is immers groot dat de verdachte(n) zelf ook een sms-bericht ontvangt(en) (mits hij zijn mobiel tijdens het delict bij zich droeg en aan had staan). Reacties van een verdachte of tussen meerdere verdachten kunnen op deze wijze uitgelokt worden.

Een sms-bom wordt meestal in opsporingsonderzoeken gebruikt die al enige tijd lopen. Enkele respondenten geven aan dat zij het instrument hebben ingezet toen het onderzoek dreigde vast te lopen, wegens een gebrek aan getuigen. Dit was ook het geval in enkele onderzoeken gericht op hooligans. De drempel voor getuigen om zich te melden bij de politie is in dit soort onder-

51 *de Gelderlander*, 17 november 2008.

zoeken erg hoog. Door burgers via een sms persoonlijk te benaderen, heeft men geprobeerd getuigen over de streep te trekken. Wanneer op deze manier getuigen gestimuleerd worden om zich te melden, is het belangrijk dat de reactiemogelijkheden laagdrempelig zijn. We zijn verschillende manieren tegengekomen waarop burgers kunnen reageren op de sms-bom. In sommige gevallen wordt in het sms-bericht een e-mailadres of telefoonnummer genoemd waar burgers met hun reactie terecht kunnen. In andere gevallen wordt verwezen naar een televisie-uitzending of website. In een van de onderzoeken was op de in het sms-bericht genoemde website een contactformulier opgesteld, dat desgewenst anoniem ingevuld kon worden.

Voorbeeld sms-bom

U bent mogelijk getuige in een moordzaak die op 11 juli 2005 plaatsvond, en hebt zich misschien nog niet gemeld. Kijk daarom op www.politie.nl/haaglanden.

De politie heeft opsporingsbevoegdheden om zendmastgegevens op te vragen, maar de OvJ moet wel voor elk specifiek geval toestemming verlenen. Providers zijn wettelijk verplicht om de gegevens te verstrekken, indien de politie daar, met toestemming van de OvJ, om vraagt.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• halverwege, (dreiging van) vastgelopen onderzoeken
Besluitvorming	• OvJ moet toestemming geven voor opvragen zendmastgegevens
Fasen in uitvoering	• toestemming aanvragen bij OvJ • opvragen zendmastgegevens in bepaald gebied en tijdsbestek • afspraken maken met bedrijf voor versturen sms-bom • opstellen sms-bericht • laten versturen van sms-bericht • reacties beoordelen en adequaat reageren
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• aanvulling op traditioneel buurtonderzoek

Interactie tussen burger en politie

Anders dan bij de alerts (sms-alert, maar ook Mail-Alert en Burgernet) kunnen burgers zich voor een sms-bom niet zelf aanmelden of zich erop abonneren;

het initiatief ligt bij de politie, die burgers benadert wanneer dat nodig is. In wezen worden burgers dus onvrijwillig en ongevraagd betrokken bij deze vorm van burgerparticipatie, die zich hiermee onderscheidt van alle eerder besproken vormen.

Na het versturen van de sms-bom worden burgers niet standaard geïnformeerd over het verloop van het onderzoek. De politie heeft van hen in eerste instantie alleen het mobiele telefoonnummer, zodat zij alleen met een tweede sms contact kan leggen. Indien burgers reageren op de oproep en contact opnemen met de politie, vindt er vaak wel terugkoppeling plaats. In de door ons onderzochte opsporingsonderzoeken waarin een sms-bom is verstuurd, heeft de politie contact gezocht met elke burger die een reactie heeft achtergelaten, hetzij per e-mail, hetzij telefonisch. In enkele gevallen is een getuigenverhoor afgelegd.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

De resultaten van de sms-bom voor de opsporing zijn wisselend. Het responspercentage in de beide onderzochte opsporingsonderzoeken is laag (minder dan 1%). Wel zijn er in beide gevallen enkele reacties binnengekomen die bruikbare tips bevatten. Uiteindelijk heeft geen van deze tips geleid tot het oplossen van de zaak. Naast bruikbare tips gingen de meeste reacties over de gemaakte inbreuk op de privacy van burgers. Veel burgers vroegen zich af hoe de politie aan hun gegevens kwam.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• respons is laag • mogelijk nieuwe aanknopingspunten
Neveneffecten	• irritatie of woede bij burger over ongevraagd benaderen door politie • inbreuk op privacy van burgers

Investeringen

Voordat een sms-bom verstuurd kan worden, is er een aantal zaken dat geregeld moet worden. Allereerst vraagt de samenwerking met een externe partij die de sms-bom verstuurt de nodige investeringen op financieel, personeel en juridisch vlak. De kosten die bedrijven vragen voor deze dienst variëren enorm; de respondenten noemen bedragen die uiteenlopen van € 300 tot € 6000. Daar-

naast is het noodzakelijk dat de samenwerking juridisch goed afgebakend is. De partij krijgt immers een groot aantal telefoonnummers ter beschikking. Deze telefoonnummers moeten door de politie verzameld worden, omdat een bedrijf daartoe niet bevoegd is. Naast kosten die gemoeid zijn met de samenwerking met de externe partij, is er ook personeel nodig voor het zorgvuldig opstellen van het sms-bericht, voor het beoordelen van reacties van burgers en voor het ondernemen van actie daarop. In de onderzochte opsporingsonderzoeken is het aantal reacties niet groot en valt de tijdsinvestering voor het beoordelen van reacties mee.

Investeringen	
Personeel	• voorbereidingen uitvoering sms-bom • beoordelen reacties en adequaat reageren
Financieel	• kosten voor versturen sms-berichten
Overig	• juridisch afbakenen privacyaspecten

Randvoorwaarden en leerervaringen

Ten aanzien van de uitvoering van een sms-bom kunnen er in de randvoorwaardelijke sfeer enkele punten worden aangevoerd. Niet iedere omgeving leent zich even goed voor een sms-bom. Vanwege de privacygevoeligheid van het instrument en de effectiviteit ervan voor het onderzoek, moeten zo min mogelijk burgers die niet met het incident te maken hebben gehad binnen het bereik vallen. De burgers worden anders onnodig lastiggevallen. In een afgelegen natuurgebied zullen veel minder burgers worden benaderd die geen getuige zijn geweest dan in een druk winkelgebied.

Een andere voorwaarde is de tekst van het sms-bericht. Een sms kan maximaal uit 160 tekens bestaan. Het is daarom noodzakelijk om goed af te wegen wat wel en wat niet in de tekst moet staan. In ieder geval moet voor de burger duidelijk zijn wat van hem verwacht wordt en hoe hij kan reageren. Tevens is een zorgvuldige formulering belangrijk om enerzijds te voorkomen dat de boodschap niet duidelijk is en anderzijds te bereiken dat burgers geprikkeld en gemotiveerd worden om in actie te komen.

Een derde voorwaarde betreft de interne organisatie. De politieorganisatie en vooral telefonisch personeel moeten voordat een sms-bom wordt verstuurd, voorbereid zijn op vragen van burgers en weten waar zij hen heen kunnen sturen. Er dient rekening mee gehouden te worden dat burgers die het sms-bericht ontvangen niet in de regio woonachtig hoeven te zijn. Dit betekent dat ook

andere regiokorpsen dan het korps dat de sms-bom verstuurt te maken kunnen krijgen met burgers die inlichtingen willen over het bericht. Dit was ook het geval bij een sms-bom die de politie Haaglanden in 2006 verstuurde. Alle mensen die op een bepaald moment op of in de buurt van het treintraject Enschede-Den Haag waren geweest, ontvingen het bericht. Diverse korpsen kregen telefoontjes van burgers, terwijl zij niet op de hoogte waren van het verstuurde bericht.[52]

Hoewel een goede interne communicatie uiteraard ook bij de andere vormen van burgerparticipatie belangrijk is, geldt dit extra voor de sms-bom. Deze vorm maakt inbreuk op de privacy van burgers en om toch de gewenste reactie te krijgen, is het belangrijk hen goed te kunnen inlichten. Een van de respondenten geeft aan dat de politie de volgende keer op de website een duidelijke uitleg zal geven over hoe zij aan de gegevens van burgers is gekomen. Hoewel sms-bommen vaak worden ingezet wanneer een opsporingsonderzoek dreigt vast te lopen, geeft een van de respondenten aan dat hij vermoedelijk bij een volgende keer eerder het instrument zal inzetten. Naast het feit dat veel herinneringen weggezakt zijn, is de irritatie bij burgers over de privacyinbreuk vermoedelijk groter naarmate het incident langer geleden is.

Tot slot wijst een respondent op het feit dat de voorbereidingen veel tijd in beslag nemen (offertes opvragen, contract opstellen, telefoonnummers verzamelen). Daarnaast zijn er met de sms-bom kosten gemoeid die aanzienlijk kunnen zijn, omdat de politie afhankelijk is van derden.

4.4 Oproepen voor (beeld)materiaal van delicten

In de voorgaande twee paragrafen zijn diverse vormen van burgerparticipatie beschreven waarbij getuigen van een misdrijf worden opgeroepen mee te werken. In §4.2 ging het om getuigenoproepen in heterdaadsituaties en in §4.3 juist om situaties waarbij geen sprake meer is van heterdaad. In deze paragraaf gaan we in op een methode waarbij de politie burgers oproept om beeldmateriaal van delicten aan te leveren.

52 *de Volkskrant,* 12 september 2006.

4.4.1 Mms- en uploadservice politie

Enkele politiekorpsen bieden de mogelijkheid om beeldmateriaal via de mobiele telefoon via multimedia messaging service (mms) of via internet naar de politie te sturen. In deze subparagraaf gaan we op beide vormen in. Het overzicht hierna geeft de basiskenmerken van beide vormen weer.

Basiskenmerken	
Medium	• mms-service: mobiele telefonie • uploadservice: internet
Doel	• mms-service & uploadservice: verzamelen van (ondersteunend) bewijs voor opsporingsonderzoeken
Doelgroep	• mms-service: burgers met camera en mms-mogelijkheid op mobiele telefoon • uploadservice: burgers met camera (op mobiele telefoon)
Bereik	• mms-service & uploadservice: wordt bepaald door de keuze van de politieregio en varieert daarom per regio

Oorsprong en ontwikkeling

De meerderheid van de mobiele telefoons is tegenwoordig uitgerust met camera's waarmee foto's en filmpjes gemaakt kunnen worden. De meeste burgers hebben hun mobiele telefoon meestal bij zich en daarmee neemt de kans toe dat iemand opnamen van een incident maakt. Rotterdam-Rijnmond en Limburg-Zuid bieden daarom een service aan om beeldmateriaal te mms'en of te uploaden en te versturen. In beide regio's is nog niet veelvuldig gebruikgemaakt van de services. Rotterdam is in november 2008 gestart met een pilot, gericht op burgers die aangifte of melding doen van een strafbaar feit. De regio Limburg-Zuid biedt deze services sinds eind 2007 aan via de eigen website, maar er is nog niet veel ruchtbaarheid aan de dienst gegeven.[53]

Werking en uitvoering

Mms is een techniek waarbij foto's of video's verstuurd kunnen worden met de mobiele telefoon. Tijdens de inventarisatie zijn we twee van dergelijke vormen tegengekomen. Het Rotterdamse initiatief richt zich op burgers die melding of aangifte doen. Indien zij in het bezit zijn van beeldmateriaal van het strafbare

53 Het betreft hier Politie Internet Televisie (pit.tv) van Limburg-Zuid.

feit, kunnen zij dit via mms of e-mail naar de politie versturen. In Limburg-Zuid toont de politie op haar site een (gratis) nummer waar iedere burger filmpjes en foto's naartoe kan sturen. Daarnaast biedt Limburg-Zuid op de site ook de mogelijkheid om materiaal te uploaden. Met deze laatste vorm wordt de doelgroep vergroot, omdat op deze manier ook met een digitale camera gemaakt materiaal ingestuurd kan worden.

De insteek van deze twee regio's is verschillend. Limburg-Zuid heeft de services opengezet voor alle burgers. Rotterdam-Rijnmond beperkt zich juist tot een specifieke doelgroep, namelijk aangevers en melders. Deze insteek heeft gevolgen voor de uitvoering. Limburg-Zuid moet een selectie aan de poort maken en het materiaal op bruikbaarheid en strafbaarheid beoordelen. De kans dat burgers materiaal insturen dat niet relevant is, is aanwezig. Indien op het beeldmateriaal strafbaar gedrag wordt vertoond, wordt er gekeken of er een aangifte is gedaan waar het filmpje bij past. Zo niet, dan gaat het door naar de recherche, die het materiaal ook beoordeelt op eventuele bruikbaarheid voor een opsporingsfilmpje voor de site (zie daarvoor §4.3.3). Rotterdam-Rijnmond heeft er juist bewust voor gekozen een beperkte doelgroep te benaderen om ruis en technische overbelasting van het mms-kanaal te voorkomen. Met ruis doelt men enerzijds op de mogelijkheid dat burgers filmpjes insturen van niet-strafbare gebeurtenissen en anderzijds op de mogelijkheid dat filmpjes digitaal bewerkt kunnen zijn. De kans bestaat dat burgers gemonteerde of geconstrueerde filmpjes en foto's opsturen. In Rotterdam is het daarom ook niet mogelijk om anoniem foto's op te sturen.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• gedurende hele onderzoek
Besluitvorming	• voor openstellen services wordt geen specifieke bevoegdheid aangewend en is officiële toestemming niet nodig; pas wanneer ambtshalve wordt besloten om naar aanleiding van ingestuurd beeldmateriaal opsporingsonderzoek te starten, moet de OvJ worden geraadpleegd
Fasen in uitvoering	• ontwikkelen en openstellen mms- of uploadservice • bekendheid aan geven • beoordelen beeldmateriaal • indien nodig adequate actie ondernemen
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• altijd in combinatie en ter ondersteuning van andere opsporingsactiviteiten

Interactie tussen burger en politie

De twee initiatieven verschillen in de wijze waarop burgers benaderd worden. In Rotterdam-Rijnmond wordt tijdens de aangifte of melding geïnformeerd of de burger beeld- of videomateriaal van het incident heeft. Burgers kunnen dit materiaal via mms of e-mail naar de politie versturen. In Limburg-Zuid wordt de burger niet benaderd, maar is de service toegankelijk voor iedere bezoeker van de site.

Terugkoppeling vindt standaard plaats nadat een burger een foto of videomateriaal naar de politie heeft verstuurd. Per sms of per e-mail wordt hij bedankt voor het insturen van het materiaal. Burgers worden niet standaard geïnformeerd over de resultaten in een opsporingsonderzoek waarvoor zij beeldmateriaal hebben aangeleverd.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

Omdat er nog nauwelijks met mms wordt gewerkt, is de meerwaarde ervan nog niet bewezen. Dit geldt vooral voor de politie Rotterdam-Rijnmond, waar het project pas enkele maanden loopt. In Limburg-Zuid zijn in anderhalf jaar tijd ongeveer 25 filmpjes ingestuurd, vooral via de uploadservice. De respondent benadrukt echter wel dat het in de meeste gevallen geen zinvolle filmpjes betrof en dat geen ervan ten behoeve van de opsporing is gebruikt.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• meerwaarde is niet bekend, omdat de services nog niet vaak zijn gebruikt
Neveneffecten	• onbekend

Investeringen

De belangrijkste kostenpost voor de services is de ontwikkeling van de techniek. De software moet ontwikkeld worden en er moet technische capaciteit aanwezig zijn of ingekocht worden om het materiaal te ontvangen en op te slaan. Het systeem moet uiteraard veilig en stabiel zijn, vooral als het groots naar het publiek wordt gecommuniceerd.

Naast de ontwikkelkosten is er personele capaciteit nodig om het materiaal te verwerken. Het materiaal moet beoordeeld worden op strafbaarheid. Daarnaast moet de authenticiteit van een foto of film worden vastgesteld. Deze taken zullen vooral bij de (digitale) recherche neergelegd worden. Hoeveel uren deze

taken in beslag nemen, is afhankelijk van de omvang van het materiaal dat binnenkomt; voor beide korpsen lijkt dit te overzien.

Tot slot is er een aandachtspunt ten aanzien van de mms-service. In sommige gevallen moet de burger voor het versturen van een foto zelf geld betalen. Dit kan door het korps in overleg met providers worden afgekocht. In dat geval komt er nog een extra kostenpost bij.

Investeringen	
Personeel	• beoordelen van beeldmateriaal op echtheid en strafbaarheid
Financieel	• softwareontwikkeling en serverkosten • afkopen kosten voor het versturen van mms-berichten

Randvoorwaarden en leerervaringen

Daar er met beide services nog weinig ervaring is opgedaan, zijn er weinig leerpunten te benoemen. In Limburg-Zuid heeft men ervaren dat de meeste filmpjes en foto's die zijn ingestuurd niet over strafbare feiten gingen, maar bedoeld waren om de politie op de hak te nemen. Door de service voor iedere burger open te stellen, is er geen regie over de inhoud van het materiaal dat burgers versturen en neemt de kans op dergelijk foto- en filmmateriaal toe.

Bij beide korpsen is tot nu toe slechts een beperkt aantal foto's en filmpjes ingestuurd. In Rotterdam-Rijnmond komt dit doordat het project nog maar net gestart is. Daarnaast is de service voor een beperkte groep burgers opengesteld en moeten burgers betalen voor het versturen van een mms-bericht. De respondent uit Limburg-Zuid geeft als mogelijke reden voor het weinige relevante beeldmateriaal dat zij tot nu toe heeft ontvangen, dat de service niet uitgebreid naar het publiek gecommuniceerd is.

4.5 Inzet van burgers bij opsporingsactiviteiten

In deze laatste paragraaf wordt ingegaan op de inzet van burgers bij concrete opsporingsactiviteiten, zoals het meedenken bij lopende onderzoeken, het aandragen van suggesties en het verlenen van medewerking aan bijzondere opsporingsmethoden. Burgers worden met andere woorden ingezet voor het uitvoeren van politiewerk binnen de opsporing. We belichten hier de volgende twee vormen: opsporingsonderzoeken online en pseudokoop.

4.5.1 Opsporingsonderzoeken online

In deze subparagraaf gaan we in op twee vormen van burgerparticipatie die ogenschijnlijk op elkaar lijken. In beide gevallen gaat het om een website waarop opsporingsonderzoeken gepresenteerd worden. De eerste vorm betreft de site politieonderzoeken.nl, waarop de politie uitgebreide informatie zet over een aantal complexe opsporingsonderzoeken en burgers vraagt actief mee te denken in deze zaken. De tweede site is van de politie Rotterdam-Rijnmond. Deze site behandelt *cold cases* en richt zich expliciet op getuigen.[54] Het grote verschil tussen beide vormen is de mate waarin burgers betrokken worden bij het opsporingsonderzoek. De tweede vorm is eigenlijk een innovatieve manier van getuigenoproep buiten heterdaad, maar vanwege de overeenkomsten in de verschijningsvormen, bespreken we beide vormen in deze subparagraaf. De volgende basiskenmerken kunnen worden onderscheiden.

Basiskenmerken	
Medium	• internet
Doel	• politieonderzoeken.nl: vergaren van nieuwe aanknopingspunten in vastgelopen oude zaken of extra informatie in nieuwe zaken die leiden tot nieuwe inzichten • cold-casewebsite: vinden van cruciale getuigen
Doelgroep	• politieonderzoeken.nl: een zo groot mogelijk publiek • cold-casewebsite: getuigen
Bereik	• wereldwijd

Oorsprong en ontwikkeling

Beide sites zijn ontwikkeld in 2006. Aan de site politieonderzoeken.nl lagen meerdere ontwikkelingen ten grondslag. Allereerst de theorie over de *wisdom of crowds* (Surowiecki, 2004), die gaat over het principe dat een grote groep mensen ongeacht hun achtergrond bij veel beslissingen een betere keuze maakt dan experts.[55] Een van de respondenten vertaalt dit als volgt naar de politiepraktijk:

> 'Je moet helemaal niet willen dat twintig rechercheurs iets kunnen oplossen, terwijl er 20 miljoen mensen deskundiger zijn. Je moet de grenzen van

54 Het internetadres van de website is www.politie-rijnmond.nl/ColdCases3/intro.htm.

55 De theorie gaat alleen op als aan een aantal voorwaarden is voldaan. In §2.2.2 is hierop ingegaan.

je eigen expertise erkennen en het vraagstuk delen met mensen die wel die kennis hebben.'

Met de nieuwe webversie web 2.0 waren de mogelijkheden voor de politie om op interactieve wijze te communiceren met een groot publiek sterk toegenomen. Dit bood de kans om het principe van wisdom of crowds in de praktijk te brengen. De aanleiding voor de ontwikkeling van de cold-case-website was een Amerikaans onderzoek waaruit bleek dat in de helft van de onopgeloste moorden en doodslagen naast de dader ook iemand anders op de hoogte was van zijn identiteit. Deze informatie heeft het cold-caseteam in Rotterdam doen besluiten om naar buiten te gaan met cold cases en deze persoon 'op te zoeken'.

De site politieonderzoeken.nl is door de politie Utrecht ontwikkeld en inmiddels overgedragen aan het KLPD.

Werking en uitvoering

Op de site politieonderzoeken.nl wordt uitgebreide informatie geplaatst over onopgeloste opsporingsonderzoeken naar ernstige misdrijven. Aanvankelijk betrof het alleen oude cold cases, maar ondertussen is ook een lopende *hot case* op de site geplaatst. De site nodigt burgers uit om mee te denken in een zaak. Op de site wordt uitgebreide informatie gegeven en worden gerichte vragen aan het publiek gesteld. Burgers kunnen via de site reageren. In principe komen alle reacties (nadat ze gefilterd zijn) op internet, zodat er een discussie kan ontstaan en men in reactie op elkaar tot nieuwe inzichten kan komen. De reacties komen zo snel mogelijk op de site, maar worden eerst beoordeeld. Bij deze beoordeling zijn er drie mogelijke uitkomsten: een reactie wordt doorgezet naar de site, een reactie met precaire informatie wordt vastgehouden en eerst intern onderzocht of de reactie wordt niet geplaatst. Het bewaken van het onderzoek en de bescherming van privacy van burgers zijn hierbij de belangrijkste criteria. Er mogen bijvoorbeeld geen naar personen herleidbare gegevens in de reacties staan.

De cold-casewebsite verschilt onder meer met politieonderzoeken.nl in de uitgebreidheid van de informatie die wordt gegeven. Op de cold-casewebsite wordt summier uitleg gegeven over de zaak en worden enkele heel gerichte vragen gesteld. Het uitgangspunt van het cold-caseteam in Rotterdam is dat men zoekt naar die ene (of enkele) getuige die de identiteit van de dader kent en die persoon heeft geen uitgebreide informatie nodig. Op de site worden

alleen zaken gepubliceerd die uitgerechercheerd zijn. De site heeft geen forum waarop de reacties van burgers geplaatst worden.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• voornamelijk bij vastgelopen onderzoeken, maar kan op elk moment
Besluitvorming	• OvJ moet toestemming geven
Fasen in uitvoering	• beslissen welke informatie op site plaatsen • toestemming OvJ • informatie over opsporingsonderzoek met een aantal gerichte vragen op de site zetten • reacties beoordelen en adequaat reageren • deze stap geldt alleen voor politieonderzoeken.nl: informatie terugkoppelen en nieuwe informatie op de site plaatsen
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• een extra recherchemogelijkheid

Interactie tussen burger en politie

Op politieonderzoeken.nl is het mogelijk om via RSS-feeds op de hoogte te worden gehouden van nieuws op de site. Daarnaast worden andere kanalen ingezet om bekendheid te geven aan de site. Bijvoorbeeld via een banner met een link naar de site, die bezoekers op een eigen site kunnen plaatsen. Ook dragen de media hun steentje bij. De politie Utrecht heeft bij de lancering van de site via de landelijke media veel aandacht gekregen, wat een hausse aan bezoekers heeft gegenereerd. In IJsselland heeft de politie via de lokale media en met een sms-bom burgers uitgenodigd naar de site te gaan. Het ging in dit geval om een zaak die lokaal tot veel verontwaardiging had geleid, waardoor veel burgers gemotiveerd waren om de site te bezoeken.

De cold-casewebsite is onderdeel van de site van de politie Rotterdam-Rijnmond. Via een knop in het hoofdmenu van de regionale site komt men op de site van het cold-caseteam. De politie zoekt de media niet actief op om de site te promoten. Bij de lancering heeft men wel de nodige media-aandacht gehad. Verder verschijnt soms een opsporingsonderzoek dat op de site staat in de media en dan zorgt men wel dat de site genoemd wordt.

Bij politieonderzoeken.nl is de belangrijkste reactiemogelijkheid het forum op de site. Daarnaast kunnen burgers ook telefonisch reageren. Er is een speciaal nummer – de opsporingstiplijn – geopend en het telefoonnummer van Meld Misdaad Anoniem wordt genoemd. Bij een reactie via de site moet men wel contactinformatie invullen, zodat de politie contact kan opnemen. Nadat burgers eenmaal een reactie hebben achtergelaten, moeten zij betrokken wor-

den gehouden bij de site, om de discussie op gang te houden. Het terugkoppelen van informatie naar burgers is een belangrijk onderdeel van deze vorm van burgerparticipatie. Daarom is het belangrijk dat er regelmatig nieuwe informatie aan de site wordt toegevoegd. Indien dit niet regelmatig gebeurt en als niet wordt getoond dat de politie iets doet met de inbreng van de burgers, dan verslapt de aandacht snel en krijgen burgers de indruk dat de politie hun inbreng niet serieus neemt. Er zijn twee mogelijkheden op de site voor terugkoppeling: onder de knop 'nieuws' wanneer er nieuwe informatie wordt gegeven of via een reactie in de discussie. Het vraagt echter veel discipline om de site goed bij te houden. Hoe deze terugkoppeling wordt uitgevoerd, verschilt per regio.

Op de cold-casewebsite kan men een reactieformulier invullen. Ook kan men naar aanleiding van de informatie op de site telefonisch reageren via het algemene politienummer of via Meld Misdaad Anoniem. De respondent geeft aan dat veel burgers het reactieformulier ook als een anonieme meldmogelijkheid zien. Ze vullen dan geen of valse contactgegevens in. Burgers die het reactieformulier invullen, krijgen altijd een bedankmail, tenzij het een 'anoniem' ingevuld formulier betreft. Alleen bij interessante tips neemt de politie nader contact op.

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

De opbrengsten van de site politieonderzoeken.nl zijn wisselend. In sommige gevallen heeft het plaatsen van de zaak op internet bijgedragen aan de opheldering ervan, zoals bij de zaak van Jan Popke Karsten. In deze moordzaak heeft publicatie van de zaak indirect geleid tot het aanhouden van de daders. Met 'indirect' wordt in dit geval bedoeld dat niet de discussie op de site tot de oplossing heeft geleid (volgens de theorie van wisdom of crowds), maar dat de informatie over de zaak door een getuige is herkend. Deze getuige heeft vervolgens contact opgenomen met de politie en zijn tip heeft geleid tot aanhouding van de daders. De meeste zaken die op de site staan, zijn echter nog niet opgelost. Het gaat vaak om opsporingsonderzoeken die (bijna) vastgelopen zijn. Een voorbeeld daarvan is de eerste zaak die op de site is geplaatst. Dit betrof de moord op de Utrechtse Sjaak Gerwig. Deze zaak uit 1994 was vastgelopen en afgesloten vanwege gebrek aan bewijs. In 2007, nadat er een review van deze cold case was gemaakt, is de zaak op politieonderzoeken.nl geplaatst. Er zijn ontzettend veel reacties binnengekomen, maar het overgrote deel was niet bruikbaar voor het onderzoek. De meeste reacties waren van het kaliber 'succes'

of 'oppakken die hufters'. Een aantal tips is wel in onderzoek genomen, maar tot nu toe is de zaak niet opgehelderd. Uit de verschillende interviews komt het beeld naar voren dat publicatie op de site wel nieuwe aanknopingspunten oplevert, maar slechts in enkele gevallen tot opheldering leidt.

In het najaar van 2008 is er ook een hot case op de site gezet. Tot dan toe waren enkele oude zaken op de site gezet, omdat daarbij het afbreukrisico minder groot is. De achterliggende gedachte om burgers ook in 'hete' zaken te laten meedenken, is dat het jammer is om te wachten tot de zaak is uitgerechercheerd. Er gaat dan mogelijk informatie verloren en volgens de theorie van de wisdom of crowds is de kans dat de zaak opgelost wordt groter als men die voorlegt aan een grote groep burgers. De hot case was afkomstig van de politie IJsselland. Binnen drie dagen na de start van het opsporingsonderzoek werd de zaak op politieonderzoeken.nl geplaatst. Achteraf bleek de zaak niet zo geschikt voor het medium, omdat hij minder tot grote publieke verontwaardiging had geleid. Dat was waarschijnlijk ook de reden dat er niet veel reacties kwamen. Deze zaak is wel opgelost, maar niet dankzij de recties op de site.

Ook in de zaken die op de cold-casewebsite zijn geplaatst, zijn tot nu toe weinig concrete resultaten geboekt. Er komen weinig reacties binnen en slechts een enkele keer betreft het een interessante tip. Er is wel een aanhouding verricht in een van de zaken op de site, maar dat was niet door toedoen van de site.

Bij beide sites is het plaatsen van een zaak op internet bedoeld om bruikbare tips te ontvangen. Het is bijna onvermijdelijk dat er ook niet-bruikbare tips binnenkomen. Dat het kaf van het koren gescheiden moet worden, is daarom een gegeven. Internet is echter een medium waarbij een kettingreactie kan ontstaan, waarover de beheerder geen regie heeft. Dit heeft de politie Utrecht ervaren bij de zaak van Sjaak Gerwig. In korte tijd is er een enorme hoeveelheid reacties binnengekomen, en 'dat is niet altijd even efficiënt geweest'. Een deel van de personele capaciteit van het rechercheteam moest namelijk ingezet worden om de reacties te filteren en de discussie op de site up-to-date te houden. Hierdoor is het opsporingsonderzoek in de eerste periode gedeeltelijk door de reacties geleid.

De politie Rotterdam-Rijnmond heeft deze ervaring niet. Op de cold-casewebsite komen vijf tot vijftien reacties per zaak per jaar binnen. De site leeft minder onder de bevolking dan politieonderzoeken.nl. De respondent kan dan ook geen neveneffecten noemen. Wel geeft hij aan dat het cold-caseteam zich vooraf bewust was van de mogelijke invloed die de site op de veiligheidsgevoelens van burgers kon hebben. Daarom heeft men ervoor gekozen niet alle cold

cases uit de regio op de site te plaatsen en de zaken klinisch en zonder veel details te beschrijven. Ook zou het plaatsen van alle cold cases een negatief effect kunnen hebben op de beeldvorming van burgers over de politie, omdat burgers wellicht gaan denken dat de politie helemaal geen zaken oplost.

Opbrengsten	
Resultaten voor opsporing	• nieuwe tips en aanknopingspunten in opsporingsonderzoeken
Neveneffecten	• relatie tussen burger en politie wordt verstevigd • angst van politie voor afbreukrisico • bij veel response bepalen de reacties de loop van het opsporingsonderzoek

Investeringen

Het inzetten van de site politieonderzoeken.nl heeft de nodige personele consequenties. Om optimaal gebruik te maken van het mechanisme van de site, is het allereerst belangrijk dat de juiste informatie wordt gegeven. Met juiste informatie wordt bedoeld dat zorgvuldig afgewogen moet worden welke informatie wel en welke niet wordt geplaatst, en wat nog even achtergehouden wordt om op een later moment te publiceren. Daarnaast moeten reacties zo snel mogelijk op de site verschijnen en moet de politie regelmatig nieuwe informatie geven om de dialoog te blijven voeden. Deze taken vragen om een investering in personele capaciteit. Een van de respondenten pleit ervoor om iemand vrij te maken om reacties te beoordelen en de site bij te houden. Deze investering geldt niet voor de cold-casewebsite. Wellicht door de low-profilebenadering van de politie is het aantal reacties gering. De kosten van deze site zitten in de ontwikkeling; het bijhouden kost de politie geen mankracht.

Ook bij politieonderzoeken.nl is de ontwikkeling van de site de voornaamste kostenpost. Deze kosten zijn inmiddels gemaakt en iedere regio kan daar nu gebruik van maken.

Investeringen	
Personeel	• personele kosten bij politieonderzoeken.nl • zorgvuldig afwegen welke informatie wordt vrijgegeven en formuleren van de tekst • beoordelen reacties en zo spoedig mogelijk op site plaatsen • regelmatig informatie terugkoppelen naar burgers
Financieel	• ontwikkelingskosten

Randvoorwaarden en leerervaringen

Niet elke zaak is geschikt voor plaatsing op een van de sites. Allereerst geldt dat per zaak moet worden bekeken of internet het geëigende medium is om de beoogde doelgroep te bereiken. Het type zaak en de groep burgers die men wil bereiken, zijn daarbij van belang. Wat betreft het type zaak hanteert de politie Rotterdam-Rijnmond als criterium dat het om een cold case moet gaan. De zaken die tot nu toe op de cold-casewebsite zijn gezet, zijn allemaal zaken waar zowel tactisch, strategisch als anderszins (bijvoorbeeld CIE-matig) niets meer uit te halen is. De achterliggende gedachte is dat publicatie op internet weinig schade aan het opsporingsonderzoek kan berokkenen. Dit criterium geldt niet voor de site politieonderzoeken.nl, waar men naast cold cases ook de mogelijkheid openhoudt om hot cases te plaatsen. Hoewel de enige hot case waarvoor de site tot nu toe is gebruikt niet heel geschikt bleek, is wel duidelijk geworden dat het afbreukrisico bij actuele zaken niet groter hoeft te zijn dan bij cold cases. Bij beoordeling of de zaak geschikt is, moet ook gekeken worden naar de omvang van de informatie die prijsgegeven kan worden. Zoals ook onder 'investeringen' is genoemd, is het van groot belang voor de resultaten dat er weloverwogen wordt omgegaan met de informatie die op de site gepubliceerd wordt. Er moet voldoende informatie zijn die geschikt is om op de site te plaatsen. Niet alle informatie kan openbaar gemaakt worden; de politie moet informatie achterhouden om tips te kunnen onderzoeken op echtheid, en daderinformatie kan uiteraard ook niet worden vrijgegeven. Aan de andere kant moet er regelmatig informatie op de site worden geplaatst om de discussie op gang te houden. De site staat of valt immers met het aantal burgers dat de site regelmatig bezoekt en reacties plaatst. Het dilemma waar de politie voor staat, wordt goed verwoord door een respondent van de politie Utrecht over de zaak Sjaak Gerwig:

> 'In het begin zetten we om de paar dagen nieuws op de site, maar op een gegeven moment was er niets nieuws meer te vertellen. Door in het begin zo vaak nieuws op de site te zetten, hadden we verwachtingen geschapen. De burgers gingen na verloop van tijd vragen wanneer er weer eens wat nieuws kwam. Dan neemt de kracht van het instrument af.'

Een leerervaring van de politie Utrecht met politieonderzoeken.nl is de hausse aan reacties die kan binnenkomen op de site. Tot de politie Utrecht de site lanceerde, was er veel media-aandacht, omdat het om een nieuw fenomeen ging; de politie zette grote delen uit een opsporingsonderzoek naar een moordzaak

online. Dit leidde tot vele tienduizenden bezoekers en veel reacties op de site. Vermoedelijk heeft de 'nieuwigheid' tot zoveel reacties geleid; op de volgende opsporingsonderzoeken op de site zijn aanzienlijk minder reacties binnengekomen.

4.5.2 Burgerpseudokoop

Burgerpseudokoop is een ander type burgerparticipatie dan de eerder besproken vormen, omdat hij gericht is op een enkele burger. Dit blijkt ook uit het overzicht van de basiskenmerken in onderstaand overzicht. Tijdens dit onderzoek is één voorbeeld van burgerpseudokoop naar voren gekomen.[56] In deze subparagraaf zullen we derhalve niet ingaan op de wijze van interactie tussen de burger en de politie en de investeringen die met de uitvoering gemoeid zijn.

Basiskenmerken	
Medium	• n.v.t.
Doel	• de burger inzetten in het kader van een specifieke en bijzondere opsporingsmethode teneinde een opsporingszaak op te lossen
Doelgroep	• een specifieke burger
Bereik	• er is heel bewust ingezet op één persoon, in dit geval de aangever; verder is er bewust voor gekozen zo min mogelijk ruchtbaarheid aan het geheel te geven om geen argwaan bij de verdachte te wekken

Oorsprong en ontwikkeling

Burgerpseudokoop is een bijzondere opsporingsmethode waarbij een burger wordt ingezet om een opsporingshandeling te verrichten. Deze opsporingsmethode is geregeld in het Wetboek van Strafvordering onder bijzondere bevoegdheden tot opsporing in de paragraaf 'Bijstand aan opsporing door burgers'. De politieregio Gooi en Vechtstreek heeft in 2006 deze methode gebruikt in een opsporingszaak naar merkfraude. Deze zaak wordt hier als casus aangehaald.

56 Dit wil overigens niet zeggen dat deze methode niet vaker wordt ingezet. Pseudokoop (ook de politiële variant) wordt bijvoorbeeld vaker ingezet bij verkoopsites, zoals Marktplaats, wanneer er meldingen bij de politie binnenkomen dat er gestolen producten worden aangeboden.

Werking en uitvoering

Burgerpseudokoop is geregeld in art. 126ij van het Wetboek van Strafvordering. Het betreft de situatie waarin een burger in een strafrechtelijk onderzoek goederen afneemt van de verdachte ten behoeve van de opsporing. Burgerpseudokoop is alleen toegestaan als niet met politiële pseudokoop kan worden volstaan.[57] Voordat wordt ingegaan op de wijze waarop burgerpseudokoop in zijn werk gaat, volgt eerst een korte beschrijving van de zaak.

> Casus: importeur vreest voor de goede naam van de branche
>
> Het gaat om een zaak waarbij een importeur van een bepaald merk kleding en goederen een bedrijf ontdekt dat namaakartikelen van dit merk verkoopt. Bovendien is hem ter ore gekomen dat er nog een container met illegale artikelen in de haven staat. De importeur doet daarom aangifte van merkfraude. Er zijn vermoedens dat het om een merkfraude op grotere schaal gaat. Het opsporingsonderzoek is erop gericht dit netwerk te ontrafelen.

De burger (importeur) wil graag meewerken en een pseudokoop uitvoeren. Het OM gaat onder voorwaarden akkoord.

Bij de uitvoering van een burgerpseudokoop moet aan een aantal juridische en wettelijke voorwaarden voldaan zijn. Dit is geregeld in de art. 126ij Sv.

- De burger mag de verdachte niet uitlokken tot andere strafbare feiten dan die waarop de pseudokoop gericht is.
- Er is een contract waarin duidelijke afspraken tussen burger, politie en het OM zijn vastgelegd over het misdrijf en de persoon/personen waar de burgerpseudokoop op gericht is.
- Er is een contract waarin duidelijke afspraken tussen burger, politie en het OM zijn vastgelegd over de wijze waarop de burgerpseudokoop wordt uitgevoerd.
- In het contract worden rechten en plichten van de burgerpseudokoper en de geldigheidsduur van de overeenkomst vastgelegd.

57 Naast burgerpseudokoop bestaat ook burgerpseudodienstverlening, waarbij een burger een dienst verleent aan de verdachte. Deze bijzonder opsporingsbevoegdheid is ook geregeld in art. 126ij Sv en derhalve gelden dezelfde voorwaarden en procedure voor de uitvoering.

In het contract staat vermeld wat de burger wel en niet mag en dat hij akkoord gaat met zijn eigen risico. Bovendien staat in de wet dat bijzondere opsporingsbevoegdheden uitsluitend toegepast mogen worden voor de opsporing en strafrechtelijke afdoening van bepaalde misdrijven. De regie is in handen van de politie. Dat houdt in dat de burger de opsporingsmethode uitvoert, maar de politie de partij is die aanstuurt en controleert.

Uitvoering in het kort	
Moment in de opsporing	• elk willekeurig moment
Besluitvorming	• gezag ligt bij OvJ; pas na bevel van OvJ mag burgerpseudokoop worden toegepast
Fasen in uitvoering	• toestemming OvJ • schriftelijke overeenkomst tussen burger en politie opstellen • uitvoeren pseudokoop
Combinatie met andere opsporingsactiviteiten	• een van de opsporingsmethoden in een opsporingsonderzoek

Opbrengsten: resultaten en neveneffecten

In deze specifieke zaak heeft het inzetten van burgerparticipatie direct bijgedragen aan het ophelderen van de zaak. De verdachte is als gevolg van de pseudokoop aangehouden wegens het bezit van illegale artikelen. Het ging om een kleine hoeveelheid. Het bestaan van het vermoede netwerk heeft men niet kunnen aantonen en de container met een grote lading namaakmerkartikelen is niet gevonden.

Randvoorwaarden en leerervaringen

De randvoorwaarden voor de uitvoering zijn vastgelegd in het Wetboek van Strafvordering, zoals eerder onder 'Werking en uitvoering' is besproken. Omdat een burger tijdelijk opsporingsbevoegdheid heeft, is het essentieel dat de afspraken juridisch goed zijn afgekaart door middel van een contract. Het opstellen van een goed contract kost tijd, maar is de basis van het handelen en is daarom essentieel.

Een van de belangrijkste leerervaringen die de respondent noemt, is dat de politie de regie strak in handen moet houden. Bij de uitvoering moet te allen tijde voorkomen worden dat de verdachte argwaan krijgt. Dit betekent dat de politie de burger heel duidelijk moet aansturen. Bijvoorbeeld met betrekking tot de vragen die hij wel en niet moet stellen en de wijze waarop hij gaat reageren.

Tot slot moet de politie vooraf een afweging maken of burgerpseudokoop een geschikt middel is. Het is een zwaar middel. Daarom moet de zaak zich er qua zwaarte en inhoud voor lenen en moet de verwachte opbrengst ook opwegen tegen het relatief vergaande opsporingsmiddel.

4.6 Resumé

In dit hoofdstuk is een uitgebreide beschrijving gegeven van twaalf vernieuwende vormen van burgerparticipatie waarbij de politie burgers ten behoeve van de opsporing bij haar werk betrekt. De twaalf vormen worden op verschillende momenten in de opsporing ingezet; sommige altijd in heterdaadsituaties, andere vooral in (bijna) vastgelopen opsporingsonderzoeken. Het einddoel is echter gelijk: de burger een bijdrage laten leveren aan de opsporing.

Wat de precieze resultaten van de besproken burgerparticipatievormen zijn, is lang niet altijd duidelijk. De opbrengsten in concrete opsporingsonderzoeken blijken soms klein en soms onbekend te zijn. Structurele monitoring van de resultaten vindt slechts bij enkele vormen van burgerparticipatie plaats. Dat de concrete opsporingssuccessen vaak achterwege blijven, kan echter ook het gevolg zijn van het feit dat de politie vaak juist bij complexe zaken besluit een burgerparticipatievorm in te zetten. Een focus primair gericht op de opsporingssuccessen levert daarom een vertekend beeld op van de opbrengsten. Door burgerparticipatie is bijvoorbeeld het arsenaal van opsporingsmiddelen uitgebreid. Vaak wordt burgerparticipatie als aanvulling op 'oude' opsporingsmethoden ingezet. Ook zien we regelmatig dat meerdere vormen van burgerparticipatie gecombineerd worden. Door de combinatie van burgerparticipatievormen en opsporingsmiddelen kunnen betere resultaten worden geboekt. Een voorwaarde hierbij is echter wel dat burgerparticipatie gericht ingezet wordt. Hiermee wordt bedoeld dat ze niet als doel op zich en ongecoördineerd wordt gehanteerd, maar dat vooraf een gedegen inschatting gemaakt dient te worden in hoeverre resultaten voor de opsporing te verwachten zijn. Dit houdt onder meer in dat er rekening wordt gehouden met de doelgroep die men wil bereiken en met de randvoorwaarden die in dit hoofdstuk per burgerparticipatievorm zijn beschreven.

Naast resultaten voor de opsporing heeft burgerparticipatie ook neveneffecten, zo blijkt. Veel vormen van burgerparticipatie zijn ook gericht op het verhogen van het veiligheidsgevoel van de burgers en het verbeteren van de relatie tussen politie en burgers. In het volgende hoofdstuk wordt vanuit de optiek van de burger ingegaan op enkele van deze neveneffecten.

5

De burger centraal

Tot nu toe is burgerparticipatie voornamelijk beschouwd vanuit de optiek van de politie. In dit hoofdstuk bekijken we verschillende burgerparticipatieprojecten door de ogen van de burger. We zullen nagaan hoe hij deze projecten heeft beleefd. Daarbij zullen drie thema's worden behandeld: de overwegingen om deel te nemen, de verwachtingen vooraf en de ervaringen.

Verschillende bronnen hebben als input voor dit hoofdstuk gediend. Er kunnen twee typen bronnen worden onderscheiden, namelijk reacties van individuele burgers over hun deelname aan een burgerparticipatieproject in de vorm van interviews, en reacties op internet en een vijftal evaluatierapporten. De vijf evaluaties hebben betrekking op Burgernet (Van der Vijver e.a., 2009; Erasmus Universiteit, 2005; Intomart, 2005), sms-alert (politie Midden en West Brabant, 2007) en Mail-Alert (politie Midden en West Brabant, 2009). In vier van deze evaluatieonderzoeken is een grote groep deelnemende burgers ondervraagd, namelijk 886 Burgernetdeelnemers uit Nieuwegein (Intomart, 2005), 2127 Burgernetdeelnemers[58] uit alle Burgernetgemeenten exclusief Nieuwegein (Van der Vijver e.a., 2009),[59] 5423 sms-alertdeelnemers en 252 deelnemers aan Mail-Alert. Zij hebben een vragenlijst ingevuld. De twee Burgernetevaluaties verschillen onder meer van elkaar in de reikwijdte van de onderzoeksgroep. Het eerste onderzoek vond plaats toen Burgernet alleen nog in Nieuwegein bestond. Het tweede onderzoek is recent afgerond en betreft de hele pilot (tien gemeenten, verspreid over vijf politieregio's). Omdat de burgers uit Nieuwegein al langer met Burgernet te maken hebben, zijn zij buiten beschouwing gelaten. In dit tweede onderzoek zijn tevens de Burgernetregistraties geanalyseerd die tijdens

58 Er zijn twee metingen geweest. Aan de 0-meting hebben 3653 Burgernetdeelnemers deelgenomen en bij de 1-meting respondeerden 2127 Burgernetdeelnemers.

59 In het onderzoek uit 2009 is de gemeente Nieuwegein buiten beschouwing gelaten, omdat het de bedoeling was vast te stellen welke veranderingen de pilot Burgernet teweegbracht. In Nieuwegein bestond Burgernet al voor de pilot. Het onderzoek is verricht door Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie. De enquête onder de burgers is in nauwe samenwerking met Intomart uitgevoerd. Deze partij heeft de eerdere evaluatie in 2005 uitgevoerd.

de pilot zijn bijgehouden. Tot slot is er nog een derde Burgernetevaluatie. Dit betreft een kwalitatief onderzoek waarbij 25 Burgernetdeelnemers geïnterviewd zijn.

De vormen van burgerparticipatie die in dit hoofdstuk worden besproken zijn, naast de bovengenoemde drie vormen, de site politieonderzoeken.nl, het YouTubekanaal van Hollands Midden en twee vormen die niet in hoofdstuk 4 zijn besproken. Deze laatste twee projecten hadden betrekking op preventie en vallen daarom buiten de werkdefinitie. Echter, vanuit de optiek van de burger lijkt er nauwelijks verschil te zijn of zij in een concreet opsporingsonderzoek participeren of meehelpen bij het voorkomen van delicten. Daarom zijn enkele reacties van burgers over preventieve burgerparticipatieprojecten in dit hoofdstuk opgenomen, mits deze reacties het beeld ondersteunen dat voortkomt uit de projecten die wel in het kader van de opsporing zijn ingezet. Het gaat hier om de projecten Hondenbezitters en Nachtwacht. Hondenbezitters is een project waarbij de politie alle hondenbezitters in een bepaalde wijk waar in die periode veel woninginbraken werden gepleegd, heeft benaderd om extra alert te zijn. Het project Nachtwacht is een initiatief gericht op burgers die wonen in een wijk waar veel uitgaansoverlast is. Deze burgers surveilleren tijdens uitgaansavonden in hun wijk.

Achtereenvolgens wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de redenen van burgers om deel te nemen aan burgerparticipatieprojecten, hun verwachtingen voorafgaand aan de deelname en de ervaringen naderhand. Tot slot worden enkele aandachtspunten genoemd die burgers hebben aangedragen.

5.1 Deelname aan burgerparticipatieprojecten

In deze paragraaf gaan we in op de bereidheid en overwegingen van burgers om deel te nemen aan projecten die door de politie worden geïnitieerd en gericht zijn op het verminderen van criminaliteit.

5.1.1 Bereidheid

De bereidheid om deel te nemen aan burgerparticipatieprojecten lijkt groot. Bij Burgernet in de regio Utrecht ligt de participatiegraad in de gemeenten waar Burgernet draait, op ongeveer 5%. Voor vrijwillige participatie is dit hoog. Ook sms-alert, dat in alle districten in de regio Midden en West Brabant voorkomt,

wordt breed gedragen; van de 1,2 miljoen inwoners hebben zo'n 93.000 inwoners zich voor de dienst aangemeld.[60] Dit betekent een participatiegraad van bijna 8%. Bij andere burgerparticipatievormen hoeven burgers zich niet speciaal aan te melden, maar kunnen zij reacties achterlaten. Dit geldt bijvoorbeeld voor YouTube en politieonderzoeken.nl, waarover in dit hoofdstuk ook enkele reacties zijn opgenomen. Uit het grote aantal reacties dat op deze sites is achtergelaten – vooral bij de eerste keer dat het medium is ingezet – kan worden geconcludeerd dat de bereidheid om deel te nemen groot is. Hoewel op beide sites de meeste reacties geen inhoudelijke bijdrage leveren aan het ophelderen van de zaak, geven de reacties wel een beeld van hoe burgers tegen de burgerparticipatievorm aankijken. Het initiatief wordt door de meeste reagerende burgers toegejuicht, zoals in de volgende reactie op de site politieonderzoeken.nl.[61]

Onderzoek Sjaak Gerwig – reactie geplaatst op 4 december 2006
'Prima zo'n site als deze. Hopelijk heeft het dan ook een positief effect en wordt alsnog de dader(s) gevonden!! Vreselijk als je in de schoenen van de familie staat. Je hebt zoveel vragen waar je al die jaren nog steeds geen antwoord op hebt gekregen. Ik wens de familie dan ook heel veel sterkte en de politie ontzettend veel succes en heel veel reacties die jullie hopelijk helpen om deze afschuwelijke moord eindelijk op te lossen!!'

De bereidheid bij Burgernetdeelnemers blijkt stand te houden. Uit de evaluatie van de pilot Burgernet blijkt na een half jaar de bereidheid om lid te blijven nog steeds hoog; 78% blijft zeker deelnemer en 17% waarschijnlijk (Van der Vijver e.a., 2009).

5.1.2 *Overwegingen*

Een belangrijke overweging van burgers om deel te nemen, is het gevoel zelf verantwoordelijk te zijn voor de eigen veiligheid. Vooral als het project de vei-

60 Bron: politieambtenaar Midden en West Brabant.

61 Alle reacties van de site politieonderzoeken.nl die in dit hoofdstuk worden weergegeven, zijn geplaatst bij het onderzoek naar de moord op Sjaak Gerwig. Alleen reacties die een oordeel geven over het initiatief, zijn opgenomen.

ligheid in de eigen omgeving betreft, neemt het verantwoordelijkheidsgevoel en daarmee de bereidheid toe om deel te nemen aan deze projecten. Deze bevindingen blijken zowel uit de evaluaties van Burgernet uit 2005 en 2009 als uit de evaluatie van Mail-Alert. Uit eerstgenoemde evaluatie komt naar voren dat de burger zichzelf in bijna even sterke mate verantwoordelijk acht voor de veiligheid als politie en gemeente (Intomart, 2005). Of zoals een betrokken burger vertelt: 'Ik wil zo een steentje bijdragen en de politie helpen om mijn eigen wijk veiliger maken.' Ook de resultaten van de evaluatie van Mail-Alert ondersteunen dit: burgers werken mee aan het project omdat zij de wijk (91%) of werkomgeving (77%) veiliger willen maken (politie Midden en West Brabant, 2009). Uit de evaluatie van Burgernet uit 2009 blijkt dat ruim de helft van de Burgernetdeelnemers zich verantwoordelijk voelt voor de leefbaarheid en veiligheid in de eigen wijk. Saillant detail is dat de burgers uit de controlegroep zich aanzienlijk minder verantwoordelijk voelen; slechts 34% geeft een bevestigend antwoord (Van der Vijver e.a., 2009).

Behalve dat burgers de politie willen helpen vanuit een gevoel van verantwoordelijkheid, speelt bij sommigen ook het besef dat de politie niet overal tegelijkertijd kan zijn een rol bij deelname aan een burgerparticipatieproject. 'Het is onmogelijk dat de politie overal aanwezig is. We kunnen helpen door de politie extra oren en ogen te geven', aldus een Burgernetdeelnemer.

Naast algemenere belangen spelen ook persoonlijke belangen mee bij de overweging om zich voor een burgerparticipatieproject in te zetten. Sommige burgers willen graag op de hoogte zijn van hetgeen zich in de wijk afspeelt. Een project als Burgernet of sms-alert is daarvoor zeer geschikt. Ook hebben sommige burgers zelf hinder of schade ondervonden van het probleem waar het project zich op richt en zijn daardoor (extra) gemotiveerd. Dit laatste is bijvoorbeeld bij het project Nachtwacht een belangrijke overweging geweest om deel te nemen.[62]

62 Dit is volgens een respondent van de politie ook de randvoorwaarde voor succesvolle inzet van projecten waarbij een groep actieve, betrokken burgers post, patrouilleert of surveilleert in de wijk. 'Je kunt burgers goed inzetten bij een specifiek probleem waar ze zelf veel last van hebben en voor een afgebakende periode. Wanneer de opdracht te algemeen is, is het project vaak weinig succesvol', aldus de respondent.

5.2 *Verwachtingen*

De verwachte resultaten van burgers die zich hebben aangemeld voor een project zijn gerelateerd aan de in de vorige paragraaf besproken overwegingen om deel te nemen. Achtereenvolgens bespreken we verwachtingen van burgers over de mate van betrokkenheid, de eigen rol in de wijk en de veiligheidssituatie.

Burgers willen graag betrokken worden bij hetgeen zich afspeelt in de eigen omgeving. Door deelname aan sms-alert verwacht 86% van de respondenten beter te zullen weten wat er in de omgeving speelt, zo blijkt uit de evaluatie van sms-alert. Daarnaast denkt 55% van de respondenten meer inzicht te krijgen in hetgeen de politie doet (politie Midden en West Brabant, 2007).

Soortgelijke verwachtingen komen naar voren in het evaluatierapport over Mail-Alert; aangemelde burgers verwachten meer betrokken te raken bij de politie (63%) en beter op de hoogte te zijn van wat zich in de wijk en/of werkomgeving afspeelt (80%) (politie Midden en West Brabant, 2009).

Een andere belangrijke verwachting van burgers is dat zij door deelname zelf een bijdrage kunnen leveren aan het vergroten van de veiligheid, met name in de wijk. Van de sms-alertdeelnemers verwacht 78% meer grip te zullen krijgen op de veiligheid in de eigen buurt (politie Midden en West Brabant, 2007). Tijdens een interview illustreert een nachtwacht dit: 'Je hoopt er natuurlijk eens een paar op heterdaad te betrappen.' Ook bij Burgernet hebben deelnemers deze hoop. 'Niemand zit te wachten op criminaliteit en als je aan de bestrijding ervan een steentje aan kunt bijdragen, doe je dat graag', aldus een Burgernetdeelnemer.

Tot slot hebben burgers verwachtingen over de effecten van het project op de veiligheidssituatie en de mate van criminaliteit. Bij sms-alert gaat 87% van de deelnemers ervan uit de politie te kunnen helpen bij het oppakken van criminelen en 92% denkt op deze wijze een actieve bijdrage te kunnen leveren aan de veiligheid in de eigen buurt. Tot slot gaat 82% ervan uit dat sms-alert de buurt veiliger zal maken en vermoedt 90% dat er meer criminaliteit opgelost zal worden. (politie Midden en West Brabant, 2007). De meeste deelnemers (89%) aan Mail-Alert geven in de evaluatie aan dat zij verwachten een actieve bijdrage te kunnen leveren aan de veiligheid in de wijk. Tevens verwacht men dat er zowel privé (89%) als op het werk (59%) meer criminaliteit wordt opgelost. Alleen de evaluatie van de pilot Burgernet geeft een ander beeld: 40% van de Burgernetdeelnemers verwacht vooraf dat Burgernet de omgeving veiliger maakt en 44% verwacht dat er meer criminelen aangehouden zullen worden. Dezelfde vragen zijn na een half jaar nogmaals aan de deelnemers gesteld en op

dat moment denkt nog maar 18% dat Burgernet zijn omgeving veiliger maakt, maar is 48% van mening dat er meer criminelen zijn aangehouden (Van der Vijver e.a., 2009).

Eén nachtwacht had concrete verwachtingen van het project: het vandalisme in de buurt zou verminderen. Tot slot komt uit het kwalitatieve onderzoek van de Erasmus Universiteit (2005) onder Burgernetdeelnemers naar voren dat veel respondenten verwachten dat er een preventieve werking uitgaat van Burgernet.

5.3 Ervaringen

Burgers lijken over het algemeen bereid te zijn mee te werken aan burgerparticipatieprojecten. Een aspect dat aan deze bereidheid ten grondslag ligt, is dat hun verwachtingen vaak hooggespannen zijn. In deze paragraaf beschrijven we de ervaringen van burgers bij verschillende projecten en bekijken we of de verwachtingen worden ingelost. In §5.3.1 worden de positieve ervaringen weergegeven, gevolgd door negatieve in §5.3.2. De negatieve ervaringen hebben vooral betrekking op de uitvoering van het project waar de burger aan deelgenomen heeft.

Het is goed te melden dat de groep burgers waar deze gegevens op gebaseerd zijn geen afspiegeling van de hele Nederlandse bevolking is, maar dat deel dat zich verantwoordelijk voelt voor en betrokken is bij maatschappelijke problemen, zoals de veiligheid.

5.3.1 Positieve bevindingen van burgers

Door de bank genomen zijn de burgers positief over de vormen van burgerparticipatie die in dit hoofdstuk onder de loep zijn genomen. Uit de drie evaluatierapporten komt een overwegend positief beeld naar voren. Sms-alert wordt door 44% als zeer goed en door 40% als goed beoordeeld. Ook deelnemers van Burgernet zijn enthousiast over het initiatief (20% is heel positief, 44% is positief). Aan de Mail-Alertdeelnemers is niet gevraagd naar een overall oordeel, maar de vraag of zij 'anderen aanraden zich voor Mail-Alert aan te melden' geeft daarvan wel een indicatie: 98% beantwoordt bevestigend. De bevindingen van de burgers zijn samen te vatten in een viertal categorieën die hierna de revue zullen passeren.

Meer grip op eigen veiligheid en verbeterd veiligheidsgevoel

Deelname aan burgerparticipatieprojecten heeft over het algemeen een positief effect op de subjectieve veiligheid van de deelnemende burgers. Daarnaast geeft het de meeste burgers het gevoel meer controle te hebben over de veiligheid in de eigen omgeving. Hoewel deze twee aspecten op het eerste gezicht nauw met elkaar verband lijken te houden, hoeft een toename van het een niet logischerwijs te leiden tot een toename van het ander, zo blijkt uit enkele evaluaties. Van de sms-alertdeelnemers geeft 42% aan meer grip te hebben gekregen op de veiligheid in de eigen buurt en vindt 68% dat zij hieraan zelf een bijdrage leveren. Twee derde van de respondenten is bovendien van mening dat zij op deze wijze de politie helpt bij het oppakken van criminelen. Tot slot is volgens 33% van de sms-alertdeelnemers de wijk veiliger geworden en wordt er volgens 50% meer criminaliteit opgelost (politie Midden en West Brabant, 2007).

Ook uit de evaluatie van Mail-Alert komt een soortgelijk beeld naar voren. Het merendeel van de deelnemers (61%) voelt zich door deelname meer betrokken bij de aanpak van criminaliteit. Echter, de meerderheid voelt zich in het algemeen niet veiliger of onveiliger. 'Slechts' 30% voelt zich veiliger (politie Midden en West Brabant, 2009). Deze verschillen in veiligheidsbeleving binnen hetzelfde project blijken ook uit het Nachtwachtproject; een van de betrokken burgers constateert een daling van de overlast, terwijl een ander zegt dat deze daling het gevolg is van de ruchtbaarheid die aan het project is gegeven in de media. Een derde burger zegt nauwelijks een vermindering van de overlast te ervaren.

Het beeld dat uit de verschillende Burgernetevaluaties naar voren komt, is minder eenduidig dan bij voorgaande onderzoeken. Uit de evaluatie uit 2005 onder de Burgernetdeelnemers uit Nieuwegein blijkt dat 59% door deelname ervaart meer grip te hebben op de veiligheid in de buurt. 42% van de deelnemers is van mening dat de buurt door Burgernet ook echt veiliger wordt. Behalve onder de deelnemers, is ook een vragenlijst afgenomen onder de totale bevolking van de plaatsen waar Burgernet draait. Daaruit blijkt dat het veiligheidsgevoel niet significant is veranderd sinds de invoering van Burgernet, maar dat de gepercipieerde buurtkwaliteit wel is toegenomen (Intomart, 2005).[63] De evaluatie van de pilot uit 2009 toont resultaten die deels afwij-

63 Verder meldt het rapport dat sinds de invoering van Burgernet significant minder burgers slachtoffer zijn van inbraak, beschadiging van auto's, overige diefstal en overige vernieling. Let wel, het gaat hier om alle burgers die wonen in de plaats waar Burgernet draait en niet alleen om deelnemers. Opgemerkt wordt dat deze ontwikkelingen niet per definitie het gevolg zijn van Burgernet en dat ook in andere plaatsen in het land positieve trends zijn gesignaleerd (Intomart, 2005).

ken van de evaluatie uit 2005. In 2009 geeft 48% van de deelnemers aan meer grip te hebben op zijn de veiligheid, tegenover 52% van de burger uit de controlegroep. Daarnaast vindt iets meer dan een derde van de Burgernetdeelnemers dat hij invloed heeft op de veiligheid in de buurt. Er is wat dit betreft geen wezenlijk verschil met de controlegroep (Van der Vijver e.a., 2009). Tot slot laten we een Burgernetdeelnemer aan het woord die concludeert dat zijn wijk veiliger moet zijn geworden, omdat hij – hoewel hij in de krant leest dat zijn wijk niet de veiligste is – de laatste tijd nauwelijks wordt gebeld voor een Burgernetactie.

Vergrote burgeralertheid

Naast een directe bijdrage aan het gevoel van veiligheid zijn er ook positieve neveneffecten geconstateerd. Een daarvan is een vergrote burgeralertheid: 71% van de sms-alertdeelnemers geeft bijvoorbeeld aan beter op te letten en verdachte situaties sneller door te bellen. Dit zal ook gevoed worden door het besef dat veiligheid de verantwoordelijkheid is van burgers en politie samen. Bij 74% van de deelnemers leeft dit besef (politie Midden en West Brabant, 2007). Ook uit het Burgernetonderzoek blijkt dat 58% van de burgers uit Nieuwegein als gevolg van zijn deelname alerter is geworden (Intomart, 2005). Dit is ook de ervaring van een geïnterviewde deelnemer: 'Je let beter op, ook als je niet bent gebeld.' Burgers zien dit overigens als iets vanzelfsprekends, zo blijkt uit de evaluatie van de Erasmus Universiteit: ze zien het als soort een morele plicht, 'iets wat je gewoon doet'. De slogan 'een echte held belt' van Burgernet uit 2005 werd dan ook niet door de deelnemers onderschreven; bellen wordt niet als een heldendaad gezien (Erasmus Universiteit, 2005).

Ook een burger die heeft deelgenomen aan het project Hondenbezitters onderschrijft dit: 'Je wordt waakzaam en dat merkte ik ook bij de buren.' Maar deze burger plaatste ook een kanttekening: 'Je wordt ook voorzichtiger, soms op het overdrevene af, maar dat komt ook doordat ik de impact van een inbraak aan den lijve heb ondervonden.'

De burger is beter op de hoogte van veiligheidsaspecten en criminaliteit

Sms-alert blijkt een positieve rol te spelen bij de informatiepositie van burgers; tweederde van de deelnemers geeft aan te weten wat zich in zijn/haar omgeving afspeelt. Of burgers dit prettig vinden, is niet gevraagd, maar in combinatie met de verwachting van de meeste burgers dat ze meer grip op de veiligheid

in de buurt zouden krijgen, lijkt het een positieve bevinding (politie Midden en West Brabant, 2007).

Sommige burgerparticipatieprojecten richten zich niet (alleen) op de eigen wijk, maar op specifieke incidenten, zoals politieonderzoeken.nl. Een aantal reacties op deze site geeft de indruk dat burgers het prettig vinden om informatie te krijgen van de politie over incidenten en gevraagd te worden mee te denken en aanknopingspunten aan te dragen voor het onderzoek. Dit lijkt voort te komen uit een algemene interesse in dergelijke zaken (*Crime Scene Investigation* en het programma van Peter R. de Vries worden goed bekeken). De volgende reactie illustreert dit.

Onderzoek Sjaak Gerwig – reactie geplaatst op 5 december 2006
'Ik zit naar de video-opname te kijken en zie nabij de vindplaats van het slachtoffer een betonnen rand. Kan het ook zo zijn dat in een worsteling het slachtoffer tegen het beton is gekwakt en vervolgens in het water? Overigens een prima gedachte dit feit op deze wijze kenbaar te maken. […]'

Positiever beeld van en betere relatie met de politie

Door toepassing van het sms-alert heeft 39% van de deelnemers meer zicht gekregen op hetgeen de politie doet, en voelt 39% zich sterker verbonden met de politie (politie Midden en West Brabant, 2007). Van deelnemers aan Mail-Alert voelt de meerderheid (61%) zich betrokken bij de politie. Dat Mail-Alert daarin een toegevoegde waarde heeft, blijkt uit het feit dat 32% aangeeft het gemakkelijker te vinden de politie te mailen dan te bellen (politie Midden en West Brabant, 2009). Eenderde van de Burgernetdeelnemers uit Nieuwegein geeft aan dat de drempel om contact met de politie te zoeken, is verlaagd. Wat het vertrouwen in de politie betreft, lijkt Burgernet geen directe invloed te hebben: 25% zegt meer vertrouwen te hebben gekregen, maar een even groot deel geeft aan dat dit niet het geval is (Intomart, 2005). Ook de evaluatie van de pilot laat zien dat Burgernetdeelnemers tijdens de pilot positiever zijn gaan denken over de politie. Na afloop van de pilotperiode is het aantal Burgernetdeelnemers dat het eens is met de stellingen 'de politie doet er alles aan om verdachten op te sporen' en de 'politie bestrijdt succesvol criminaliteit' gestegen met respectievelijk elf en tien procentpunt. Ook de burgers uit de controle-

groep oordelen na afloop van de pilotperiode positiever over de politie, maar hier is de toename 'slechts' twee procentpunt. Over de stellingen 'de politie is benaderbaar' en 'de politie neemt je serieus' zijn Burgernetdeelnemers positiever geworden, terwijl de burgers uit de controlegroep er minder positief over zijn; na de pilotperiode is het percentage deelnemers dat het hiermee eens is, gestegen met vier procentpunt, tegenover een daling van één procentpunt in de controlegroep (Van der Vijver e.a., 2009).

Voor een burger die deelnam aan het project Hondenbezitters had de deelname meerdere gevolgen: allereerst ontstond er een positiever beeld van de politie en was haar vertrouwen in de politie positief beïnvloed. Dit had vooral te maken met het politieoptreden nadat zij melding deed van een inbraak in het pand naast haar huis: 'De politie was, nadat ik gebeld had, zo snel ter plekke dat ze even later de inbrekers kon aanhouden en de buit terug naar de eigenaar kon brengen.'

Ook Annelies op het YouTubekanaal van de politie Hollands Midden lijkt het hoopgevend te vinden dat deze kanalen worden ingezet om verdachten op te sporen:

> **AnneliesGB heeft een reactie geplaatst op Gesnapt! Overval tankstation**
> 'Wat is er nu mis mee om media zoals YouTube te gebruiken om een misdaad op te lossen, we willen toch allemaal in een veilig land wonen? Zonder angst de straat op durven? Zonder links, rechts, van voren en van achteren te moeten kijken alvorens te kunnen pinnen? Als je zelf slachtoffer van een overval bent, wil je maar al te graag dat je medemens meehelpt de dader te pakken, ik vind het een goeie actie van de politie.'

De geïnterviewde nachtwachten waarderen de samenwerking met de politie en hebben hierdoor een andere kijk op de politie gekregen. En ook het contact met de wijkagent is door het project in positieve zin veranderd. Burgers hebben door het project het gevoel gekregen dat de politie problemen serieus neemt.

Dit laatste aspect wordt ook genoemd door Burgernetdeelnemers in het onderzoek van de Erasmus Universiteit (2005). Zij hebben het gevoel dat de politie hen serieus neemt, vertrouwt en als een gelijkwaardige partner ziet.

5.3.2 Negatieve bevindingen van burgers

Uit de verschillende evaluatieonderzoeken en interviews met burgers komen slechts enkele kritiekpunten naar voren die gaan over een afname van het veiligheidsgevoel door deelname aan een project. De meeste kritiekpunten hebben betrekking op de uitvoering van de burgerparticipatieprojecten.

'Big Brother is watching you'

Op het YouTubekanaal van de politie heeft een burger de volgende reactie achtergelaten, waarin hij duidelijk maakt te vrezen voor een maatschappij waarin iedereen elkaar controleert en aangeeft.

> **Nieuwsdoos heeft een reactie geplaatst op Gesnapt! Overval tankstation**
> 'Willen jullie dat we elkaar gaan aangeven of zo? Dat is zagen aan de poten van onze samenleving. Volgens mij hebben we hier veertig jaar koude oorlog tegen gevoerd. Ik heb geen zin in een nieuwe USSR. En al helemaal niet hier in Nederland. Dit soort praktijken lijkt me veel te veel op die van de KGB vroeger. En wie geeft de politie het recht om iemand als dader te bestempelen? Ik dacht toch echt dat alleen de rechter dat kan. Dit zou zelfs wel eens een overtreding van de wet kunnen zijn.'

Inbreuk op privacy

Sommige burgers vinden dat door hun betrokkenheid bij een burgerparticipatieproject inbreuk op hun privacy wordt gemaakt. Het is niet verbazingwekkend dat dit het geval is bij de sms-bom, die burgers ongevraagd ontvangen. Een politiekorps kreeg na het versturen van een sms-bom hoofdzakelijk reacties binnen waarin burgers hun ongenoegen uitspraken over het onaangekondigde bericht. Velen vroegen de politie hoe die aan hun nummer was gekomen. In sommige gevallen kan een sms-bom op een wel heel indringende wijze de privacy van burgers aantasten, zoals in de volgende 'anekdote' het geval was.

> Na de rellen rond De Kuip heeft de politie getuigen via een sms-bom opgeroepen. Een van de ontvangers bleek een man te zijn die zijn gsm op de bewuste dag aan zijn vrouw had uitgeleend, die zoals ze had gezegd, met

> een vriendin naar het strand zou gaan. Door de sms wist de man dat zijn vrouw die dag in de nabijheid van het Feyenoordstadion was geweest. Uiteindelijk bleek dat de vrouw vreemdging en die bewuste dag bij haar vriend was geweest die in de nabijheid van het stadion woonde. Door de sms zijn man en vrouw nu gescheiden.

Bovengenoemde anekdote is een extreem voorbeeld van hoe burgerparticipatie inbreuk kan maken op de persoonlijke levenssfeer van burgers. In minder extreme mate ervaren ook Burgernetdeelnemers een inbreuk op hun persoonlijke levenssfeer. Zowel uit de evaluatieonderzoeken als tijdens de interviews komt naar voren dat burgers het als een groot nadeel ervaren dat men ook 's nachts gebeld kan worden. Sommige door ons geïnterviewde burgers hadden zich dit in het begin niet gerealiseerd en waren er niet gelukkig mee toen dit gebeurde.

> 'Als 's nachts de telefoon gaat, denk je toch als eerste dat er iets ernstigs aan de hand is met iemand uit je directe omgeving. Die ene keer dat ik 's nachts voor een Burgernetactie ben gebeld, lag mijn moeder in het ziekenhuis. Ik kan je vertellen dat je je dan wezenloos schrikt.'

Uit het evaluatieonderzoek in Nieuwegein blijkt dan ook dat eenderde van de deelnemers die 's nachts gebeld zijn, dit onterecht vond (Intomart, 2005). Tijdens de pilot is slechts 4% van de ondervraagde Burgernetdeelnemers het er '(heel) sterk mee eens' dat ze te vaak in de late avond of nacht worden gebeld en 7% is het er 'enigszins mee eens'. Overigens zijn er ook weinig acties tussen 23:00 en 07:00 uur uitgevoerd: in totaal maar 10% van alle acties tijdens de pilot (Van der Vijver e.a., 2009). Hoewel burgers via de site van Burgernet kunnen aangeven wanneer ze wel en wanneer niet beschikbaar willen zijn, blijken de meeste burgers dit pas aan te passen nadat ze een keer op een ongewenst tijdstip zijn gebeld.

Ook Mail-Alertdeelnemers hebben een inbreuk op hun privacy ervaren. Bij de aanmelding moesten burgers veel persoonlijke gegevens opgegeven; 17% van de burgers heeft dit als een drempel ervaren om zich aan te melden (politie Midden en West Brabant, 2009).

Professionaliteit laat te wensen over

Een deel van de kritiek van burgers op de uitvoering van verschillende burgerparticipatieprojecten gaat over de professionaliteit. Zo geven enkele Burgernet-

deelnemers aan dat het Burgernetnummer onbekend is, terwijl door de organisatie wel nadrukkelijk is aangegeven dat burgers niet 112 moeten bellen als ze op een Burgernetactie willen reageren. Een deelnemer zegt hierover het volgende: 'Het is natuurlijk niet de bedoeling dat als we iemand bijna in de kraag vatten, we in paniek raken omdat we niet weten welk nummer we moeten bellen.'

Bij de YouTube-initiatieven hebben burgers vooral op de presentatie veel kritiek. De intro van het eerste filmpje van de politie Hollands Midden vinden velen te lang en wordt beschouwd als één grote promotie voor politie Hollands Midden. Door de muziek bij het filmpje is het voor sommige mensen onduidelijk of het om een in scène gezette overval gaat of om een daadwerkelijke overval. Ook de reconstructie van de politie Rotterdam op YouTube vinden burgers er weinig professioneel uitzien. De site politieonderzoeken.nl daarentegen wordt juist erg positief beoordeeld. Burgers vinden dat die site er goed uitziet.

Gebrekkige terugkoppeling

Een aantal respondenten verwacht dat hun vertrouwen waarschijnlijk gaat stijgen wanneer zij meer resultaten van Burgernet gaan zien (Erasmus Universiteit, 2005). Ook de hondenbezitter noemt de terugkoppeling van informatie door de politie als een verbeterpunt van dit project: als iets verdachts door burgers werd gesignaleerd en doorgegeven, kwam hierop zelden feedback.

Ook burgers die actief de site politieonderzoeken.nl bezoeken, hebben kritiek op de terugkoppeling. Men verwacht geregeld een update en meer informatie. Dit blijkt uit de berichten die door meerdere mensen op de site geplaatst worden. In deze berichten vraagt men om meer informatie en/of feedback, maar komen ook frustraties boven. Men veronderstelt dat er meer informatie moet zijn bijgekomen en begrijpt niet dat deze niet op de site wordt vermeld. Sommigen denken daardoor dat nieuwe informatie helemaal niet aan het dossier wordt toegevoegd. De volgende reacties geven een indruk van deze frustratie.

Reactie geplaatst op 28 maart 2007
'Hoe vaak wordt deze site bekeken op binnengekomen mail? En wordt mail altijd beantwoord of alleen als het goed uitkomt?'

Reactie geplaatst op 26 maart 2007
'Ik had mezelf eigenlijk voorgenomen om niet meer kwaad te worden over de gang van zaken rondom Sjaak, maar het blijft broeien! Waarom wordt de site niet meer aangevuld met nieuwe informatie? Dit wordt namelijk wel degelijk beloofd in het stukje "onderzoek", maar tot op heden is dat NIET gebeurd! Kan ik hieruit opmaken dat jullie de hoop alweer hebben opgegeven? Of dat het cold-caseteam van de zaak is afgehaald? Of ligt de bende bij jullie net zo overhoop als bij het FI? Deze zaak WAS hot en hield een hoop mensen bezig, maar door het niet meer reageren van jullie zijde gaat dit verhaal nu als een nachtkaars uit! Waarom zou je immers gaan praten als er toch niemand meer om vraagt!'

Teleurstelling over de omvang van politie-inbreng

Tot slot zijn enkele burgers teleurgesteld over de wijze waarop de politie uitvoering geeft aan het initiatief burgers bij haar werk te betrekken. Eerder is de gebrekkige terugkoppeling al benoemd als negatief punt in de uitvoering van verschillende burgerparticipatieprojecten. Dit geldt onder meer voor de site politieonderzoeken.nl. Daarnaast geven veel bezoekers van deze site aan dat zij de informatie die de politie op de site verstrekt te summier of onduidelijk vinden, zoals een burger in de volgende reactie aangeeft.

Reactie geplaatst op 5 december 2006
'Goed initiatief, deze site, maar veel te weinig informatie om iets zinnigs te kunnen zeggen. Er komen vooral veel vragen op.'

Enkele geïnterviewde burgers die aan het project Nachtwacht hebben deelgenomen, vinden het teleurstellend dat de politie, ondanks het project, toch niet continu op meldingen kan reageren. Bijvoorbeeld als er zich elders in de regio een calamiteit voordoet. Hoewel er wel begrip is voor deze situatie, vindt men het jammer, omdat het de kracht van het project ondermijnt.

Als laatste noemt een Burgernetdeelnemer als negatief punt de frequentie waarin hij het afgelopen jaar is gebeld. Sinds deze burger heeft aangegeven dat

hij alleen overdag en op zijn vaste lijn gebeld wil worden, wordt hij nog maar zelden gebeld voor een Burgernetactie. 'Het mag wel iets vaker dan één keer in de twee jaar. Dan zakt het wel een beetje weg.' Maar deze burger beaamt ook dat hij overdag weinig thuis is en dus ook lang niet altijd bereikbaar is voor Burgernet. Daarnaast hangt de frequentie ook af van de wijk waarin men woont; in een wijk met lage criminaliteitscijfers zal het ook minder vaak nodig zijn om Burgernet in te schakelen. Dit kritiekpunt komt overigens niet overeen met de redenen van burgers om zich af te melden voor Burgernet; de belangrijkste redenen om zich af te melden zijn dat burgers hun eigen bijdrage te gering vinden en dat er te veel Burgernetacties hebben plaatsgevonden (Van der Vijver e.a., 2009).

5.4 *Aandachtspunten*

Door bovengenoemde reacties – en met name de negatieve ervaringen – lijkt het van belang het doel en de (on)mogelijkheden van zowel de burgerparticipatievorm als van de politie goed met de burger te communiceren. Allereerst zal een gedegen communicatieplan het draagvlak van burgers voor dergelijke initiatieven vergroten. Tevens kan de politie, door burgers goed te informeren, ervoor zorgen dat zij geen onrealistische verwachtingen hebben.

Naast een goede communicatie vooraf, is het ook belangrijk dat burgers gedurende het hele project het gevoel blijven houden dat zij door de politie serieus worden genomen. Voor burgers is een belangrijke overweging om deel te nemen aan burgerparticipatieprojecten het gevoel dat zij mede verantwoordelijk zijn voor de veiligheid in hun eigen omgeving. Ze waarderen het daarom zeer dat de politie hen op deze wijze betrekt bij het bestrijden van criminaliteit en het verbeteren van de veiligheid in hun buurt en zijn gemotiveerd. Om deze motivatie vast te houden, is het belangrijk dat er vanuit het perspectief van de burger gedacht wordt. De burger moet door de politie als serieuze partner in het veld worden beschouwd. Het geven van feedback aan deelnemers en tipgevers blijkt een noodzakelijk aspect. Wanneer een burger het gevoel krijgt dat er niets met zijn inbreng gedaan wordt, neemt zijn motivatie snel af. Ook moet de politie vragen en opmerkingen van burgers over het project serieus blijven nemen. Het bericht dat bij meerdere burgerparticipatieprojecten na afloop van de burgeractie aan de deelnemende burgers wordt gestuurd, is dan ook een belangrijk aspect van het succes van deze projecten.

Tot slot is het goed om de grenzen van burgerparticipatie in het oog te hou-

den. Welke incidenten en situaties zijn nog wel en welke niet meer geschikt voor burgerparticipatie? De grens kan bijvoorbeeld getrokken worden waar de betrokkenheid van burgers emotioneel te groot wordt. Waar deze grens ligt, is lastig te bepalen en uiteraard per persoon verschillend. Enkele politieambtenaren geven aan dat de betrokkenheid van burgers in ieder geval beperkt gehouden moet worden tot zaken waarbij de veiligheid van burgers niet in gevaar komt. Het antwoord van burgers op deze vraag varieert: Burgernetdeelnemers zouden het project uitgebreid willen zien met niet-heterdaadsituaties, terwijl de deelnemers aan Mail-Alert juist geen behoefte hebben om het project ook voor andere incidenten in te zetten. De grenzen van burgerparticipatie worden ook bepaald door de keuze voor de criteria die leidend zijn voor de beslissing het middel al dan niet in te zetten. Bij deze beslissing kunnen bijvoorbeeld de volgende criteria in overweging genomen worden: de gevaarlijkheid van de verdachte, schade voor de maatschappij, bescherming van eventuele slachtoffers of het najagen van verdachten. Een politiefunctionaris illustreert dit dilemma met de volgende vraag:

> 'Stuur je bijvoorbeeld een groeps-sms-alert naar alle portiers als je iemand die een caféverbod heeft, op vrijdagavond in het centrum ziet lopen? En noem je die persoon dan bij naam of moet je een algemeen bericht zonder naam sturen?'

5.5 Resumé

Burgers staan open voor initiatieven van de politie om hen mee te laten helpen en denken bij de opsporing. Ze voelen zich medeverantwoordelijk voor de veiligheid in de buurt en zijn bereid daaraan een bijdrage te leveren. Ook bieden zij de politie graag de helpende hand, omdat ze beseffen dat die niet overal tegelijk kan zijn. Bovendien blijken burgers het fijn te vinden dat ze door participatie in een veiligheidsproject op de hoogte te zijn van hetgeen zich in de buurt afspeelt. Burgers ervaren door deelname aan een burgerparticipatieproject dat zij meer grip krijgen op de veiligheidssituatie in hun eigen buurt, waardoor hun veiligheidsgevoel is verbeterd. Een ander belangrijk resultaat van verschillende projecten is dat burgers aangeven alerter te zijn geworden en de weg naar de politie beter weten te vinden. Dit laatste kan het gevolg zijn van het type medium dat gebruikt wordt; het sturen van een e-mail wordt nu eenmaal als laagdrempeliger ervaren dan bellen of naar het bureau gaan. Dat burgers sneller

met de politie in contact treden, kan ook het resultaat zijn van een betere relatie die men door het burgerparticipatieproject met de politie heeft gekregen. Veel burgers geven aan dat hun vertrouwen in de politie is toegenomen en dat zij zich door het project meer betrokken voelen bij de politie.

Naast positieve resultaten noemen burgers ook enkele nadelige punten van burgerparticipatie. Een belangrijke negatieve bevinding is dat sommige projecten door burgers als een inbreuk op hun privacy worden ervaren. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking om de momenten waarop de politie burgers kan oproepen. Zowel bij vrijwillige als onvrijwillige burgerparticipatieprojecten kan een oproep op een ongewenst moment komen. Andere burgers vinden dat de politie te veel inbreuk maakt op de persoonlijke levenssfeer met initiatieven waarbij persoonsgegevens op internet worden geplaatst.

Dit geeft het gevoel dat de politie je overal in de gaten houdt, en je voor je het weet als verdachte met naam en foto op internet staat. Ook geven burgers aan niet tevreden en teleurgesteld te zijn wanneer gedurende het project blijkt dat de inbreng van de politie minimaal is of er nauwelijks informatie wordt teruggekoppeld. Burgers willen wel het gevoel hebben dat hun inbreng serieus behandeld wordt.

Aandachtspunten vanuit de optiek van de burger voor een succesvolle uitvoering van burgerparticipatie zijn dan ook voornamelijk gericht op de wijze waarop de politie hem behandelt. Het is goed om te zorgen voor een duidelijke communicatie over de mogelijkheden en grenzen van de burgerparticipatievorm en om verwachtingen te managen. De burger moet als een serieuze partner beschouwd worden.

6

Conclusies en aanbevelingen

Op het moment dat een misdrijf is gepleegd en een opsporingsonderzoek wordt gestart door de politie en het OM, is het vrij normaal dat burgers hier op een of andere manier bij worden betrokken. Zo worden getuigen van een misdrijf gehoord en vinden regelmatig buurtonderzoeken plaats in de hoop dat iemand iets heeft gezien of gehoord dat kan bijdragen aan de opsporing van de dader. Een andere veelgebruikte methode is het passantenonderzoek 'same place same time'. De gedachte achter deze vorm van zoeken naar getuigen is dat veel mensen vanuit een bepaalde routine op een bepaalde dag en op een bepaald moment ergens zijn. Te denken valt aan routes tussen huis en school, werk, vereniging of club.

Sinds jaar en dag worden beloningen uitgeloofd om de burger te prikkelen mee te werken aan of te participeren in een opsporingsonderzoek, en daarnaast kent ons land sinds 1982 het televisieprogramma *Opsporing Verzocht*, dat sinds de komst van regionale televisie vele regionale varianten kent.

Ondanks het feit dat het betrekken van de burger bij de opsporing geen nieuw verschijnsel is, zijn er op dit terrein de laatste jaren heel veel ontwikkelingen gaande. De komst van nieuwe communicatiemiddelen, zoals internet en steeds geavanceerdere gsm-toestellen – met foto-, film- en internetmogelijkheden – lijkt een katalyserende rol te spelen.

De laatste jaren zijn we bekend geraakt met initiatieven als M. (Meld Misdaad Anoniem), sms-bom, politieonderzoeken.nl, Amber-alert, boevenvangen.nl, burgersurveillance, Burgernet, sms-alert, Twitter en Mail-Alert.

Voor het Onderzoeksprogramma Politie & Wetenschap was dit aanleiding om Bureau Beke de opdracht te verstrekken een aantal *ins* en *outs* van het fenomeen burgerparticipatie in de opsporing in beeld te brengen. Vragen die daarbij onder meer gesteld kunnen worden, zijn: wat is het precies, is het vernieuwend, welke rol of rollen heeft de burger, wat zijn de opbrengsten, zijn er randvoorwaarden en zijn er neveneffecten?

In dit laatste hoofdstuk, dat te lezen is als een samenvatting, gaan we in op de onderzoeksvragen en plaatsen we het fenomeen burgerparticipatie in een perspectief.

6.1 *Wat is burgerparticipatie in de opsporing?*

Op basis van een literatuurverkenning in binnen- en buitenland en gesprekken met experts is er in dit onderzoek gezocht naar een afbakening van wat we onder burgerparticipatie in de opsporing moeten verstaan.

Het betrekken van de burger bij het werk van de politie is een ontwikkeling die de afgelopen decennia – onder meer onder invloed van toegenomen technologische en massamediale mogelijkheden – zowel door de overheid als door de politie zelf gestimuleerd is. Het verbeteren van de verstandhouding, het investeren in de vertrouwensrelatie alsmede het profiteren van de kennis van burgers bij het oplossen van misdrijven zijn daarbij belangrijk. Uit onderzoek is bekend dat criminaliteit en veiligheid thema's zijn die bij uitstek geschikt zijn voor burgerparticipatie, vanwege de ervaren urgentie en het gemeenschappelijk karakter. Burgers zijn doorgaans graag bereid een bijdrage aan de veiligheid te leveren. Dat kan zowel plaatsvinden in de preventieve sfeer, bijvoorbeeld door buurtpreventieprojecten of buurtvaders, als in de sfeer van de opsporing. Naast het feit dat de overheid een beroep doet op burgers bij de aanpak van veiligheidsvraagstukken roert de burger zichzelf ook op dat thema. Dit varieert van burgers die websites hosten om 'boeven te vangen', via 'pedojagers' naar burgers die zelf opsporingsactiviteiten uitvoeren. Binnen deze dynamiek is het wel de vraag waar de grens van de rol van burgers ligt. Zo stelt de voorzitter van het College van procureurs-generaal Harm Brouwer dat rechtshandhavers moeten profiteren van de kennis en medewerking van burgers bij de bestrijding van criminaliteit, maar hij wijst ook op de grenzen die gesteld moeten worden aan de hulp van burgers in de opsporing. Daarbij maakt hij onderscheid tussen participatie van burgers in de opsporing enerzijds en opsporing dóór burgers anderzijds. Voor die laatste vorm – burgeropsporing – waarschuwt hij. Tussen burgeropsporing en burgerparticipatie bestaan essentiële verschillen. Bij burgeropsporing neemt de burger zelf het initiatief en voert hij zelf de opsporingsactiviteiten uit, terwijl bij burgerparticipatie de uitvoering en regie in handen blijven van de politie en de burger slechts meekijkt en meedenkt.

Gezien de verschillende vormen van burgerparticipatie en om zicht te kunnen geven op de vormen van burgerparticipatie in de opsporing in ons land, hebben we de volgende werkdefinitie opgesteld:

> 'Burgerparticipatie in de opsporing is een algemene term voor inspanningen die door de politie worden verricht om burgers te betrekken bij opsporingsactiviteiten, met als doel dat burgers een bijdrage aan de opsporing leveren.'

Om gewenste vormen in te sluiten en ongewenste vormen uit te sluiten, zijn in het kader van onderhavig onderzoek de volgende vier extra selectiecriteria gesteld.

- Opsporingsproces: burgerparticipatie dient plaats te vinden nadat er (een vermoeden van) een gepleegd strafbaar feit is. Het vertrekpunt is dus gelijk aan het startpunt van de opsporing.
- Initiatief: het initiatief van burgerparticipatie bij de opsporing ligt bij de politie of bij justitie. Dit criterium sluit vormen van burgeropsporing uit.
- Vernieuwend: onderhavig onderzoek richt zich alleen op vernieuwende vormen van burgerparticipatie in de opsporing. Het gaat om opsporingsmogelijkheden die tot stand zijn gekomen op basis van nieuwe digitale en technologische ontwikkelingen en/of vormen die niet eerder of slechts incidenteel in de opsporing toegepast werden.
- Hoedanigheid van de burger: het moet gaan om een burger die niet vanwege beroepsmatige kennis wordt ingezet. Met andere woorden: alleen die vormen van burgerparticipatie waarin de burger niet in de rol van deskundige in de opsporing participeert, worden meegenomen in dit onderzoek.

6.2 Een rondgang langs de korpsen: veel initiatieven

Het beschrijven van burgerparticipatie in de opsporingspraktijk vanuit de optiek van de politie heeft een breed en uiteenlopend beeld opgeleverd. Bij de 25 regiokorpsen werden ruim honderd vormen van burgerparticipatie geïnventariseerd. Ondanks het feit dat het verzoek was alleen initiatieven te benoemen die voldoen aan de werkdefinitie, werd ook een aantal vormen van burgerparticipatie in de preventieve sfeer aangedragen.

Hoe dan ook, de politie blijkt creatief in het bedenken van manieren waarop de burger bij de opsporing betrokken kan worden. Ook blijkt uit de landelijke inventarisatie dat burgerparticipatie zeker geen nieuw fenomeen is. Het tv-programma *OpsporingVerzocht*, dat al ruim twintig jaar bestaat, is daarvan een goed voorbeeld. Toch zijn veel van de geïnventariseerde en beschreven vormen (in hoofdstuk 3) 'jonger'. Deze nieuwe vormen hebben vooral te maken met nieuwe technologieën. Vooral de ontwikkelingen op het gebied van mobiele telefonie en internet hebben hieraan een grote bijdrage geleverd.

De ruim honderd geïnventariseerde initiatieven zijn terug te brengen tot 22 van elkaar te onderscheiden vormen van burgerparticipatie. Hieruit blijkt dat er in verschillende regiokorpsen vormen van burgerparticipatie ontwikkeld zijn

die weliswaar steeds een andere naam hebben of in verschillende varianten voorkomen, maar die in de kern op hetzelfde neerkomen. Van deze 22 burgerparticipatievormen vallen er tien buiten de werkdefinitie. Te denken valt daarbij aan niet-vernieuwende vormen als tv-programma's, vormen die zich richten op preventie zoals buurtpreventieprojecten en buurtvaders, en vormen die zich niet direct richten op de hoedanigheid van burgers als inwoner of passant maar op ondernemers, zoals het keurmerk veilig ondernemen.

6.3 Burgerparticipatie in de opsporing: de burger als getuige of 'rechercheur'

Uiteindelijk hebben we twaalf vormen van burgerparticipatie in de opsporing die binnen de werkdefinitie vallen geanalyseerd en beschreven (in hoofdstuk 4). Het gaat om de volgende vormen, die binnen een viertal categorieën te plaatsen zijn:

- getuigenoproepen bij heterdaad: Burgernet, sms-alert, Amber-alert en Twitter;
- getuigenoproepen buiten heterdaad: flyers, posters en billboards, internetsites, videosites, e-mailalert en sms-bom;
- oproepen voor (beeld)materiaal van delicten: mms- en uploadservice politie;
- betrekken van de burger bij opsporingsactiviteiten: internetsite met (actuele) opsporingsonderzoeken en burgerpseudokoop.

Het leeuwendeel van deze vormen is overigens in de kern niet nieuw, omdat ze zich richten op het laten meewerken van de burger als getuige. Het gaat dan om een oude methode (buurtonderzoek op zoek naar getuigen) in een nieuw jasje (sms-bom, e-mailalert of Burgernet). Innoverend is daarbij de techniek en de inzet van het medium. Ook – en dat is ook innovatief – kunnen oude en nieuwe vormen elkaar versterken. Te denken valt aan het gericht versturen van een sms in een bepaald postcodegebied (het gebied waar een misdrijf is gepleegd) met het verzoek aan de ontvangers (potentiële getuigen) 's avonds naar een uitzending van *Opsporing Verzocht* te kijken of om een bepaalde website te bezoeken. De cold-casewebsite gaat uit van de gedachte (gebaseerd op Amerikaans onderzoek) dat in de helft van de onopgeloste moorden en doodslagen naast de dader zelf een ander op de hoogte is van diens identiteit. Deze informatie heeft het cold-caseteam in Rotterdam doen besluiten op zoek te gaan naar deze personen.

Naast de burger als getuige komen we twee vormen van burgerparticipatie in de opsporing tegen waarbij de burger als 'rechercheur' wordt ingezet. Bij deze vormen wordt de burger actief ingezet in een opsporingsonderzoek (pseudokoop) of wordt een beroep op hem gedaan om mee te denken c.q. mee te rechercheren in een zaak die op internet wordt geplaatst. Er wordt dus een beroep gedaan op de deskundigheid (of juist de *open mind*) van de burger. De site politieonderzoeken.nl gaat uit van de theorie van *wisdom of crowds*, die gaat over het principe dat een grote groep mensen, ongeacht hun achtergrond, meer weet en daardoor bij veel beslissingen een betere keuze maakt dan experts. Door op de site een discussie te voeren over een zaak hoopt men nieuwe aanknopingspunten te vinden in een opsporingsonderzoek.

6.4 Over kosten en baten… is het de moeite waard?

Als een tip naar aanleiding van een verdwenen of ontvoerd kind de 'gouden tip' blijkt te zijn, overstijgen de baten altijd de kosten om die tip te verkrijgen. Het gaat immers om een mensenleven. Een getuige die zich meldt na een sms-bom, waardoor een opsporingsonderzoek weer een nieuwe opening kent of waardoor een verdachte kan worden aangehouden, legitimeert de bom.

Toch willen we hier iets zeggen over de kosten en baten van de onderzochte vormen van burgerparticipatie in de opsporing. In deze paragraaf bekijken we deze onderwerpen vanuit de politiekant. Bij verreweg de meeste vormen van burgerparticipatie zitten de kosten vooral in de ontwikkeling en soms in het personele onderhoud of in kwaliteitscontrole. Websites moeten gevoed blijven worden en nadat er bijvoorbeeld een sms-alert is uitgegaan, moet er voldoende capaciteit zijn om reacties te verwerken. Het ontwikkelen van een website of een systeem om grote hoeveelheden e-mail gericht te kunnen versturen, kost in eerste instantie geld. Maar als het systeem werkt, kan het steeds hergebruikt worden. Wat wel blijkt, is dat de politie lang niet altijd in staat is zelf alles te regelen. En op zich hoeft dat ook niet, omdat marktpartijen dit beter, sneller en goedkoper kunnen. Er moeten dan wel sluitende afspraken met marktpartijen gemaakt worden.

Opvallend is – en dit blijkt uit de ruim honderd geïnventariseerde vormen – dat de politie de afgelopen jaren op diverse plaatsen in het land ervaringen heeft opgedaan met min of meer dezelfde vormen van burgerparticipatie in de opsporing, soms zonder dat men het van elkaar wist. Het centraal samenvoegen en bundelen van die ervaringen en een doorontwikkeling naar een landelijk

model zou al een efficiencyslag op zichzelf zijn. Ook voor burgers zou dit prettig zijn, omdat er nu sprake is van enige wildgroei en dat komt de duidelijkheid en de verwachtingen niet ten goede. Het feit dat een aantal vormen van burgerparticipatie deel gaat uitmaken van Burgernet en het landelijk maken van de Utrechtse website politieonderzoeken.nl zijn mooie voorbeelden van het doorontwikkelen van een lokaal of regionaal succesvol initiatief. De landelijke introductie en aansturing van Amber-alert illustreert de samenwerking tussen de landelijke en de regionale organisaties.

Wat echt naar voren gebracht moet worden als een belangrijke opbrengst van een aantal vormen van burgerparticipatie is dat ze dankzij de nieuwe communicatiemiddelen ingezet kunnen worden in heterdaadsituaties. Heel snel nadat een misdrijf is gepleegd, kan een beroep worden gedaan op potentiële getuigen, waardoor de kans op het oplossen van het misdrijf groter is.

De overall resultaten en opbrengsten van burgerparticipatie voor de opsporing worden in vrijwel geen enkele regio (structureel) bijgehouden, zo is gebleken uit onze rondgang langs de korpsen. Soms is men nog maar kort bezig, zodat nog maar weinig resultaten te melden zijn en soms komen respondenten niet verder dan het noemen van een aantal positieve resultaten. En zoals eerder aangeven, de gouden tip in een onderzoek naar een ernstig misdrijf is veel waard.

6.5 *De randvoorwaarden: do's & don'ts*

Het onderzoek laat zien dat er ook een aantal belangrijke randvoorwaarden is ten aanzien van de introductie en het onderhoud van vormen van burgerparticipatie in de opsporing. Allereerst komen de initiatieven voor burgerparticipatie veelal voort uit ideeën van zeer enthousiaste politiemensen die op de werkvloer actief zijn. Het blijkt dat de projecten gedoemd zijn te mislukken wanneer de korpsleiding ze niet als prioriteit ziet en er geen tijd en geld voor vrijmaakt. Daar waar de borging slecht geregeld is of waar weinig ruimte is voor innovatie, bloeden initiatieven na verloop van tijd dood. De (relatieve) onbekendheid van de politie en justitie met nieuwe internettools, zoals bloggen, RSS-feeds en twitteren, kan remmend werken op innovatie.

Het is van belang met een goed communicatieplan te werken. Zo is interne communicatie over wat de vorm van burgerparticipatie inhoudt essentieel. Het is namelijk vervelend als een burger beeldmateriaal van een misdrijf komt inleveren op een bureau en niemand daar op de hoogte is van de mogelijkheden.

Ook is het van belang om intern de resultaten – als die er zijn – terug te koppelen. Soms heeft burgerparticipatie een 'soft imago', maar met keiharde opsporingsresultaten kan dit beeld beïnvloed worden.

Externe communicatie is ook van belang. Dit betreft niet alleen het uitleggen wat een bepaalde vorm van burgerparticipatie inhoudt en wat ze betekent voor burgers die vrijwillig of ongevraagd met het fenomeen te maken krijgen, maar ook de terugkoppeling naar de burger wat een actie heeft opgeleverd. Burgers die een sms of e-mail ontvangen, zullen ook graag willen weten of de politie succes heeft gehad c.q. of hun inbreng nuttig is geweest. Burgers betrek je pas goed en langdurig bij het politiewerk als er gezorgd wordt voor terugkoppeling en gelukkig – zo blijkt – is dit bij een aantal vormen van burgerparticipatie goed geregeld.

Uiteraard moet er goed over nagedacht worden welke informatie wel en welke niet aan de burger wordt verstrekt. De inhoud van een bericht dient, net als andere opsporingsberichtgeving, aan de perscriteria te voldoen. Daarnaast moet er goed nagedacht worden met welke informatie burgers zodanig geprikkeld zullen worden dat zij in actie komen. Het gaat erom een goede balans te vinden. Te weinig informatie motiveert burgers niet en te veel informatie kan het opsporingsonderzoek in gevaar brengen.

Tot slot is het van belang burgerparticipatie gericht in te zetten. Met gerichte inzet wordt bedoeld dat burgerparticipatie niet als doel op zich en ongecoördineerd wordt gehanteerd, maar dat er vooraf een gedegen inschatting gemaakt dient te worden in hoeverre het betrekken van burgers bij de opsporing tot resultaat zal leiden. Dit houdt onder meer in dat rekening wordt gehouden met de doelgroep.

6.6 Positieve en negatieve neveneffecten

Burgerparticipatie in de opsporing heeft tot doel strafbare feiten op te lossen, maar er blijkt ook sprake te zijn van een aantal positieve en negatieve neveneffecten.

Positief is dat burgers over het algemeen (zie ook hoofdstuk 5) zeer positief zijn over burgerparticipatie in de opsporing. Ofschoon burgers op de hoogte zijn van wat er in de wijk gebeurt, heeft dit geen negatieve gevolgen voor hun veiligheidsgevoel. Integendeel, bij verschillende burgerparticipatieprojecten is het veiligheidsgevoel van deelnemende burgers vergroot. Dit komt doordat burgers bijvoorbeeld door Burgernet het gevoel hebben meer grip op de veilig-

heidssituatie in hun eigen wijk te hebben. Daarnaast voelen zij zich door de politie serieus genomen. Een ander belangrijk resultaat van verschillende projecten is dat burgers aangeven alerter te zijn geworden en de weg naar de politie beter weten te vinden. Dat burgers sneller in contact treden met de politie, kan ook het resultaat zijn van de betere relatie die door het burgerparticipatieproject is ontstaan. Veel burgers geven aan dat hun vertrouwen in de politie is toegenomen en dat zij zich door het project meer betrokken voelen.

Negatieve neveneffecten zijn we in het onderzoek veel minder tegengekomen. Soms zijn burgers kwaad, omdat ze ongevraagd een sms krijgen. Ze vragen zich dan af hoe de politie aan hun telefoonnummer komt. Dergelijke reacties onderstrepen het belang van een goede landelijke communicatie.

Een belangrijke negatieve bevinding is dat sommige projecten door burgers als een inbreuk op hun privacy worden ervaren. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op de momenten waarop de politie burgers kan oproepen. Zowel bij vrijwillige als onvrijwillige burgerparticipatieprojecten kan een oproep op een ongewenst moment komen.

Te veel media-aandacht voor een concrete zaak kan ook negatief zijn, omdat de informatie niet alleen bij potentiële getuigen, maar ook bij de dader terecht kan komen, waardoor deze de kans krijgt op de informatie te anticiperen. Zo blijken overvallers zich steeds beter en meer te vermommen, omdat ze weten dat de beelden van beveiligingscamera's steeds beter worden.

6.7 De toekomst van burgerparticipatie in de opsporing

Tot nu toe heeft de Nederlandse politie op veel plaatsen geëxperimenteerd met innovatieve manieren om de burger bij het oplossen van misdrijven te betrekken. Deze ontwikkelingen worden mogelijk gemaakt door de huidige mediatechnologie, maar zouden niet plaatsvinden zonder vooruitstrevende creatieve denkers en doeners in de verschillende korpsen. De tijd van experimenteren zou langzaam maar zeker moeten uitmonden in een aantal landelijk beproefde vormen van burgerparticipatie, zoals Amber-alert en Burgernet. Toch is nog niet iedereen in de politieorganisatie overtuigd van het belang om met de tijd mee te gaan. De harde resultaten van burgerparticipatie in de opsporing zouden dan ook meer dan nu het geval is intern en extern gecommuniceerd moeten worden om (nog) meer draagvlak te krijgen.

Sommige respondenten vinden dat de politie veel sneller naar buiten moet treden met een zaak en niet meer moet wachten tot deze is uitgerechercheerd

of op slot zit alvorens de burger erbij te betrekken. Het toekomstbeeld is dan dat men de burger direct na het misdrijf via allerlei kanalen om informatie vraagt. Of zoals een politiefunctionaris het verwoordt: '[…] nu een lijk, over een uur op internet.'

Nawoord

In dit boek is een overzicht gepresenteerd van vernieuwende vormen van burgerparticipatie in de opsporing die door de politie worden toegepast. Het gaat om projecten die als doel hebben burgers bij de opsporing te betrekken, waarbij het initiatief voor de participatie bij politie of justitie ligt en de burger wordt ingezet in de hoedanigheid van 'gewone' burger en niet op basis van zijn professionele achtergrond. Dat burgerparticipatie binnen de Nederlandse politie de afgelopen decennia een grote vlucht heeft genomen, is in dit onderzoek duidelijk geworden; op veel plaatsen zijn innovatieve manieren bedacht om de burger bij het oplossen van misdrijven te betrekken. In het beeld dat in dit boek is geschetst, vallen enkele zaken op die wij als onderzoekers belangrijk vinden voor de toekomst van burgerparticipatie in de opsporing en waar we in dit nawoord de aandacht op willen vestigen. De politie is ons inziens op de goede weg, maar om de burger te kunnen blijven inzetten, is het goed dat de Nederlandse politie lering trekt uit de ervaringen van de pionierende korpsen.

De politieorganisatie en het digitale tijdperk

Ons eerste aandachtspunt is de cultuur van de politieorganisatie. De mogelijkheden om burgers bij opsporingsonderzoeken te betrekken, zijn enorm vergroot met de intrede van het digitale tijdperk. Om optimaal gebruik te maken van deze mogelijkheden en ze structureel in te zetten voor burgerparticipatie, zal de politie eerst en vooral aandacht moeten besteden aan de interne organisatie. Daarnaast zijn de digitalisering en commercialisering van de maatschappij een onontkoombare ontwikkeling, die blijft doorgaan en waar de politie in mee zal moeten gaan. Zo is de snelheid van berichtgeving enorm toegenomen en als de politie niet het initiatief neemt burgers te informeren, geeft ze bij voorbaat de regie uit handen: de burger zal zelf gaan zoeken of zelf voor berichtgeving zorgen. De politie moet dus met de tijd meegaan.

Dat de politie de burger al in een vroeg stadium van het opsporingsonderzoek op de hoogte moet brengen, vooral bij incidenten met grote maatschappelijke impact, lijkt ons evident. In welke mate zij de burger informeert, is een vraag van een heel andere orde. Er zijn bij de politie voorstanders van het snel

naar buiten treden met opsporingsinformatie, om zo de schat aan informatie die bij de burger aanwezig is zo snel mogelijk aan te boren. Dit geldt vooral voor complexe zaken waarbij getuigeninformatie cruciaal kan zijn en voor zaken waarbij sprake kan zijn van levensbedreigende situaties, zoals bij ontvoeringen. De achterliggende gedachte is dat het zonde is om pas naar buiten te treden als de zaak vastgelopen is. Dit is zowel voor de inzet van personele capaciteit als kostentechnisch niet efficiënt. Maar deze benaderingswijze vraagt wel om een andere kijk op het opsporingsonderzoek en om een flexibele instelling van zowel politie als justitie. Dit betekent een cultuuromslag voor de politie. Dat de politie van oudsher een behoudende organisatie is, is niet nieuw. Het is dan ook niet verrassend dat de digitale revolutie met vertraging door de politie is opgepakt, maar zoals blijkt uit de burgerparticipatievormen die de afgelopen jaren zijn ontwikkeld, maken verschillende regio's ondertussen gebruik van nieuwe communicatie- en mediavormen. Of de politie voldoende gebruikmaakt van deze nieuwe mogelijkheden, is lastig te beoordelen. Wel is tijdens dit onderzoek duidelijk geworden dat lang niet alle politiefunctionarissen zich voldoende bewust zijn of bewust worden gemaakt van de nieuwe mogelijkheden die het digitale tijdperk biedt. Dit zien we onder meer terug in het feit dat niet overal prioriteit wordt gegeven aan de ontwikkeling van nieuwe manieren om burgers bij de opsporing te betrekken. Er zijn korpsen met een portefeuillehouder of coördinator burgerparticipatie of een vergelijkbare functie, maar dit is zeker niet bij alle korpsen geregeld. Een gevolg hiervan is dat burgerparticipatie gepaard gaat met een hoge mate van hobbyisme en dat sommige initiatieven op dit niveau blijven steken.

Dat niet alle politiefunctionarissen zich bewust zijn van de mogelijkheden en het belang van de huidige digitale mogelijkheden, blijkt ook uit het feit dat diverse respondenten vertelden dat ze op veel weerstand stuitten bij de uitvoering van een nieuw project. Vooral rechercheurs noemden zij regelmatig als collega's die moeite hebben met het 'prijsgeven' van informatie uit een opsporingsonderzoek. Dit is geen onlogische reactie, omdat een rechercheur zijn onderzoek dient te bewaken en daarom zorgvuldig met de informatie wil omgaan. Bij burgerparticipatie zit de crux echter juist in de mate waarin en de wijze waarop de politie informatie verstrekt. Veel burgers blijken bereid te zijn mee te werken aan de opsporing, maar ze willen wel eerst informatie van de politie ontvangen. De politie moet dus eerst iets brengen, voordat er iets bij de burger gehaald kan worden. En dit is een aspect dat in de oorspronkelijke politiecultuur niet vanzelfsprekend lijkt te zijn. Gelukkig zien we dat de politie de deuren naar de buitenwereld steeds meer openzet. Bijvoorbeeld bij projecten

waarbij de politie de burger naar binnen laat en hem laat meekijken, meedenken en soms zelfs meedoen met politiewerk. Ook het omgekeerde is zichtbaar: de politie treedt zelf steeds meer naar buiten, bijvoorbeeld door uitgebreide informatie over opsporingsonderzoeken te verstrekken of door persoonsgegevens van gezochte verdachten vrij te geven. Voor een structurele invoering van burgerparticipatieprojecten is dit een cruciale ontwikkeling, die doorgezet moet worden.

Leid de creativiteit in goede banen en voorkom wildgroei

Een tweede aandachtspunt is het in goede banen leiden van alle ideeën en initiatieven over burgerparticipatie die bij de politie ontstaan. Duidelijk is dat er veel creativiteit is in de politieorganisatie. Deze creativiteit is noodzakelijk om tot nieuwe ideeën te komen. Vooral op lokaal niveau is de laatste jaren veel gepionierd en geëxperimenteerd. Het is echter wel belangrijk dat op tijd de slag naar een hoger niveau wordt gemaakt. Na het pionieren op lokaal niveau moeten methoden die succesvol lijken te zijn op grotere schaal worden uitgeprobeerd en indien een methode blijkt te werken, dan moet deze landelijk toegankelijk worden gemaakt. Dit gebeurt nu niet structureel en dat is jammer, want daardoor blijven kansen onbenut. Niet alle regio's kunnen nu gebruikmaken van methoden die succesvol kunnen zijn voor de opsporing. Bovendien vinden sommige regio's opnieuw het wiel uit, soms zelfs op hetzelfde moment, waardoor onnodig geld en tijd wordt geïnvesteerd. Daarnaast dreigt er een wildgroei aan initiatieven te ontstaan. Zowel voor de burger als voor de politie is het niet meer overzichtelijk waar men terecht kan voor welk initiatief of project.

Burgerparticipatie in de opsporing gaat een nieuwe fase in. De huidige praktijk, waarin veel is geëxperimenteerd, is de kinderschoenen ontgroeid en het is ons inziens de hoogste tijd om de volgende stap te zetten. Landelijke coördinatie van en regie over de verschillende burgerparticipatieprojecten is zeer wenselijk en één partij zou deze taken op zich moeten nemen. Deze partij zorgt allereerst voor sturing in de pilotfase door na de eerste fase op lokaal niveau enkele proeftuinen aan te wijzen waar de methode verder uitgewerkt wordt. Burgernet is hiervan een goed voorbeeld. Bovendien is een landelijk coördinatiepunt de aangewezen plek om alle initiatieven te verzamelen en te ontsluiten voor het hele land. Tot slot is het voor de bruikbaarheid en de beeldvorming noodzakelijk dat er voor de buitenwereld één loket komt voor burgerparticipatie. Momenteel worden te veel nieuwe websites gelanceerd voor burgerparticipatie, soms zelfs wekelijks, en dan ligt het voor de hand dat de

gewone burger door de bomen het bos niet meer ziet. Sommige sites zijn regionaal georiënteerd en andere sites zijn niet van de politie, maar van een particulier of van een commerciële partij. Door alle initiatieven onder te brengen bij één (digitaal) loket, waar desgewenst naar regio gedifferentieerd kan worden, is voor iedereen duidelijk welke projecten er zijn. Aanvullend kan ervoor gekozen worden de bij het loket aangesloten initiatieven te voorzien van een keurmerk dat aangeeft dat de site of een ander initiatief afkomstig is van de politie.

Kortom, het zou goed zijn als de politie het gebruik van vormen van burgerparticipatie beter regisseert, opdat de werkwijze efficiënter, uniformer en meer 'practice-based' wordt. Het is daarbij wel belangrijk lokaal ruimte te houden voor het ontplooien van ideeën. Er moet een balans gevonden worden tussen vrijheid op lokaal niveau en landelijke coördinatie en overzicht.

Welke doelen worden beoogd?

Een laatste punt van aandacht is van een andere orde. Uit dit onderzoek blijkt dat de resultaten van burgerparticipatie sterk wisselen, lang niet altijd inzichtelijk zijn en betrekking hebben op diverse terreinen. Voor de hand ligt dat burgerparticipatieprojecten gericht op de opsporingspraktijk in ieder geval een bijdrage moeten leveren aan de opsporing. Toch zijn wij weinig vormen tegengekomen waarbij structureel de opsporingsresultaten gemonitord worden. Bij vrijwel alle vormen zijn wel enkele opsporingsresultaten bekend en soms heeft burgerparticipatie ook direct een bijdrage geleverd aan de opsporing van een verdachte, maar daartegenover staan ook diverse opsporingsonderzoeken waarbij er geen meerwaarde was. De vraag rijst wanneer burgerparticipatie voldoende oplevert om burgers te blijven inzetten en om welke opbrengsten het gaat. Is één opgeloste overval voldoende of moet het minstens een moordzaak zijn? Of gaat het juist niet zozeer om de opsporingsresultaten als wel om het versterken van de relatie tussen de burger en de politie, en het verbeteren van veiligheidsgevoelens? Het antwoord op deze vraag blijven wij schuldig, onder andere door een gebrek aan resultaten uit opbrengstonderzoek. Dit is een discussie die binnen de politie en tussen justitie en de politie gevoerd moet worden en waarbij follow-uponderzoek naar de opbrengsten van veelbelovende vormen van burgerparticipatie in de opsporing wat ons betreft niet alleen gewenst maar zelfs noodzakelijk is.

Tot slot willen we opmerken dat we weliswaar de innovaties op het gebied van burgerparticipatie aanmoedigen, maar dat de klassieke methoden om bur-

gers in de opsporing te betrekken daardoor niet overschaduwd mogen raken. Zo is het belangrijk dat de politie niet alleen getuigen probeert te vinden door middel van sms-berichten en e-mail, maar hiervoor ook buurt- en passanten-onderzoeken blijft doen. Ook is het zaak dat naast geavanceerde communicatie-middelen, zoals Amber-alert en sms-alert, de traditionele communicatiemiddelen, zoals de portofoon, ingezet worden. Nieuwe technieken om informatie van burgers te betrekken, moeten beschouwd worden als een aanvulling op de klassieke opsporingsmethoden.

Literatuur en mediaberichten

Literatuur

Altuition (2005), *Vertrouwen in de politie*. Onderzoeksrapport. Kwaliteitsbureau Politie & Altuition, oktober.

Bobeldijk, M. (2007), 'Film van digitale handelingen', in: *Blauw*, jrg. 3 (23), november, pp. 14-16.

Boutelier, H. (2008), 'Participatie als panacee', in: *OM congresbundel 2008. De burger als opspoorder*. Den Haag: Openbaar Ministerie.

Brouwer, H. (2008), *Burgerparticipatie en burgeropsporing*. Toespraak Gonsalveslezing, 15 februari.

Buruma, Y. (2008), 'Burgeropsporing in de dramademocratie', in: *OM congresbundel 2008. De burger als opspoorder*. Den Haag: Openbaar Ministerie.

CDA, PvdA en ChristenUnie (2007), *Coalitieakkoord tussen de Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA en ChristenUnie*. Den Haag, februari.

College van procureurs-generaal (2009), *Aanwijzing Opsporingsberichtgeving (2009A004)*. Den Haag: College van procureurs-generaal, februari.

Crime Stoppers International (2008), *Annual Review 2007*. Crime Stoppers International.

Erasmus Universiteit (2005), Kwalitatief onderzoek Burgernet. Rotterdam: Erasmus Universiteit, oktober.

Frissen, V., M. van Staden, N. Huijboom, e.a. (2008), *Naar een 'User Generated State'? De impact van nieuwe media voor overheid en openbaar bestuur*. Delft: TNO.

Gerechtshof Amsterdam (2009), Uitspraak Gerechtshof Amsterdam. LJN BI0274 106.006.936/01 NJF 2009 nr. 170. Datum publicatie: 7 april.

Intomart (2005), *Burgernet na 1 jaar*. Evaluatierapport. Hilversum: Intomart, juni.

Kaasjager, J. (2008), 'Traditionele telefoontap voldoet niet meer', in: *Blauw*, jrg. 4 (11), mei, pp. 12-14.

Kuijl, E. (2008), *Activists of online predators on Social Networking Sites*. Niet gepubliceerd.

Leiden, I. van & H. Ferwerda (2009), *Bont en blauw. Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening daarvan door de politie en het openbaar ministerie*. Arnhem; Bureau Beke.

Minister van Binnenlandse Zaken (2008), *Beleidsplan Crisisbeheersing 2004-2007; Brief minister over Europese aanbestedingsprocedure Cell Broadcast*. Kamerstuk 2007-2008, 29668, nr. 24, Tweede Kamer, 5 september.

Morée, R.J., E.P. Hoorweg & D.M. Koppes (2007), *Prestatiesturing politie. Beleidsdoorlichting*. Utrecht: Capgemini Nederland, december.

Pascu, C., D. Osimo, M. Ulbrich, G. Turlea & J.C. Burgelman (2007), 'The potential disruptive impact of internet 2 based technologies', in: *First Monday*, Peer-reviewed journal on the internet, http://firstmonday.org., vol. 12 (3).

Politie Midden en West Brabant (2007), *Evaluatie SMS-Alert*. Intern document, opgesteld door M. Sevinga. Tilburg: Politie Midden en West Brabant, september.

Politie Midden en West Brabant (2009), *Evaluatie Mail-Alert*. Intern document, opgesteld door L. Vermeulen. Tilburg: Politie Midden en West Brabant.

Programmabureau Burgernet (2008), *Horen, zien, bellen. Laat van je horen met Burgernet*. Utrecht: Programmabureau Burgernet, april.

Rosenbaum, D. P., A. J. Lurigio & P. J. Lavrakas (1989), 'Enhancing Citizen Participation and Solving Serious Crime: A National Evaluation of Crime Stoppers Program', in: *Crime and Delinquency*, vol. 35 (3), pp. 401-420.

Rozenbeek, M. (2006), 'Beoordeeld door de burger. Belang van vertrouwen in de politie eindelijk (h)erkend', in: *Blauw*, jrg. 2 (8), april, pp. 14-16.

Rutten, M., M. Springer & E. Wierts (2008), *Diversiteit in het VO. SLOA 2007*. KPC-groep.

Straatman, M. (2007), 'Extra ogen en oren in de opsporing', in: *Blauw*, jrg. 3 (15), juli, pp. 6-9.

Surowiecki, J. (2004), *The Wisdom of Crowds: Why the many are smarter than the few and how collective wisdom shapes business, economies, societies and nations*. Anchor books.

Terpstra, J. (2002), *Sturing van politie en politiewerk. Een verkennend onderzoek tegen de achtergrond van een veranderende sturingscontext en sturingsstijl*. Enschede: Instituut voor Maatschappelijke Vraagstukken.

Veen, E. van der (2007), 'Hapklare informatie op elk bureau', in: *Blauw*, jrg. 3 (18), september, pp. 18-20.

Verbeem, E. (2006), *Eerste resultaten campagne mensenhandel veelbelovend*. Persbericht. Hoevelaken: Meld Misdaad Anoniem, april.

Vijver, K. van der, R. Johannink, K. Overal, e.a. (2009), *Burgernet in de praktijk. De evaluatie van de pilot van Burgernet*. Dordrecht: Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie, juli.

Mediaberichten

Algemeen Dagblad, 'Katja bij schoolplein ontvoerd', 27 mei 2009.
Brabants Dagblad, 'Omstanders belagen ambulancepersoneel Uden', 25 januari 2009.
CNN.com, 'Lawmakers push national Amber alert system', 4 september 2002 (geraadpleegd op 29 april 2009).
Dagblad De Pers, 'Voor foto van de overvaller: klik hier. Politie benut kansen internet', 6 augustus 2008.
Dagblad De Pers, 'Google heeft alles, behalve Twitter', 7 april 2009.
Ede Stad, 'Politie hield twee mannen aan voor ontvoering Katja Leendertz', 4 juni 2009.
Elsevier, 'Eén site voor opsporing criminelen bepleit', 26 januari 2009.
de Gelderlander, 'Sms-"bom" moordzaak', 17 november 2008.
de Gelderlander, '"Overvaller" klaagt over site', 8 januari 2009.
Nationale ombudsman, 'Foto's en gegevens van veelplegers niet zomaar overal verspreiden'. Persbericht, 18 juni 2009.
Nova, 'Geweld tegen politie neemt toe. Uitzending van Nova Den Haag Vandaag', 25 mei 2009.
NRC Handelsblad, 'Filmpje op YouTube leidt tot aanhouding', 28 mei 2008.
NRC Handelsblad, 'Geweld tegen politie flink toegenomen', 14 november 2008.
nrc.next, 'Tweet: "there is a crash". Twitter bij ramp veelvuldig als snelle nieuwsdienst gebruikt', 26 februari 2009.
Parool, 'Verkeerde beelden in Opsporing Verzocht', 22 april 2009.
The Boston Globe, 'FBI may use billboards in art hunt', www.boston.com. 4 november 2006.
The Boston Globe, 'Abducted', www.boston.com, 20 juli 2008.
Trouw, 'Beelden overvallers op website', 9 juli 2009.
Twentsche Courant Tubantia, 'Mobiele achtervolging', 11 mei 2007.
de Volkskrant, 'Crimestoppers?', 20 januari 2009.
de Volkskrant, 'Vrees voor YouTubisering strafrecht', 16 februari 2008.
de Volkskrant, 'SMS-Bom is blindganger', 12 september 2006.
de Volkskrant, 'Billboards met slachtoffer leveren drie tips op', 19 april 2007.
de Volkskrant, 'Politie zoekt ooggetuigen rellen Rotterdam', 6 mei 2009.
Informationweek, 'FBI To Use Digital Billboards To Catch Crooks', www.informationweek.com, 27 december 2007.
Verwey-Jonker Instituut, nieuwsbrief, thema burgerparticipatie, nr. 29. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, juli 2008.

Bijlagen

1 Onderzoeksprotocol

Onderzoek naar burgerparticipatie in de opsporing Landelijke inventarisatie

In opdracht van het Onderzoeksprogramma Politie & Wetenschap voert Bureau Beke een onderzoek uit naar burgerparticipatie in de opsporing. Bij burgerparticipatie in de opsporing moet u bijvoorbeeld denken aan een sms-bom die wordt verstuurd aan iedereen die in de buurt van een delict was, de website politieonderzoeken.nl waarop het publiek wordt opgeroepen mee te denken in oude of lopende zaken en een YouTubesite waarop de politie filmpjes van strafbare feiten plaatst.

Doel

Het onderzoek moet inzichtelijk maken welke vormen van burgerparticipatie in Nederland door de politieregio's worden ingezet ten behoeve van de opsporing. Daarnaast is van belang welke resultaten de verschillende vormen opleveren, waar goede ervaringen mee zijn opgedaan en wat neveneffecten van burgerparticipatie zijn.

Landelijke inventarisatie

Om een goed landelijk beeld te krijgen, vragen we alle politieregio's om een overzicht van de vormen van burgerparticipatie in de opsporing die de laatste jaren in de regio zijn toegepast. We willen daarom ook aan uw regio vragen aan te geven met welke vormen uw regio ervaring heeft opgedaan en van elke vorm een voorbeeld van een opsporingsonderzoek te geven. Deze informatie kan worden ingevuld op het gestructureerde, digitale zaakformulier in Excel. Het stappenplan beschrijft concreet hoe dit ingevuld dient te worden.

Vervolg

Deze landelijke inventarisatie vormt de basis voor het onderzoek naar burgerparticipatie in de opsporing. In een vervolgstap zullen we dieper ingaan op de ervaringen met burgerparticipatie door nader in te gaan op opsporingsonderzoeken waarin gebruik is gemaakt van een vorm van burgerparticipatie. Hiertoe zullen we interviews houden met politiefunctionarissen en betrokken burgers. Ten slotte zullen we een beproefde toepassingsvorm uit de ene politieregio voorleggen aan een andere politieregio die met een soortgelijke vorm heeft gewerkt. Door de ervaringen en werkwijzen te bundelen, verkrijgen we nader inzicht in goede toepassingsmethoden van burgerparticipatie. Met een dergelijke interregionale toetsing koppelen we tegelijkertijd informatie terug naar de politieregio's.

De onderzoeksresultaten worden beschreven in een publicatie waarvan alle regio's een exemplaar zullen ontvangen.

Stappenplan invullen zaakformulier

We vragen u om het zaakfomulier in Excel voor uw regio zo volledig mogelijk in te vullen. Daarbij gaat het om typeringen van toegepaste vormen van burgerparticipatie in de opsporing, voorbeelden van opsporingsonderzoeken en kenmerken daarvan en contactgegevens van betrokken rechercheurs.

Stap 1 – toegepaste vormen van burgerparticipatie in de opsporing in de regio

De kennis over recherchetechnieken en gebruikte methoden die bij de opsporing worden ingezet, zit veelal in de hoofden van rechercheteams en is niet zomaar uit de systemen te halen. Dit geldt ook voor de toegepaste vormen van burgerparticipatie in de opsporing. Het uitgangspunt voor het invullen van het zaakformulier in Excel is daarom 'brainstormen' of uitwisselen van kennis over de gebruikte burgerparticipatiemethoden bij de opsporing binnen uw regio in de afgelopen jaren. Op het zaakformulier vragen wij om enkele kenmerken van de toegepaste vormen. Daarbij geldt de volgende omschrijving van burgerparticipatie in de opsporing als leidraad:

- Burgerparticipatie in de opsporing is het *betrekken van de burger* bij het opsporingsproces nádat er (een vermoeden is dat er) een stafbaar feit is gepleegd. Een beroep doen op burgers in meer algemene zin (buiten de opsporing) zoals bij de burgerraadpleging of burgerpanels rekenen we daarmee *niet* tot participatie in het opsporingsproces.

- Het *initiatief* om burgers te betrekken, ligt *bij politie en/of justitie*, het gaat dus om door de overheid geregisseerde participatie. Daarmee vallen initiatieven van de burgers zelf *buiten* het onderzoek, denk aan de acties van Maurice de Hond en Patrick van der Eem die zich als infiltrant aanbiedt.
- Het gaat vooral om *nieuwe ontwikkelingen* van de laatste jaren van burgerparticipatie in de opsporing. Daarbij moet gedacht worden aan de meer innovatieve vormen, zoals het betrekken van de burger bij de opsporing via bijvoorbeeld burgernet, websites of sms-bommen. Onder nieuwe vormen van burgerparticipatie in de opsporing verstaan we *niet* de gebruikelijke, klassieke methoden, zoals getuigenverhoren.

☛ 'Brainstormen' binnen de rechercheafdeling over de gebruikte burgerparticipatiemethoden in de opsporing binnen uw regio in de afgelopen jaren.
☛ Toegepaste vormen van burgerparticipatie invullen op het zaakformulier.

Stap 2 – voorbeelden van opsporingsonderzoeken waarbij de vormen zijn toegepast

Nadat alle gebruikte burgerparticipatievormen binnen de regio zijn geïnventariseerd, geeft u op het zaakformulier per vorm een voorbeeld van een opsporingsonderzoek waarin deze vorm is toegepast. Daarmee willen wij inzicht krijgen in de wijze waarop de methoden bijdragen aan de opsporing en in enkele kenmerken van de zaak.

☛ Geef per ingevulde vorm van burgerparticipatie een voorbeeld van een opsporingsonderzoek waarin deze vorm is toegepast en vul op het zaakformulier de kenmerken van deze zaken in.

Stap 3 – contactgegevens van betrokken rechercheurs bij de opsporingsonderzoeken

Vervolgens vragen wij op het zaakformulier naar de contactgegevens van politiefunctionarissen die betrokken zijn geweest bij de opsporingsonderzoeken waarin burgerparticipatie een rol heeft gespeeld. Na deze landelijke inventarisatie van vormen van burgerparticipatie zullen wij namelijk bij een selectie van zaken – verspreid over alle regio's – nog enkele interviews houden over de ervaringen en opbrengsten van de toegepaste methoden met betrokken politiefunctionarissen.

☛ Geef op het zaakformulier de contactgegevens van politiefunctionarissen aan die wij met betrekking tot de vermelde opsporingsonderzoeken eventueel nader kunnen interviewen.

Stap 4 – toesturen van het ingevulde zaakformulier

Wanneer u het zaakformulier zo volledig mogelijk heeft ingevuld, kunt u het mailen aan een van onderstaande onderzoekers:

i.vanleiden@beke.nl
a.cornelissens@beke.nl

Stuur het ingevulde zaakformulier per e-mail naar Bureau Beke.

Vragen en contact

Indien u vragen heeft over het onderzoek of over de uitvoering van de inventarisatie neem dan contact op met Bureau Beke. Wij zijn altijd bereid te ondersteunen.

Ilse van Leiden
☎ 026 4438619
i.vanleiden@beke.nl

Agnes Cornelissens
☎ 026 4438619
a.cornelissens@beke.nl

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Burgerparticipatie in de opsporing

Zaakformulier politieregio Amsterdam-Amstelland

~ Doorloop het formulier van links naar rechts, elke regel heeft betrekking op een vorm van burgerparticipatie in de opsporing die in uw regio is toegepast
~ Door met de muis op het rode driehoekje in de titelkolom te gaan staan, verschijnt een korte uitleg
~ In sommige kolommen is er een keuzemenu waaruit u het beste antwoord kunt kiezen
~ In sommige kolommen kunt u vrije tekst invullen, u kunt zoveel typen als nodig, de tekst zal dan doorlopen

Toepassingsvormen van burgerparticipatie in de opsporing

toepassingsvorm	doelgroep/bereik	type burger(s)	medium/techniek	toelichting

Gegevens opsporingsonderzoek waar deze vorm is toegepast

codenaam/zaaksnaam	startdatum	mutatienummer	type misdrijf	moment	status	ervaring

Gegevens contactpersoon opsporingsonderzoek

naam	functie	telefoonnummer	e-mail adres	opmerkingen

3 Interviewformat politie-interviews

Burgerparticipatie in de opsporing
Interviewformat

Intro

Het doel van het interview is onder meer zicht te krijgen op de praktijkervaringen met burgerparticipatie in de opsporing. Dit doen we aan de hand van de analyse van een aantal opsporingsonderzoeken waarin gebruik is gemaakt van een specifieke vorm van burgerparticipatie. Het gaat daarbij niet alleen om het in kaart brengen van eventuele *successen*, maar juist ook om de *neveneffecten*. Het uiteindelijke doel is te komen tot inzicht in de *do's* en *don'ts* en de meerwaarde van het toepassen van burgerparticipatie in de opsporing waar de politieregio's hun voordeel mee kunnen doen.

Onderwerpen interview

- beschrijving van de vorm van burgerparticipatie (BP)
- schets van het opsporingsonderzoek waarin de BP-vorm is toegepast
- de toepassingspraktijk van de BP-vorm in het opsporingsonderzoek
- evaluatie van het inzetten van de BP-vorm (leerervaringen, kosten en baten)

1 Basisgegevens

1.1 Naam interviewers
1.2 Datum interview
1.3 Politieregio
1.4 Naam en functie geïnterviewde(n)
1.5 Naam en type BP-vorm
1.6 (Code)naam opsporingsonderzoek

2 BP-vorm algemeen

2.1 Korte schets van hoe de BP-vorm in het algemeen werkt.
2.2 Wat is de doelgroep van de BP-vorm? (specifieke groep burgers, alle burgers bepaald gebied, …)
2.3 Hoe komt de politie aan de contactgegevens van burgers (als daar sprake van is)? (passief vs. actieve burgerparticipatie, abonnees vs. iedereen,

zoals verschil tussen regionaal dagblad en huis-aan-huisblad of digitale nieuwsbrief en getuigenoproep op site)

2.4 Welk medium wordt bij deze BP-vorm gebruikt om burgers bij een opsporingsonderzoek te betrekken? (via massamedia of gerichte communicatiemiddelen, specificeren: digitale media, telefonie, radio, tv, krant, …)

2.5 Sinds wanneer werkt deze politieregio met deze BP-vorm en wat is de ontstaanswijze? (overgenomen uit andere regio, uit buitenland, initiatief burger, initiatief politiefunctionaris, zelf opgezet, …)

3 *Het opsporingsonderzoek*

3.1 Om welk misdrijf gaat het in het opsporingsonderzoek? (moord en doodslag, zeden, bedreiging, andere geweldsvorm, openbare orde, vermogen, vermissing, …)

3.2 Korte samenvatting van de zaak

- wie (verdachte/s.o.)
- wat
- waar (openbare ruimte, evenement, …)
- wanneer
- op welke wijze (m.o.)
- waarmee
- waarom

3.3 Wanneer is het opsporingsonderzoek gestart?

3.4 Wat is de looptijd van het opsporingsonderzoek (geweest)?

3.5 Waaruit bestond het rechercheteam? (bovenregionaal regionaal, districtelijk wijkteam, aantal teamleden)?

3.6 Een schets van het verloop van het opsporingsproces (toegepaste (reguliere) opsporingsmethoden en verloop)

3.7 Wat is de status van het opsporingsonderzoek? (lopend, opgehelderd, onopgehelderd, …)

4 *Inzet BP-vorm*

4.1 Op welk moment in de opsporingsfase is BP ingezet? (startfase, halverwege, eindfase, …)

4.2 Waarom is de BP-vorm op dat moment ingezet? (welke overwegingen, bv. onderzoek vastgelopen, standaard werkwijze, ernst delict, …)

4.3 Wie heeft het initiatief genomen om BP in te zetten? (rechercheur, beleidsmedewerker, leidinggevende, districtchef, korpschef, …)
4.4 Wie heeft het besluit genomen om BP in te zetten? (rechercheur, beleidsmedewerker, leidinggevende, districtchef, korpschef, …)
4.5 Hoe heeft de uitvoering van de BP-vorm er uitgezien? (welke fasen, stappen en door wie uitgevoerd)
4.6 Hoe is de BP-vorm gecombineerd met de reguliere opsporingshandelingen? (extra handeling, gedelegeerd naar andere afdeling, onderdeel standaard werkwijze, …)?

5 *Evaluatie inzet BP in het opsporingsonderzoek*

5.1 Wat zijn de resultaten en opbrengsten van de BP-vorm voor dit opsporingsonderzoek? (onopgelost, nieuw bewijs, veroordeling, geen bijdrage, onbekend etc.)
5.2 Heeft de inzet van de BP veel/weinig betrouwbare informatie opgeleverd in dit opsporingsonderzoek? (waarover veel en waarover weinig)
5.3 Welke kosten, middelen en mankracht zijn gemoeid geweest met het inzetten van deze BP-vorm? (personele inzet, financieel, technologieën, kennis, middelen…)
5.4 Heeft het inzetten van de BP (positieve of negatieve) neveneffecten gehad? (vertraging van het opsporingsonderzoek, vertrouwen van de burger, veiligheidsgevoel)
5.5 Hoe verhouden de kosten zich ten opzichte van de opbrengsten van het inzetten van BP in dit opsporingsonderzoek? (voldeed het aan de verwachtingen)
5.6 Wat zijn de belangrijkste leerervaringen van dit opsporingsonderzoek geweest?
5.7 Heeft er een terugkoppeling van de resultaten van het onderzoek naar de betrokken burgers plaatsgevonden (zo ja, hoe)?

6 *Evaluatie inzet BP in het algemeen*

6.1 Wordt deze vorm van BP structureel ingezet en met welke frequentie?
6.2 Wat zijn in het algemeen (in andere opsporingsonderzoeken) de ervaringen met deze vorm van BP? (aantal keren dat in opsporingsonderzoeken is gebruikt, opbrengsten en investeringen, reacties burgers etc.)

6.3 Hoe verhouden de kosten zich in het algemeen ten opzichte van de opbrengsten van deze vorm van BP?
6.4 Wat zijn de belangrijkste randvoorwaarden om deze BP-vorm goed (kansrijk) toe te passen? (type misdrijf, locatie misdrijf, moment in de opsporing, …)
6.5 Hoe wordt de opgedane kennis, ervaring en expertise overgedragen en geborgd binnen de organisatie? (PKN, evaluaties, standaardprocedure/protocol, …)
6.6 In hoeverre is de BP-vorm uniek voor de regio (of het district)? (eigen vorm en invulling of landelijk uniforme werkwijze, …)
6.7 In hoeverre is er binnen het korps aandacht voor het gebruiken van BP in het opsporingsproces? (prioritering, voldoende kennis, …)

Burgerinterviews

Landelijk willen we 25 burgers die betrokken zijn geweest bij de BP-vorm telefonisch interviewen. Heeft de respondent nog suggesties voor de burgerinterviews? En wil de respondent een bemiddelende rol vervullen? Zo ja, dan verzoeken we om de contactgegevens van enkele burgers die een rol hebben gespeeld in de toegepaste vorm van burgerparticipatie.

Vragen en opmerkingen

4 Interviewformat burgerinterviews

Burgerparticipatie in de opsporing
Interviewformat burgers

Intro

Het doel van het interview is onder meer zicht te krijgen op de praktijkervaringen met burgerparticipatie in de opsporing. Dit doen we door in gesprek te gaan met de politie, maar ook door te spreken met burgers die hebben deelgenomen aan een vorm van burgerparticipatie.

Via de politie benaderen we circa 25 burgers om zo mogelijke leerpunten voor de politie in kaart te brengen.

Onderwerpen interview

- Wenselijkheid van burgerparticipatie
- Verwachtingen van burgerparticipatie
- Effecten van burgerparticipatie

1 Basisgegevens

1.1 Naam interviewers
1.2 Datum interview
1.3 Politieregio
1.4 Naam en type BP-vorm

2 Betrokkenheid BP-vorm

2.1 Op welke wijze is de burger in contact gekomen met de vorm van burgerparticipatie? (initiatiefnemer, wijze van contactlegging, …)
2.2 Welke overwegingen speelden bij de burger om deel te nemen? (willen helpen met een bepaald probleem, onvrede over de politie, …)
2.3 Wat was het onderliggende probleem voor het betrekken van burgers? (vorm van criminaliteit, algemene ontwikkelingen, …)
2.4 Hoe verliep de vorm van burgerparticipatie in de praktijk?
- aantal deelnemende burgers
- wijze van oproepen/contact leggen

- duur en frequentie van deelname
- taken en rollen
- middelen (bijvoorbeeld portofoon)

2.5 Wat is de mate van betrokkenheid van de burger geweest bij de vorm van burgerparticipatie? (rol, duur van betrokkenheid, frequentie)

3 Meningen en ervaringen

3.1 Welke verwachtingen had de burger van de deelname aan de vorm van burgerparticipatie? (opbrengsten/effecten/resultaten, investeringen (tijd, taken))

3.2 Welke resultaten heeft de deelname gehad en is dit conform de verwachtingen? (veiligheidsgevoelens, criminaliteit, vertrouwen in politie, …)

3.3 Was er sprake van terugkoppeling naar de burger door de politie (zo ja, hoe)?

3.4 Wat heeft de burger als positief en wat als negatief ervaren? (bijvoorbeeld contact met politie, samenwerking, …)

3.5 Welke algemene mening heeft de burger over het betrekken van burgers bij de opsporing/bij politiewerk?

3.6 Hoe zou het betrekken van burgers bij de opsporing verbeterd kunnen worden (op welke punten) en waar liggen de grenzen?

Vragen en opmerkingen

5 Geraadpleegde deskundigen

Naam	Functie en instantie
Ybo Buruma	Hoogleraar Radboud Universiteit Nijmegen, Faculteit der Rechtsgeleerdheid
Lodewijk Gunther Moor	Directeur Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP)
Aidan van Veen	OvJ, Arrondissementsparket Arnhem

6 Respondenten

Naam	Politieregio
Bart Driessen	Regiopolitie Amsterdam-Amstelland
Gijs Wieringa	Regiopolitie Amsterdam-Amstelland
Giny Ydema	Regiopolitie Friesland
Teun Vet	Regiopolitie Friesland
Klaas Kooy	Regiopolitie Gelderland-Midden
Marius van den Top	Regiopolitie Gelderland-Midden
Rene Lukassen	Regiopolitie Gelderland-Midden
René Dreyling	Regiopolitie Gooi en Vechtstreek
Heike Jan Nijlaan	Regiopolitie Haaglanden
Theo Meus	Regiopolitie Hollands Midden
Renate den Elzen	Regiopolitie Hollands Midden
Kees de Gelder	Regiopolitie Hollands Midden
Wilco van Maanen	Regiopolitie IJsselland
Wim van Veen	Regiopolitie IJsselland
Olaf Koeman	Regiopolitie Kennemerland
Anita Stokman	Regiopolitie Kennemerland
Ed Kraszewksi	Koninklijke Landelijke Politie Diensten
Bert van Klaveren	Regiopolitie Limburg-Zuid
Jan Otten	Regiopolitie Midden- en West-Brabant
Henk Riemeijer	Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond
Ruud Meijer	Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond
René Bergwerff	Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond
Jeroen Stephan	Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond
Peter Sibma	Regiopolitie Twente
Rob ten Voorde	Regiopolitie Twente
Nicole Olbertz	Regiopolitie Twente
Chantal Lammersen	Regiopolitie Twente
Corinne de Ruiter	Regiopolitie Utrecht
Reinier van Eck	Regiopolitie Utrecht
Bernhard Jens	Regiopolitie Utrecht
Wim Perlot	Regiopolitie Utrecht
Teun Kik	Regiopolitie Zuid-Holland-Zuid
Sijmen Hofman	Regiopolitie Zuid-Holland-Zuid

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter
prof.dr. H.G. van de Bunt
Hoogleraar Criminologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden
mr.drs. C. Bangma
Districtschef regiopolitie Flevoland
Lid Commissie Politie & Wetenschap

drs. P. Holla
Districtschef regiopolitie Kennemerland

prof.dr. P. van Reenen
Van Reenen-Russel Consultancy b.v.
Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
Universiteit Utrecht

Secretariaat
Programmabureau Politie & Wetenschap
Politieacademie
De Kleiberg 15
7312 SN Apeldoorn
www.politieenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiekunde

1. ***Criminaliteit in de virtuele ruimte***
   P. van Amersfoort, L. Smit & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam/ TNO-FEL, Den Haag, 2002

2. ***Cameratoezicht. Goed bekeken?***
   I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2002

3. ***De 10 stappen van Publiek-Private Samenwerking (PPS)***
   J.C. Wever, A.A. van Pel & L. Smit, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002

4. ***De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van projecten aan diefstalbestrijding***
   C.J.E. In 't Velt, e.a., NPA-Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2003

5. ***Cameratoezicht. De menselijke factor***
   A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/TNO, Soesterberg, 2003

6. ***Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlist-methodiek***
   H.B. Ferwerda & A. Kloosterman, Advies- en Onderzoeksgroep Beke & Politieregio Gelderland-Midden, Arnhem, 2004 (vierde druk 2006)

7. ***Hooligans in beeld.Van informatie naar aanpak***
   H.B. Ferwerda & O. Adang, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/ Onderzoeksgroep Politieacademie Apeldoorn, 2005

8. ***Richtlijnen auditieve confrontatie***
   J.H. Kerstholt, A.G. van Amelsfoort, E.J.M. Jansen & A.P.A. Broeders, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg/Politieacademie, Apeldoorn/NFI, Den Haag, 2005

9. ***Niet verschenen***

10. ***De opsporingsfunctie binnen de gebiedsgebonden politiezorg***
O. Zoomer, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2006

11. ***Inzoomen en uitzoomen op Zaandam***
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem 2006

12. ***Aansprakelijkheidsmanagement politie. Beschrijving, analyse en handreiking***
E.R. Muller, J.E.M. Polak, C.J.J.M. Stoker m.m.v. M.L. Diepenhorst & S.H.E. Janssen, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden, 2006

13. ***Cold cases – een hot issue***
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006

14. ***Adrenaline en reflectie. Hoe leren politiemensen op de werkplek?***
A. Beerepoot & G. Walraven, DSP-groep BV, Amsterdam/Walraven onderzoek en advies, 2007

15. ***Tussen aangifte en zaak. Een referentiekader voor het aangifteproces***
W. Landman, L.A.J. Schoenmakers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, adviseurs en managers, Amersfoort, 2007

16. ***Baat bij de politie. Een onderzoek naar de opbrengsten voor burgers van het optreden van de politie***
M. Goderie & B. Tierolf, m.m.v. H. Boutellier & F. Dekker, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2008

17. ***Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden***
E.J. van der Torre, R.F.J. Spaaij & E.D. Cachet, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2008

18. ***Overbelast? De administratieve belasting van politiemensen bij de afhandeling van jeugdzaken***
G. Brummelkamp & M. Linssen, EIM, Zoetermeer, 2008

19. ***Geografische daderprofilering. Een inventarisatie van randvoorwaarden en succesfactoren***
G. te Brake & A. Eikelboom, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg, 2008

20. ***Solosurveillance. Kosten en baten***
S.H. Esselink, J. Broekhuizen & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, 2009

21. ***Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van AWARE voor de politie. Ervaringen met een nieuwe aanpak van belaging door ex-partners***
M.Y. Bruinsma, J. van Haaf, R. Römkens & L. Balogh, IVA Beleidsonderzoek en Advies, i.s.m. INTERVICT/Universiteit van Tilburg, 2008

22. ***Gebiedsscan criminaliteit en overlast. Een methodiekbeschrijving***
B. Beke, E. Klein Hofmeijer & P. Versteegh, Bureau Beke, Arnhem, 2008

23. ***Informatiemanagement binnen de politie.Van praktijk tot normatief kader***
V. Bekkers, M. Thaens, G. van Straten & P. Siep; m.m.v. A. Dijkshoorn, Center for Public Innovation, Erasmusuniversiteit Rotterdam, 2009

24. ***Nodale praktijken. Empirisch onderzoek naar het nodale politieconcept***
H.B Ferwerda, E.J van der Torre & V. van Bolhuis, Bureau Beke, Arnhem/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

25. ***Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders***
I. van Leiden, N. Arts & H.B. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2009

26a. ***Verbinden van politie- en veiligheidszorg. Politie en partners over signaleren & adviseren***
W. Landman, P. van Beer & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2009

26b. ***Politiepolitiek. Een empirisch onderzoek naar politiële signalering & advisering***
E.J.A. Bervoets, E.J. van der Torre & J. Dobbelaar m.m.v. N. Koeman, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

27. ***De politie aan zet: de aanpak van veelplegers in Deventer***
I. Bakker & M. Krommendijk, IPIT, Enschede, 2009

28. ***Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland***
O.M.J. Adang (redactie), S.E. Bierman, K. Jagernath-Vermeulen, A. Melsen, M.C.J. Nogarede & W.A.J. van Oorschot, Politieacademie, Apeldoorn, 2009

29. ***Rellen in Ondiep. Ontstaan en afhandeling van grootschalige ordeverstoring in een Utrechtse achterstandswijk***
G.J.M. van den Brink, M.Y. Bruinsma (redactie), L.J. de Graaf, M.J. van Hulst, M.P.C.M. Jochoms, M. van de Klomp, S.R.F. Mali, H. Quint, M. Siesling, G.H. Vogel, Politieacademie, Apeldoorn, 2010

POLITIE

Politieacademie
Police Academy of the Netherlands

De reeks Politiekunde is een uitgave van het Onderzoeksprogramma Politie & Wetenschap, een zelfstandig onderdeel van de Politieacademie.
Politie & Wetenschap is ingesteld om een stimulans te geven aan de toegepaste wetenschappelijke kennisontwikkeling op het gebied van politie en veiligheid, de daarvoor benodigde kennisinfrastructuur en de daadwerkelijke benutting van onderzoeksrapporten en -resultaten in politiepraktijk, beleid en opleiding. Publicaties in de reeks Politiekunde betreffen in het algemeen concrete handleidingen, modellen, instrumenten of werkwijzen die direct bruikbaar zijn voor de politiepraktijk. Ze zijn veelal de uitkomst van onderzoek dat is verricht in het kader van het meerjarige onderzoeksprogramma, de kernactiviteit van Politie & Wetenschap.

Voor succesvolle opsporing is de politie in veel opzichten afhankelijk van burgers: slachtoffers die aangifte doen of getuigen die zich melden met belangrijke informatie. Het betrekken van burgers bij het opsporingsproces is een vorm van burgerparticipatie. De laatste jaren wordt door de politie veel geïnvesteerd in nieuwe vormen en methoden, mogelijk gemaakt door de snelle opkomst van nieuwe media: internet en mobiele telefonie. Was voorheen het tv-programma *Opsporing Verzocht* een van de bekendste vormen van burgerparticipatie, nieuwe media bieden geheel nieuwe mogelijkheden, zoals smsbommen, e-mailalerts en websites waarop de politie onopgeloste of lopende zaken plaatst. De achterliggende gedachte is veelal tweeledig. Enerzijds dat meer mensen gewoonweg meer weten en als ze hun kennis (tijdig) delen met de politie, stijgt de kans op opheldering van misdrijven. Tegelijk draagt het actief betrekken van burgers bij het politiewerk vermoedelijk ook bij aan het versterken van het maatschappelijk vertrouwen en gezag van de politie.
In deze studie worden de belangrijkste ontwikkelingen en initiatieven in kaart gebracht en, voor zover mogelijk, beoordeeld op hun nut en effectiviteit. Beschreven wordt hoe verschillende vormen van burgerparticipatie er precies uit zien en op welke wijze ze toegepast worden. Daarnaast worden de *do's* en *don'ts* van het benutten van burgerparticipatie in de opsporing uiteengezet, mede aan de hand van wat deze initiatieven in de praktijk kosten en opleveren.

ISBN 978-90-3524-449-8

9 789035 244498

S&DK Stapel & De Koning